

ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ

Μάνης-Ιούνης 2019 No 134 Τιμή: 4€

ΑΠΟ ΤΑ ΚΑΤΩ

ΕΙΜΑΣΤΕ Η ΔΥΝΑΜΗ

- Ένα φάντασμα πλανιέται
- Αντίσταση στην άνοδο της ακροδεξιάς
- Το τραπεζικό ζήτημα
- Η κρίση στη ΓΣΕΕ
- Stonewall • 1989-Τιενανμέν • Κλιματική αλλαγή

2

Το φάντασμα του σοσιαλισμού κυνηγάει τους καπιταλιστές

Μαρία Στύλλου

8

Πώς μπορούμε να σταματήσουμε την άνοδο της ακροδεξιάς;

Νίκος Λούντος

14

Το τραπεζικό ζήτημα

Πάνος Γκαργκάνας

21

Εργατική απάντηση στην κρίση της ΓΣΕΕ

Τάσος Αναστασιάδης

26

Ξεσηκωμός για τον πλανήτη

Ορέστης Ηλίας

30

Stonewall Πενήντα χρόνια μετά

Αφροδίτη Φράγκου,
Βαγγέλης Χατζηνικολαίου

35

Η εξέγερση της Τιενανμέν

Λίλιαν Μπουρίτη

39

Τα σοβιέτ στη Δύση

Ντόνι Γκλούκσταϊν

42

Βιβλιοκριτική

Μαρία Στύλλου

Η πάλη για την απελευθέρωση των γυναικών

Ειρήνη Λαγάνη, Φωτεινή Σιάνου
Επιμέλεια: Λένα Βερδέ

Προκόπης Παπαστράτης, Μιχάλης Π. Λυμπεράτος, Αλ Σαράφη Από την απελευθέρωση στα Δεκεμβριανά

Μια τομή στην πολιτική ιστορία της Ελλάδας:
Πρακτικά ημερίδας 19-23 Νοεμβρίου 2014

Λεάνδρος Μπόλιαρης

*Εξώφυλλο: Στην κόκκινη σφήνα από κάτω προς τα πάνω:
Η απεργία των μαθητών για την κλιματική αλλαγή,
η εξέγερση στο Σουδάν, η 16 Μάρτη στην Αθήνα,
Παρίσι-Κίτρινα Γιλέκα, Απεργία στα νοσοκομεία.*

Ο Σοσιαλισμός από τα Κάτω είναι το δίμηνο περιοδικό του Σοσιαλιστικού Εργατικού Κόμματος

Ιδιοκτήτης: Εκδόσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, **Υπεύθυνη σύνταξης:** Μαρία Στύλλου

Σύνταξη: Κώστας Βηασόπουλος, Αργυρή Ερωτοκρίτου, Θανάσης Καμπαγιάννης, Σωτήρης Κοντογιάννης, Νίκος Λούντος, Λεάνδρος Μπόλιαρης, Κώστας Σαρρής, **Εξώφυλλο, Σελιδοποίηση:** Γιάννης Κούβαρης, Παντελής Γαβριηλίδης, **Υπεύθυνη διακίνησης:** Ελέαννα Τσώλη, 210 5247140, **Κεντρική διάθεση, σελιδοποίηση:** Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, Φειδίου 14, Τηλ. 210 5247584, Περιοδικό «Σοσιαλισμός από τα Κάτω», Τ.Θ. 8161-102 10, Αθήνα, **ISSN:** 2241-7176

Για επικοινωνία: sosialismosapotakato@gmail.com www.socialismfrombelow.gr

Το φάντασμα του σοσιαλισμού κυνηγάει τους καπιταλιστές

«**N**ομίζω ότι έχει δημιουργηθεί πραγματικός φόβος στις τάξεις μας ότι έχει πλέον νομιμοποιηθεί η συζήτηση γύρω από τις ιδέες της αριστεράς και των σοσιαλιστών για πολύ μεγαλύτερους φόρους, έλεγχο των επιχειρήσεων και κατάργηση της ιδιωτικής πρωτοβουλίας».

Αυτή την τοποθέτηση κάνει ο Μάρτιν Χουίτακερ, διευθύνων σύμβουλος της Just Capital, στους Φαϊνάνσιαλ Τάιμς της 23 Απριλίου σε ένα μεγάλο ολοσέλιδο άρθρο με τίτλο «Ο καπιταλισμός κρατάει ξαγρυπνους τα βράδια τους διευθύνοντες συμβούλους των μεγάλων επιχειρήσεων».¹ Σύμφωνα με αυτό το δημοσίευμα, μια δημοσκόπηση που έγινε την περασμένη χρονιά δείχνει ότι η νεολαία από 18 μέχρι 29 ετών στις ΗΠΑ πιστεύει σε ποσοστό 51% πως ο σοσιαλισμός είναι ο τρόπος για την οργάνωση της οικονομίας, ενώ το ποσοστό αυτών που έχουν θετική γνώμη για τον καπιταλισμό έχει πέσει από 68% το 2010 σε 45% το 2018.

Αυτό που τους ανησυχεί περισσότερο δεν είναι μόνο τα νούμερα της δημοσκόπησης αλλά το γεγονός ότι

Η Μαρία Στύλλου δίνει το πανόραμα της ριζοσπαστικοποίησης που συγκλονίζει άρχουσες τάξεις και κυβερνήσεις και δείχνει τη δύναμη των “από κάτω”.

έχει εμφανιστεί μια οργανωμένη σοσιαλδημοκρατική τάση μέσα στο Δημοκρατικό κόμμα που προωθεί ένα πρόγραμμα με τίτλο «Πράσινο Νιου Νηλ» το οποίο μιλάει για «μεγάλη αύξηση της φορολογίας στους πλούσιους», και για «κοινωνικές δαπάνες και δωρεάν δημόσια υγεία για όλους». Σε αυτούς τους «Δημοκράτες σοσιαλιστές», όπως ονομάζονται, πρωτοστατούν μια σειρά από νέες γυναίκες και άντρες που κατάφεραν να εκλεγούν στις ενδιάμεσες εκλογές του 2018 και συνδέονται με ακτιβιστές και ακτιβίστριες ενεργούς σε κινήματα, αντιρατσιστές και αντιφασίστες και ανοι-

χτούς σε κοινές δράσεις με άλλα τμήματα της αριστεράς.

Από αυτές τις εικόνες στη χώρα που είναι η καρδιά του παγκόσμιου καπιταλισμού, πάμε στην άλλη άκρη του πλανήτη, στην ήπειρο της φτώχειας, στην καρδιά της Αφρικής. «Οι κινητοποιήσεις στο Σουδάν δίνουν την αίσθηση μιας επιστροφής στην επαναστατική Ρωσία» γράφει ο Ντέιβιντ Πίλινγκ στους Φαϊνάνσιαλ Τάιμς στις 25 Απριλίου.² Και εξηγεί: «Είναι δύσκολο να ξέρει κανείς στα σίγουρα πώς αισθανόταν ο κόσμος στη Ρωσία το 1917 καθώς ανατρεπόταν ο Τσάρος, ή στη Γαλλία το 1871 μέσα στην ιδεαλιστική έξαρση των ημερών της βραχύβιας Παρισινής Κομμούνας. Αλλά πρέπει να έμοιαζε με το Χαρτούμ τον Απρίλη του 2019».

Σουδάν, Απριλίου 2019 -
Ένα τρένο φορτωμένο
εξεγερμένους
φτάνει στο
Χαρτούμ

Εκατοντάδες χιλιάδες παραμένουν συγκεντρωμένοι μπροστά στις πύλες της στρατιωτικής ηγεσίας που προσπαθεί να διατηρήσει τον έλεγχο μετά την ανατροπή του δικτάτορα Μπασίρ. Γιορτάζουν την ανατροπή αλλά επιμένουν να διαδηλώνουν και να απαιτούν να παραιτηθούν οι στρατιωτικοί και να παραδώσουν την εξουσία. Σύμφωνα με την Εργατική Αλληλεγγύη, ένας αυτόπτης μάρτυρας της κατάληψης κοντά στο αρχηγείο του στρατού περιγράφει: «Καθώς προχωράς στην περιοχή της πρωτεύουσας Χαρτούμ, στο κέντρο της πόλης, που πλέον ελέγχεται εντελώς από τους νεαρούς επαναστάτες, βλέπεις τη διαφορά. Ένα φαρμακείο οργανώνεται από νεαρούς εθελοντές φαρμακοποιούς που παρέχουν δωρεάν φάρμακα σε όποιον χρειαστεί. Δύο λεωφορεία αιμοδοσίας είναι εκεί για να εξασφαλίσουν ότι όσοι τραυματίζονται στις διαδηλώσεις θα έχουν το αίμα που χρειάζονται. Ο κόσμος συλλέγει οικονομική ενίσχυση και σακουλάκια με λεφτά αφήνονται στην άκρη του δρόμου για όποιον τα χρειαστεί για να γυρίσει σπίτι. Οργανώνονται βάρδιες, οι «επαναστάτες της μέρας» γυρνάνε σπίτι όταν φτάσουν οι «επαναστάτες της νύχτας» για να πάρουν σειρά. Στα παιδιά του δρόμου δίνουν φαγητό και τα προσέχουν, τα εντάσσουν σε αυτή τη νέα κοινωνία. Ασφάλεια; Λύθηκε. Αυτοσχέδια οδοφράγματα από τούβλα και κονσερτίνα μπλοκάρουν το δρόμο για να εμποδιστεί οποιαδήποτε επίθεση τη νύχτα, καθώς ήδη έγιναν κάποιες αποτυχημένες αλλά βίαιες απόπειρες να διαλυθεί η κατάληψη. Σουδανοί Χριστιανοί Κόπτες κρατούν υφάσματα για να κάνουν σκιά πάνω από τα κεφάλια των μουσουλμάνων αδελφών τους καθώς προσεύχονται κάτω από τον καυτό ήλιο. Χωρίς καθόλου 'ηγέτες' κανενός τύπου, αυτοί οι νεαροί Σουδανοί και Σουδανές κατάφεραν να οργανώσουν αποτελεσματικά αυτή την κατάληψη, αυτό το μικροσκοπικό 'κράτος' μέσα στην πρωτεύουσα, και το έκα-

Νέα Υόρκη. Διαδήλωση ενάντια στα σχέδια της Amazon που απειλούσαν με καταστροφή τη συνοικία Κουίνς.

ναν με ευγένεια, χωρίς τσακωμούς, εγωισμούς και προκλήσεις. Αντί γι' αυτά, στην ημερήσια διάταξη είναι το χιούμορ, η συνεργασία, η ενότητα και η αλληλεγγύη»³.

Δίπλα σε αυτές τις εικόνες από τις περιοχές απ' όπου ξεκινούν οι «μεταναστευτικές ροές» έρχονται εικόνες από την καρδιά της Ευρώπης-φρούριο. Στο Παρίσι, συνεχίζεται απτόητο το κίνημα των Κίτρινων Γιλέκων. Εκεί η περιγραφή για τη συνάντηση των κινήματων είναι συγκλονιστική:

«Το Σάββατο 16 Μάρτη πάνω από 100.000 διαδηλωτές διαδηλώνουν στο Παρίσι για την κοινωνική δικαιοσύνη και το κλίμα, ενάντια στον ρατσισμό και την αστυνομική καταστολή. Λίγο μετά το μεσημέρι, χιλιάδες Κίτρινα Γιλέκα φτάνουν από τα Ηλύσια Πεδία για να διαδηλώσουν μαζί με τις προσυγκεντρώσεις που έρχονται από παντού για την αντιφασιστική-αντιρατσιστική Πορεία Αλληλεγγύης. Συμμετέχουν οικογένειες των θυμάτων αστυνομικής βίας, συλλογικότητες των *sans-papiers*, κόσμος από τα φτωχά προάστια του Παρισιού αλλά και απεργοί ταχυδρόμοι και συνδικαλιστές από το χώρο της ενέργειας. Πριν ξεκινήσει, οι διαδηλωτές κρατάνε ενός λεπτού σιγή για τα αδέρφια μας στη Νέα Ζηλανδία, θύματα ισλαμοφοβίας και του θεσμικού ρατσισμού.

Στην πλατεία της Όπερας, φαίνεται πόσο μαζικό είναι το συλλαλητή-

ριο, γελοιοποιώντας τα νούμερα που αναγγέλλει η κυβέρνηση. Εκεί η αντιρατσιστική Πορεία Αλληλεγγύης συναντιέται με την πορεία για το κλίμα. Σε μια συμβολική στιγμή της σύγκλισης των αγώνων τα δύο κομμάτια διαδηλωτών αποφασίζουν να βαδίσουν μαζί. Πλέον πάνω από 100.000 άτομα διαδηλώνουν στο κέντρο του Παρισιού. Σηματοδοτώντας τη δουλειά που είχε γίνει από πριν ενάντια στο φασισμό και τον ρατσισμό, η Πορεία Αλληλεγγύης περνάει μπροστά, στην κορφή της κοινής διαδήλωσης. Φτάνοντας στο Μπαρμπές (λαϊκή συνοικία του Παρισιού που κατοικείται κυρίως από Άραβες) οι κάτοικοι χαιρετίζουν την πορεία με συνθήματα ενάντια στον Μπουτεφλίκα, τον πρόεδρο της Αλγερίας.

Η Ραμάτα και η Άσα, αδελφές δυο νέων που σκοτώθηκαν από την αστυνομία στις φτωχογειτονιές, παίρνουν το λόγο όταν φτάνει η πορεία για το κλίμα. Ο εκπρόσωπος της Greenpeace παίρνει το λόγο δίπλα στους εκπροσώπους των μεταναστών, των *sans-papiers* (χωρίς χαρτιά) και των οικογενειών των θυμάτων της αστυνομικής καταστολής. Και τα Κίτρινα Γιλέκα είναι παντού και στις δυο πορείες.

Ακούστε τι σας λέει η 16 Μάρτη: ούτε τους νεκρούς μας δε θα κηδεύουμε σιωπηλά πλέον, ούτε τον πλανήτη στον οποίο ανήκουν. Είναι ο τρόπος μας, ο καλύτερος και ο μόνος, να τους δώσουμε ζωή ξανά».⁴

Λίγο αργότερα, τις μέρες του Πάσχα, το Λονδίνο ζει τις δικές του κινητοποιήσεις καθώς διαδηλωτές της κίνησης XR- Extinction Rebellion μπλοκάρουν τους κεντρικούς δρόμους και το χρηματιστήριο στο Σίτι. Η αστυνομία προχωράει σε 1000 συλλήψεις για να ανοίξει τους δρόμους, αλλά αυτοί που κατεβαίνουν να διαδηλώσουν καλύπτουν τα κεφάλια με πολλαπλάσιους αριθμούς. Όταν η μικρή μαθήτρια-ακτιβίστρια από τη Σουηδία, η Γκρέτα Τούνμπεργκ πηγαίνει στο Λονδίνο, χιλιάδες βρισκονται στη συγκέντρωση.

«Λένε πώς ένας κούκος δεν φέρνει την άνοιξη αλλά η διαμαρτυρία της 15χρονης μαθήτριας Γκρέτα Τούνμπεργκ από τη Στοκχόλμη -που τον περασμένο Σεπτέμβριο ξεκίνησε την εβδομαδιαία της διαμαρτυρία κάθε Παρασκευή έξω από το σουηδικό κοινοβούλιο με αίτημα την μείωση της εκπομπής ρύπων διοξειδίου του άνθρακα- έγινε η αφετηρία για να εκφραστεί ένα μαζικό παγκόσμιο μαθητικό κίνημα για το κλίμα», έγραφε η Εργατική Αλληλεγγύη για την αφετηρία αυτού του κινήματος.⁵

Υπάρχει κοινό υπόβαθρο ανάμεσα σε αυτές τις εικόνες; Γεωγραφικά (και επιφανειακά) τα χωρίζουν τεράστιες αποστάσεις. Τι μπορεί να συνδέει τους μαθητές της Σουηδίας με τους εργάτες του Χαρούι ή τους νέους στις ΗΠΑ με τα Κίτρινα Γιλέ-

κα; Κι' όμως, πρόκειται για ένα κύμα ριζοσπαστικοποίησης που έχει κοινές αφετηρίες.

Δεν είναι προσωρινό!

Η πρώτη αφετηρία είναι αναμφίβολα η κατάντια του καπιταλισμού. Σύμφωνα με εκτιμήσεις του ΟΟΣΑ, τα παιδιά από φτωχές οικογένειες χρειάζονται τρεις γενιές, δηλαδή 75 χρόνια για να πλησιάσουν το μέσο εισόδημα στις αναπτυγμένες χώρες και 300 χρόνια για μια τέτοια ανέλιξη στις υπανάπτυκτες!⁶ Στην πρώτη κατηγορία ανήκουν χώρες όπως οι Σκανδιναβικές, η Ιαπωνία, η Βρετανία και οι ΗΠΑ, ενώ στις δεύτερες περιπτώσεις όπως η Νότια Αφρική ή η Κολομβία. Λίγο πιο πάνω από αυτές βρίσκεται η Κίνα.

Αυτή είναι η εικόνα ενός συστήματος που καταδικάζει εκατομμύρια στη φτώχεια χωρίς προοπτική να ξεφύγουν όσο σκληρά κι αν δουλεύουν. Και δεν είναι μια κατάσταση που έχει προκύψει την τελευταία δεκαετία της κρίσης, της λιτότητας και των «μνημονίων» μέσα στην ίδια την Ευρώπη. Σίγουρα η κατάσταση έχει χειροτερέψει αυτά τα χρόνια, αλλά καμιά γενιά δεν έχει καταφέρει να ζει καλύτερα από την προηγούμενη εδώ και πολλές δεκαετίες στα περισσότερα μέρη του πλανήτη. Το βιοτικό επίπεδο ήταν ανοδικό στα χρόνια από το τέλος του Δεύτε-

ρου Παγκόσμιου Πολέμου μέχρι τη δεκαετία του 1970. Από τη δεκαετία του 1980 μέχρι σήμερα η αύξηση των πραγματικών μισθών είναι ασημαντη, η περικοπή του «κοινωνικού μισθού» (όπου υπήρχε) τεράστια και η άνοδος των ανισοτήτων ιλιγγιώδης.

Ενάντια σε αυτές τις εξελίξεις, οι εργατικές αντιστάσεις κουβαλάνε πλούσιες εμπειρίες και για τους σημερινούς νέους. Ο 21ος αιώνας άνοιξε με διαδηλώσεις από το Σιάτλ μέχρι την Πράγα και τη Γένοβα ενάντια στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου, το ΔΝΤ και τους G8. «Οι άνθρωποι πάνω από τα κέρδη» ήταν ένα σύνθημα που αγκαλιάστηκε από εκείνο το μαζικό κίνημα την ώρα που ο Μπους ξεκινούσε την αλυσίδα των πολέμων που ρημάζουν μέχρι σήμερα τη Μέση Ανατολή από το Αφγανιστάν μέχρι τη Λιβύη περνώντας από το Ιράκ και τη Συρία.

Η σύνδεση ανάμεσα στο αντικαπιταλιστικό και το αντιπολεμικό κίνημα ήταν ραγδαία και ανάγκασε τους από πάνω να ανησυχούν για πρώτη φορά στον νέο αιώνα για την εμφάνιση μιας «νέας υπερδύναμης» όταν εκατομμύρια διαδηλώσαν ταυτόχρονα στις 15 Φλεβάρη 2003. Αλλά οι εμπειρίες που τροφοδοτούν την σημερινή πολιτικοποίηση δεν περιορίζονται σε εκείνο το ξέσπα-

Από την απεργιακή 8 Μάρτη.

σμα του αντιπολεμικού και του αντικαπιταλιστικού κινήματος στην Αμερική και στην Ευρώπη. Η «Αραβική Άνοιξη» ήταν άλλο ένα γιγάντιο ξέσπασμα που έχει αφήσει ανεξίτηλα τα σημάδια του στον κόσμο που ξεσηκώνεται σήμερα στην Αλγερία και στο Σουδάν. Όπως γράφουν οι σύντροφοι από τους Επαναστάτες Σοσιαλιστές της Αιγύπτου, η εποχή των επαναστάσεων δεν έχει τελειώσει:

«Για πολλά χρόνια οι δικτατορίες και οι αντεπαναστατικές δυνάμεις σε ολόκληρη την περιοχή επιδιώκουν να συντρίψουν την Αραβική Άνοιξη του 2011-13. Προσπαθούν επίσης σε ιδεολογικό επίπεδο να γενικεύσουν μια σκοτεινή εικόνα της επανάστασης, παρουσιάζοντάς την σαν μια πολιτική επιλογή η οποία μόνο εξαθλίωση φέρνει στις μάζες και οδηγείται αναγκαστικά στην ήττα.

Όμως η επιστροφή των μαζών στην πολιτική σκηνή του Σουδάν και της Αλγερίας επιβεβαιώνει πως η επανάσταση παραμένει πολιτική επιλογή για τον κόσμο. Στην πραγματικότητα, είναι η μόνη επιλογή που μπορεί να ξεπεράσει τα προβλήματα καθεστώτων τα οποία δεν μπορούν να μεταρρυθμιστούν.

Παρά τις ήττες που υπέστησαν, η μνήμη των επαναστάσεων της περιοχής παραμένει πηγή έμπνευσης

και προσφέρει διδάγματα και εμπειρίες. Το φάντασμα της επανάστασης πλανιέται ακόμη πάνω από τους τυράννους της περιοχής. Αν οι εξεγέρσεις στο Σουδάν και την Αλγερία καταφέρουν σημαντικές νίκες στο κοντινό μέλλον, κύματα ελπίδας και αυτοπεποίθησης θα απλωθούν σε ολόκληρη την περιοχή».⁷

Οι διαδηλωτές στο Χαρτούμ επιβεβαιώνουν αυτή την εκτίμηση όταν φωνάζουν στις κινητοποιήσεις τους ότι εδώ δεν χωράει κανένας Σίσι.

Αυτά όλα και πολλά άλλα νήματα έρχονται να συνδεθούν και να προκαλέσουν μεγάλες κοινωνικές και πολιτικές πολώσεις που κάνουν τις άρχουσες τάξεις να ανησυχούν. Παραμονές των Ευρωεκλογών ήρθαν τα αποτελέσματα των εκλογών στην Ισπανία στις 28 Απριλίου να χτυπήσουν καμπανάκι για όλους αυτούς με την κατάρρευση του Λαϊκού Κόμματος, του κόμματος του Ραχόι.

Ο Ραχόι ήταν από τη σκοπιά τους ένα από τα παραδείγματα πετυχημένης αντιμετώπισης της κρίσης. Ποτέ δεν χρειάστηκε να δώσουν οι θεσμοί της ΕΕ δισεκατομμύρια ευρώ για τη διάσωση των ισπανικών τραπεζών καθώς ο Ραχόι την κράτησε έξω από τα μνημόνια και την έβγαλε γρήγορα ξανά στις διεθνείς χρηματαγορές. Όταν ο Τσίπρας οργάνωνε τις συναντήσεις των χωρών του «Ευρωπαϊκού Νότου», ο Ραχόι

ήταν αυτός που έδινε μαθήματα στην κυβέρνηση του ΣΥΡΙΖΑ για πιστή και γρήγορη εφαρμογή του τρίτου μνημόνιου, ως ζωντανή απόδειξη ότι αυτός ο δρόμος δουλεύει.

Επίσης, ο Ραχόι ήταν ο πρωθυπουργός που έκλεισε στη φυλακή την ηγεσία των Καταλανών επειδή προχώρησε στο δημοψήφισμα για την ανεξαρτησία της. Όλες οι ηγεσίες της Ευρώπης τον χειροκροτούσαν για την αποφασιστικότητά του και υπολόγιζαν ότι η «απερισκεψία» των Καταλανών και η πυγμή του Ραχόι εξασφάλιζε μια σταθερή πορεία προς τα δεξιά. Αλλά έπεσαν δραματικά έξω. Το Λαϊκό Κόμμα έπαθε πανωλεθρία συγκεντρώνοντας μόνο το 17%, δέκα μονάδες πιο κάτω και από το σκορ της Νέας Δημοκρατίας τον Γενάρη του 2015 όταν έχασε τις βουλευτικές εκλογές.

Μπορεί η αριστερά;

Πόσο μέσα σ' αυτές τις εξελίξεις μπορεί η οργανωμένη αριστερά να παίζει καθοριστικό ρόλο; Να μετατρέψει τον τρόπο και το δέος της κυρίαρχης τάξης στις ΗΠΑ σε πραγματικότητα. Να κερδίσει και να ενώσει όλα αυτά τα κινήματα σε μια ενιαία δύναμη για την ανατροπή αυτού του συστήματος. Να κάνει πραγματικότητα αυτό που ακούγεται από πολλά στόματα στις διαδηλώσεις ότι «Για να γλυτώσουμε από την καταστροφή χρειάζεται να ανατρέψουμε το σύστημα».

Στις εκλογές στην Ισπανία, εκτός από την κάθετη πτώση του Λαϊκού Κόμματος, το δεύτερο κόμμα που γνώρισε πτώση είναι το Podemos. Και η ερώτηση είναι γιατί; Το 2016 στις προηγούμενες εκλογές είχε πάρει 21% και τώρα έπεσε 7 μονάδες. Πήρε 14% χάνοντας το 1/3 της δύναμής του. Η εύκολη απάντηση που λέει ότι υπήρξε γενικότερη στροφή δεξιά δεν ισχύει. Και γιατί ανέβηκαν οι ψήφοι του PSOE (Σοσιαλιστικό Κόμμα) και γιατί στην Καταλονία ανέβηκαν οι ψήφοι της Καταλανικής Αριστεράς.

Η εξήγηση βρίσκεται αλλού, κι αυτή είναι ότι ο ψεύτικος «ρεαλι-

σμός” του κοινοβουλευτικού δρόμου μόνο προσωρινά ευνοεί μια αριστερά που δηλώνει “ριζοσπαστική” αλλά υιοθετεί τις παλιές στρατηγικές του ρεφορμισμού.

Το Podemos δημιουργήθηκε από τον κόσμο που πρωτοστάτησε στις καταλήψεις των πλατειών στην Ισπανία με στόχο να βρει πολιτική έκφραση η πολυφωνία αυτού του κινήματος. Το μανιφέστο του έμοιαζε πολύ ριζοσπαστικό όταν δημιουργήθηκε αλλά πολύ γρήγορα άρχισαν να βγαίνουν τα πολιτικά προβλήματα. Από πολυφωνικό και δημοκρατικό, έγινε κόμμα αρχηγικό που προχώρησε πολύ γρήγορα σε επιλογές και συμμαχίες που το πήγαιναν όλο και δεξιότερα.

Ο ηγέτης του, ο Πάμπλο Ιγκλέσιας συμμετείχε στην προεκλογική συγκέντρωση του Τσίπρα το Γενάρη του 2015 στην Ομόνοια, φρόντισε να στηρίξει τον ΣΥΡΙΖΑ στην υπογραφή του τρίτου μνημονίου, πήρε θέση ενάντια στο δημοψήφισμα στην Καταλωνία, άφησε να περάσει χωρίς ιδιαίτερες αντιδράσεις η κατάσταση έκτακτης ανάγκης που κήρυξε ο Ραχόι για την Καταλωνία, και στήριξε τη σύντομη κυβέρνηση του Σάντσεζ. Ακόμα και πριν βγουν τα αποτελέσματα αυτών των εκλογών το Podemos είχε δηλώσει ότι θα συνεργαστεί με το PSOE και μετά τις εκλογές.

Η πορεία του Podemos δεν είναι διαφορετική απ’ αυτή της “Ανυπότακτης Γαλλίας” του Μελανσόν, που επίσης ξεκίνησε σαν κίνηση στα αριστερά της σοσιαλδημοκρατίας αλλά πορεύεται όλο και πιο δεξιά. Από τη μια ο Μελανσόν θέλει να εμφανίζεται ως ηγέτης που συσπειρώνει όλη την αριστερά ενάντια στον Μακρόν και από την άλλη κάνει παραχωρήσεις σε ρατσιστικές πολιτικές αποκλεισμού των προσφύ-

Παρίσι. Τα κίτρινα γιλέκα επιμένουν.

γων και των μεταναστών. Την ώρα που τα Κίτρινα Γιλέκα κάνουν βήματα αγκαλιάζοντας διαδηλωτές των μεταναστών “Χωρίς Χαρτιά” (Sans papiers), ο Μελανσόν υποστηρίζει ότι πρέπει να υπάρχει έλεγχος των προσφυγικών και μεταναστευτικών ροών και αποφεύγει τη σύγκρουση με την ισλαμοφοβία. Ουσιαστικά, αντί να ενώνει τον κόσμο που αγωνίζεται, κάνει υποκλίσεις σε αυτούς που θέλουν να τον διασπάσουν.

Σ’ αυτή την πορεία μιας αριστεράς που δεν αξιοποιεί τις δυνατότητες της περιόδου, δεν εξαιρείται ούτε ο Κόρμπιν, έστω κι αν μοιάζει σαν νικητής εν αναμονή μπροστά στις επόμενες εκλογές στη Βρετανία. Μέσα στη μεγαλύτερη κρίση της κυβέρνησης δέχτηκε να συνεργαστεί με την Τερέζα Μέι για να αναζητήσουν μαζί μια φόρμουλα για το Brexit, μια συμφωνία που να κατοχυρώνει το ρόλο του βρετανικού κεφάλαιου μέσα στην Κοινή Αγορά. Άλλο ένα παράδειγμα για την επιλογή των ρεφορμιστικών

κομμάτων να ταυτίζονται συμφέροντα του κόσμου που τους στηρίζει και πάνω απ’ όλα τα συμφέροντα της εργατικής τάξης με αυτά του κεφάλαιου.

Ο ΣΥΡΙΖΑ και ο Τσίπρας είναι πρωταγωνιστές σε τέτοιες επιλογές μέσα στην τελευταία δεκαετία, αλλά σίγουρα δεν είναι ούτε οι πρώτοι στην ιστορία, ούτε οι τελευταίοι. Εντάσσονται σε μια παράδοση με την οποία η επαναστατική αριστερά χρειάστηκε να συγκρουστεί πριν 100 χρόνια ιδρύοντας την Τρίτη Διεθνή. Σήμερα ξανά όλα θα εξαρτηθούν από το δυνάμωμα των επαναστατικών κομμάτων και τη σύνδεση με όλες τις μάχες και τα κινήματα που βρίσκονται σε εξέλιξη.

Ο Τρότσκι στο βιβλίο του «Τα διδάγματα του Οκτώβρη», προσπαθεί να εξηγήσει τις πιέσεις προς τον ψεύτικο ρεαλισμό και τους συμβιβασμούς (που εκφράστηκαν και μέσα στην ηγεσία των Μπολσεβίκων στο πέραςμα από τον Φλεβάρη στον Οκτώβρη) ως εξής:

«Η εργατική τάξη παλεύει και ωριμάζει έχοντας πάντα συνείδηση του γεγονότος ότι οι μεγαλύτερες δυνάμεις βρίσκονται με το μέρος του εχθρού. Αυτό φαίνεται σε κάθε βήμα της καθημερινής ζωής: ο εχθρός διαθέτει πλούτη και κρατική εξουσία, όλα τα μέσα της ιδεολογικής πίεσης και όλους τους μηχανισμούς καταπίεσης. Συνηθίζουμε στην ιδέα ότι ο εχθρός υπερτερεί σε δυνάμεις. Κι αυτή η συνήθεια αποτελεί βασικό μέρος της ζωής και της δραστηριότητας του επαναστατικού κόμματος στην εποχή της προετοιμασίας. Οι συνέπειες της μιας ή της άλλης απρόσεχτης ή ανώριμης πράξης, υπενθυμίζουν σκληρά τη δύναμη του εχθρού. Αλλά έρχεται μια στιγμή που η συνήθεια να θεωρούμε

τον εχθρό σαν δυνατότερο γίνεται το κύριο εμπόδιο στο δρόμο για τη νίκη. Η σημερινή αδυναμία της αστικής τάξης φαίνεται ντυμένη με τη σκιά της χτεσινής της δύναμης».⁸

Αυτή η αντίληψη στη σημερινή περίοδο ακούγεται πιο συχνά με τη φράση «Ο κόσμος δεν τραβάει, οι συσχετισμοί είναι αρνητικοί». Αυτό το επιχείρημα χρησιμοποίησε ο ΣΥΡΙΖΑ όταν υπέγραφε το τρίτο μνημόνιο, μια βδομάδα μετά το δημοψήφισμα όπου το 62% κατάγραψε ένα μεγάλο ΟΧΙ. Τα ρεφορμιστικά κόμματα στηρίζονται στην εργατική τάξη για να κερδίσουν τις ψήφους της αλλά μετά στηρίζονται στον Κόκκαλη, στον Χρυσόστομο, στον Αποστολάκη, σε κάθε βρομερό και διεφθαρμένο θεσμό του καπιταλισμού, των τραπεζιτών και του κράτους τους.

Και δεν είναι μόνο ο ΣΥΡΙΖΑ και η αριστερά στην κυβέρνηση, αλλά και κομμάτια της αριστεράς στην αντιπολίτευση. Το ΚΚΕ δεν στηρίζει προτάσεις για απεργίες γιατί «ο κόσμος δεν συμμετέχει» έστω και εάν υπάρχουν παραδείγματα που δείχνουν το αντίθετο, όπως οι συμβασιούχοι στα νοσοκομεία που δίνουν κάθε βδομάδα μάχες, με στάσεις και συντονισμό με όλους τους εργαζόμενους. Η διεκδίκηση για απεργία στις 8 Μάρτη σε κανένα σωματείο ή ομοσπονδία δε στηρίχτηκε από το ΚΚΕ, έστω και εάν στο τέλος αυτή η πρωτοβουλία ανάγκασε τις μεγαλύτερες συνδικαλιστικές οργανώσεις να στηρίξουν την απεργιακή 8 Μάρτη των γυναικών. Για την Αραβική Άνοιξη υποστήριζε ότι ήταν πρακτορική και δάκτυλος των ΗΠΑ, και τώρα ο Ριζοσπάστης παρακολουθεί αμήχανα τις εξεγέρσεις στο Σουδάν και την Αλγερία.

Το Μάη γίνονται εκλογές σε όλα τα κράτη μέλη της Ε.Ε. και στην Ελλάδα. Δουλεύουμε ώστε σ' αυτές τις εκλογές να καταγραφεί όχι μόνο η κρίση των από πάνω αλλά και η δύναμη και δυναμική των από κάτω: Οι αγώνες των εργατών για να τα πάρουν όλα πίσω, των γυναικών ενάντια στο σεξισμό και τις διακρί-

σεις, η μάχη για ανοιχτά σύνορα για τους πρόσφυγες και για ισόβια στους φασίστες, το κίνημα για τη σωτηρία του πλανήτη από την κλιματική καταστροφή. Αυτή τη δυναμική επιχειρούν να καταγράψουν τα ψηφοδέλτια της αντικαπιταλιστικής αριστεράς σε όλες τις κάλπες, τοπικές και ευρωπαϊκές. Τέτοια αποτελέσματα μπορούν να λειτουργήσουν σαν βήμα για τη συνέχεια. Και για τις βουλευτικές εκλογές το φθινόπωρο όπου διεκδικούμε η τύχη του Μητσοτάκη και της Ν.Δ. να είναι αυτή του Ραχόϊ και του Λαϊκού Κόμματος της Ισπανίας. Έτσι ώστε η οργή για τους συμβιβασμούς του Τσίπρα να βρει διέξοδο προς τα αριστερά δυναμώνοντας την επαναστατική αριστερά.

Όμως αυτές οι εξελίξεις δεν κρίνονται απλά στις κάλπες αλλά στους δρόμους, στους αγώνες, στις κινητοποιήσεις. Κρίνονται επίσης στην ύπαρξη επαναστατικού κόμματος και στις πρωτοβουλίες του μέσα στις κοινωνικές και στις πολιτικές μάχες. Το ΣΕΚ δίνει όλες τις δυνάμεις του για να οργανώσει τους αγώνες σε όλα τα μέτωπα της ταξικής πάλης και να στηρίζει τα ψηφοδέλτια της ΑΝΤΑΡΣΥΑ στις εκλογές. Και στο τέλος του Ιούνη οργανώνει το τετραήμερο συζητήσεων του Μαρξισμού. Γιατί οι αγωνιστές και οι αγωνίστριες της Αριστεράς έχουν ανάγκη τα όπλα του μαρξισμού ακριβώς για να αποφεύγουν τις παγίδες της υποτίμησης της εργατικής τάξης και της υπερτίμησης ενός καπιταλισμού σε κρίση. Είναι λάθος ότι ο Μαρξισμός είναι ιδεολογικό εργαστήρι: ο Μαρξισμός δίνει όπλα και δυναμώνει τη δράση, δυναμώνει την παρέμβαση συλλογικά όλων αυτών που θα παρακολουθήσουν τις συζητήσεις του. Είναι δυνάμωμα για την επαναστατική αριστερά, δυνάμωμα για όλο το κίνημα. Γιατί δεν ξεχνάμε ποτέ τα λόγια του Κομμουνιστικού

Μανιφέστου:

«Η ιστορία όλων των ως τα τώρα κοινωνιών είναι ιστορία ταξικών αγώνων.

Ελεύθερος και δούλος, πατρίκιος και πληβείος, βαρόνος και δούλο-πάροικος, μάστορας και κάλφας, με μια λέξη, καταπιεστές και καταπιεζόμενοι, βρίσκονται σε ακατάπαυστη αντίθεση μεταξύ τους, έκαναν αδιάκοπο αγώνα, τότε σκεπασμένο, τότε ανοιχτό, έναν αγώνα που τελείωνε κάθε φορά με τον επαναστατικό μετασχηματισμό ολόκληρης της κοινωνίας ή με την από κοινού καταστροφή των τάξεων που αγωνίζονταν».

Σημειώσεις

1. Capitalism keeps CEOs awake at night, Financial Times 23 April 2019.
2. Sudan protests feel like a trip back to revolutionary Russia, Financial Times 25 April 2019.
3. <http://ergatikiki.gr/article.php?id=20274&issue=1370>
4. Ντενί Γκοντάρ, Ακούστε τι σας λέει η 16 Μάρτη, Εργατική Αλληλεγγύη 1366, 20 Μάρτη 2019. <http://ergatikiki.gr/article.php?id=20087&issue=1366>
5. <http://ergatikiki.gr/article.php?id=19909&issue=1362>
6. Mobility gap, Datawatch, Financial Times 12 March 2019.
7. Συμπεράσματα από τις εξεγέρσεις σε Αλγερία και Σουδάν, Εργατική Αλληλεγγύη 1367, 27 Μάρτη 2019. <http://ergatikiki.gr/article.php?id=20122>
8. Λέον Τρότσκι, Τα διδάγματα του Οκτώβρη, εκδόσεις Εργατική Δημοκρατία, Αθήνα 1997, σελ. 52

Αθήνα 16 Μάρτη 2019

Πώς μπορούμε να σταματήσουμε την άνοδο της ακροδεξιότητας;

Ο τρόπος με τον οποίο η Ευρωπαϊκή Ένωση πηγαίνει προς τις Ευρωεκλογές του Μάη επιβεβαιώνει το πολιτικό ξεχαρβάλωμα που επικρατεί στον πυρήνα της. Οι ηγέτες της ΕΕ ξέρουν ότι, σε οικονομικό επίπεδο, οι επιπτώσεις της “ταυτόχρονης επιβράδυνσης” δεν τους επιτρέπουν ούτε καν να ψελλίσουν περί της οποιασδήποτε στρατηγικής εξόδου από την κρίση. Επιπλέον παραδέχονται πως αστάθμητοι παράγοντες και “ατυχήματα”, έτσι όπως βλέπουν αυτοί τουλάχιστον το Μπρέξιτ, κάνουν σμπαράλια την οποιαδήποτε πρόβλεψη.

“Η όλη συζήτηση περί Μπρέξιτ, που κράταει πολλά χρόνια είναι στην πραγματικότητα αδιαίρετο

Ο Νίκος Λούντος αναλύει τις αιτίες και προτείνει απαντήσεις απέναντι στην επιστροφή της φασιστικής απειλής.

τιμήμα της συνολικής αβεβαιότητας που πλανιέται πάνω από την ήπειρό μας”, λέει ανοιχτά ο Ντράγκι.¹

Ξέρουν ταυτόχρονα πως σε πολιτικό επίπεδο έχουν απομείνει χωρίς πραγματικό ηγετικό κέντρο, τόσο όσον αφορά τα πρόσωπα, όσο και τα κόμματα και τα πολιτικά τους μπλοκ. Η Μέρκελ έχει ήδη παραιτηθεί από την ηγεσία των Χριστιανοδημοκρατών και δεν θα είναι υποψήφια στις επόμενες εκλογές. Ο Μακρόν, που προδιαγραφόταν ως εναλλακτικό μοντέλο απέναντι στην κρίση των παραδοσιακών κομμάτων, πηγαίνει στις εκλογές όχι μόνο

καμμένος από τα Κίτρινα Γιλέκα, αλλά και απομονωμένος μέσα στους θεσμούς της ΕΕ, τόσο όσον αφορά το Μπρέξιτ όσο και τον εμπορικό πόλεμο με τις ΗΠΑ. Ο γαλλογερμανικός άξονας υπήρξε η βάση για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και άντεξε στις μεγαλύτερες πιέσεις όταν προστέθηκε και η Βρετανία στο κάδρο, αλλά πλέον, παρότι η Βρετανία οδεύει προς την έξοδο, ο “άξονας” ούτε στο ελάχιστο δεν μπορεί να λειτουργήσει ως αμορτισέρ στις εντάσεις που ξεσπάνε στο εσωτερικό της ΕΕ.

Αυτή είναι η κατάσταση η οποία

για τους φασίστες και διαφόρων ειδών ακροδεξιές δυνάμεις παρουσιάζεται σαν ευκαιρία να καταγραφούν ως η ανερχόμενη δύναμη σε πανευρωπαϊκό επίπεδο. Η απειλή είναι πραγματική. Το πολιτικό σκηνικό σε σύγκριση με τις προηγούμενες ευρωεκλογές πριν από πέντε χρόνια τούς έχει στρώσει ακόμη πιο άνετο χαλί. Πριν από πέντε χρόνια τη Βρετανία την κυβερνούσε ο Κάμερον και η λέξη μπρέξιτ ήταν άγνωστη, την Ιταλία την κυβερνούσε ο Ρέντσι, τη Γαλλία ο Ολάντ, στη Γερμανία και την Αυστρία υπήρχαν σταθεροί μεγάλοι συνασπισμοί, η ισπανική Δεξιά είχε τη μεγαλύτερη κοινοβουλευτική πλειοψηφία στη μεταπολιτευτική ιστορία της χώρας. Το 2014 ο Ντόναλντ Τραμπ παρουσίαζε ακόμη τον Υποψήφιο στην αμερικανική TV και ποιος θα στοιχημάτιζε ότι ο Μπολσονάρο, ο πιο φιλοχουντικός βουλευτής του Ρίο θα γινόταν πρόεδρος της Βραζιλίας;

Η Χρυσή Αυγή είχε μπει στη Βουλή από το 2012, και λίγο πολύ η αντιμετώπιση σε ευρωπαϊκό επίπεδο ήταν ότι πρόκειται για μία από τις πλευρές του “ελληνικού παράδοξου”. Τα πέντε τελευταία χρόνια έχουν αποδείξει ότι τίποτα δεν ήταν ελληνική εξαίρεση. Ο θρυμματισμός του πολιτικού σκηνικού προχώρησε, όχι στην περιφέρεια, αλλά στα κέντρα του ευρωπαϊκού καπιταλισμού με πιο φρενήρη ρυθμό.

Η Λεπέν πέρασε το 2017 στο δεύτερο γύρο των γαλλικών προεδρικών, για πρώτη φορά μετά τον πατέρα της το 2002, και έσπασε το φράγμα των δέκα εκατομμυρίων ψήφων. Στις προεδρικές της Αυστρίας το 2016 το φασιστικό FP βγήκε πρώτο κόμμα με 35% και έφτασε κοντά στο 50% στο δεύτερο γύρο. Στις βουλευτικές εκλογές της επόμενης χρονιάς πήρε 26% και στήθηκε κυβέρνηση συνεργασίας με την δεξιά, δίνοντας στον ηγέτη του FP, Στράχε, την αντικαγκελαρία. Στην Ιταλία το 2018 έφερε τη Λέγκα από το 4% στο 17,5% και την αναπάντεχη συγκυβέρνησή της με τα 5 Αστέρια, ενώ και οι μουσολινικοί “Αδελφοί της Ιταλίας” έφτασαν το 1,5 εκατομ-

μύριο ψήφους. Στη Γερμανία, στις εκλογές του 2017, φασίστες μπήκαν για πρώτη φορά μεταπολεμικά στο ομοσπονδιακό κοινοβούλιο. Η “Εναλλακτική για τη Γερμανία” (AfD) έφτασε το 12,5%. Στις βουλευτικές εκλογές του 2018 το AfD με 10%, στην πρώτη του εμφάνιση, πέρασε το SPD, το οποίο κατέρρευσε. Στην Ολλανδία, στις εκλογές του 2017 το PVV, το κόμμα του αρχισττιστή Βίλντερς βγήκε δεύτερο, ενώ στις πρόσφατες περιφερειακές εκλογές το πρωτοεμφανιζόμενο ακροδεξιό “Φόρουμ για τη Δημοκρατία” βγήκε πρώτο κόμμα σε εθνικό επίπεδο με 14,5% και ένα εκατομμύριο ψήφους. Στη Σουηδία οι ακροδεξιό “Δημοκράτες” σταθεροποιήθηκαν στην 3η θέση στις εκλογές του 2018 φτάνοντας το 17,5% και ξεπερνώντας για πρώτη φορά το ένα εκατομμύριο ψήφους. Στη Δανία το ακροδεξιό “Λαϊκό Κόμμα” έκανε άλμα 9 μονάδων στις εκλογές του 2015 φτάνοντας το 21%, εκτοπίζοντας την παραδοσιακή δεξιά από τη δεύτερη θέση. Στη Σλοβακία ο υποψήφιος που είχε τη στήριξη της ακροδεξιάς βγήκε τρίτος με πάνω από 14% στις φετινές προεδρικές εκλογές. Στην Ισπανία εμφανίστηκε το Βοξ και από το μηδέν έφτασε στο 11% στις εκλογές της Ανδαλουσίας, και πλέον από τις ψήφους του εξαρτάται η τοπική κυβέρνηση.

Οι εκλογικές ανακατατάξεις αυτές αφορούν μόνο την τελευταία πενταετία και η λίστα δεν τελειώνει εδώ. Δεν μένει καμιά αμφιβολία ότι η άνοδος της ακροδεξιάς είναι πανευρωπαϊκό φαινόμενο. Όχι μόνο ελληνική εξαίρεση δεν υπάρχει, αλλά κανενός είδους εξαίρεση. Κέντρο και περιφέρεια, βορράς - νότος, Ανατολική και Δυτική Ευρώπη, χώρες που υποδέχθηκαν μετανάστες και χώρες που εξάγουν μετανάστες.

Στις επερχόμενες ευρωεκλογές η ακροδεξιά επιδιώκει να καταγραφεί σε μεγάλη κλίμακα τα εκλογικά κέρδη που συσσωρεύτηκαν ανά χώρα. Έχουν σε εξέλιξη από τη μεριά τους πρωτοβουλίες συντονισμού.

Από τη μια μεριά ο Στιβ Μπάνον, μετρο της αμερικανικής ακροδεξιάς και πρώην αρχισύμβουλος του Τραμπ, επιχειρεί να στήσει το “Κίνημα” όπως το αποκαλεί, οργανώνοντας χρηματοδότηση από εκατομμυριούχους φίλους του και “ομοϊδεάτες” προς τα κόμματα που έχει επιλέξει σε 13 χώρες.

Παράλληλα και πιο κοντά στο έδαφος εξελίσσεται η πρωτοβουλία με κέντρο τη Λέγκα του Σαλβίνι, τη Λεπέν και τις επαφές τους στη βόρεια Ευρώπη. Στις αρχές Απριλίου ο Σαλβίνι παρουσίασε τη συμμαχία στο Μιλάνο, σε ένα τραπέζι με το γερμανικό AfD, τους “Πραγματικούς Φινλανδούς” και το Λαϊκό Κόμμα της Δανίας. Ο Σαλβίνι δήλωσε ότι εκπροσωπεί όλο το μπλοκ της “Ευρώπης των Εθνών” στο Ευρωκοινοβούλιο, δηλαδή και τη Λεπέν και τον Βίλντερς και το FP. Σύμφωνα με τη Λεπέν ο στόχος είναι να συγκροτηθεί μια καινούργια ακροδεξιά ομάδα στο Ευρωκοινοβούλιο, που οι ίδιοι δηλώνουν ότι μπορεί να είναι η μεγαλύτερη.²

Τους Δανούς, τους Φινλανδούς και τους Σουηδούς τους κερδίζουν από την ομάδα των “Συντηρητικών” που ως τώρα ηγεμονευόταν από τους Βρετανούς Τόρις. Τους Γερμανούς ο Σαλβίνι τούς παίρνει δώρο από την ευρωκοινοβουλευτική ομάδα που είχε στήσει το AfD με τα 5 Αστέρια. Ο Μπέπε Γκρίλο πίστευε ότι έκανε έξυπνες ντρίμπλες συμμαχώντας με τους Γερμανούς φασίστες και τώρα τον πουλάνε για τους πραγματικούς τους συμμάχους στην Ιταλία. Αξιοποιώντας τη διάλυση που αντικειμενικά έρχεται για την ομάδα των Βρετανών Τόρις, ο Σαλβίνι και η Λεπέν ασκούν πιέσεις και στο πολωνικό κυβερνών κόμμα (PiS) να συνταχθεί μαζί τους. Το ίδιο κάνουν και προς το Φίντες, το κυβερνών κόμμα του Όρμπαν στην Ουγγαρία,³ που από τα τέλη Μάρτη έχει αποβληθεί προσωρινά από το Ευρωπαϊκό Λαϊκό Κόμμα, λόγω της “αντιευρωπαϊκής” συμπεριφοράς του. Για τις 18 του Μάη, μια βδομάδα πριν από τις Ευρωεκλογές, ο Σαλβίνι και οι σύμμαχοί του ετοιμά-

ζουν μια φιέστα στο Μιλάνο όπου θα παρουσιάσουν τη “διεθνή της ακροδεξιάς”.

Δεν πέφτουμε από τα σύννεφα μπροστά σε αυτή την εξέλιξη. Η προσπάθεια για διεθνή συντονισμό του αντιρατσιστικού κινήματος που επιχειρεί η ΚΕΕΡΦΑ τα τελευταία έξι χρόνια τουλάχιστον ξεκίνησε πριν από τα μεγάλα εκλογικά άλματα της ακροδεξιάς, ακριβώς επειδή είχε προδιαγράψει τον κίνδυνο. Ακόμη νωρίτερα, το ΣΕΚ είχε βάλει στο κέντρο της παρέμβασής του την αλληλεγγύη στο αντιφασιστικό κίνημα στη Γαλλία ήδη από τις εκλογές του 2002 και στο κίνημα της Αυστρίας το 1999-2000 όταν για πρώτη φορά μεταπολεμικά μπήκαν οι φασίστες σε ευρωπαϊκή κυβέρνηση.⁴ Η εκτίμηση στηριζόταν από τότε σε τέσσερα επιχειρήματα.

Πρώτον, ότι ο καπιταλισμός μπαίνει σε μακρά περίοδο αστάθειας και κρίσης και αυτό δίνει ευκαιρία στους φασίστες να επιχειρήσουν να μετατρέψουν την οργή σε μίσος για τους μετανάστες και σε εθνικιστική νοσταλγία κατά της “παγκοσμιοποίησης”. Δεύτερον, ότι στο πολιτικό πεδίο τα σοσιαλδημοκρατικά κόμματα που αποδέχθηκαν το νεοφιλελευθερισμό γίνονται αδύναμοι κρίκοι και η κρίση τους δίνει ευκαιρίες στην ακροδεξιά.

Τρίτον, ότι κόμματα φασιστικά, “μεταφασιστικά”, με φασιστικό πυρήνα ή με όποια άλλη μεταμφίσηση

κι αν παρουσιάζονταν ήθελαν να αξιοποιήσουν πιθανές εκλογικές επιτυχίες για να νομιμοποιήσουν τα εγκλήματά τους στην πράξη. Πιέσεις πάνω τους για να μετατραπούν σε “σοβαρά” κόμματα υπήρχαν, όμως η διαδρομή δεν ήταν μίας κατεύθυνσης. Περισσότεροι φασίστες με γραβάτες στο κοινοβούλιο σημαίνει μεγαλύτερη προστασία για τις φασιστικές συμμορίες στο δρόμο.

Τέταρτον, δεν πρέπει να έχουμε καμιά εμπιστοσύνη στους θεσμούς, αντίθετα χρειάζεται να συντονίσουμε τη διεθνιστική αλληλεγγύη μεταξύ των κινημάτων. Οι εκλογικές επιτυχίες των φασιστών θα κάνουν τους θεσμούς (ευρωπαϊκούς και ‘εθνικούς’) να προσαρμοστούν προς τα δεξιά και όχι το αντίστροφο. Δεν χρειάζονται πολλά επιχειρήματα για να δει κανείς ότι και στα τέσσερα αυτά σημεία η κατάσταση σήμερα είναι πολύ πιο προχωρημένη από ό,τι στις αρχές της δεκαετίας του 2000.

Είναι όμως πολύ πιο προχωρημένη και η δράση και εμπειρία του αντιφασιστικού κινήματος σε όλες τις χώρες, ενώ τα αλληπάλληλα διεθνή ραντεβού των διαδηλώσεων του Μάρτη δείχνουν ότι ο αντιφασιστικός συντονισμός έχει αποκτήσει ρίζες. Οι μεγαλύτερες μάχες όμως βρίσκονται μπροστά μας. Γι’ αυτό χρειάζεται να ξεκαθαρίσουμε κάποιους από τους βασικούς προσανα-

τολισμούς.

Πρώτον, αν η υποτίμηση του κινδύνου οδηγεί σε παράλυση, το ίδιο μπορεί να κάνει και ο πανικός. Δεν εξελίσσεται κάποια προέλαση των φασιστών σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Οι αυξημένες δυνατότητές τους για εκλογικές επιτυχίες είναι (και) κομμάτι της ταχύτατης κρίσης των κομμάτων-πυλώνων του ευρωπαϊκού καπιταλισμού. Αυτή η κρίση είναι πρώτη και κύρια ευκαιρία για την Αριστερά. Δεν είναι μόνο η σοσιαλδημοκρατία πλέον που έχει μείνει σκιά του παλιού της εαυτού, αλλά κλονίζονται και τα δεξιά κάστρα. Η Γερμανία είναι το κορυφαίο παράδειγμα. Στις εκλογές του 2017 και η Δεξιά και το SPD είχαν τα χειρότερα ποσοστά τους σε όλη τη μεταπολεμική ιστορία. Από το αθροιστικό 90+ % έπεσαν στο 53%. Στην Ολλανδία το “Εργατικό Κόμμα” (το κόμμα του Ντάισενμπλουμ εκτός των άλλων) έπεσε από το 25% στο 5,7% μετά τη συγκυβέρνηση με τη Δεξιά του Ρούτε. Στη Δανία έπαθαν καθίζηση και τα δύο δεξιά κόμματα, και το μικρότερο διασπάστηκε. Η εμφάνιση του Βοξ στην Ισπανία δεν εξηγείται χωρίς την πανικόβλητη πτώση του Ραχόι από την εξουσία εν μέσω Καταλωνίας, γυναικείων αγώνων και εργατικής αντίστασης.

Είναι σκέτη σοφιστεία η θέση ότι υπάρχει δεξιά μετακίνηση της κοινωνίας και γι’ αυτό δυναμώνει η δεξιά της δεξιάς. Απόδειξη είναι ότι η

Νέα Ζηλανδία, 23 Μάρτη 2019

Νέα Υόρκη, 16 Μάρτη 2019

μετακίνηση των παραδοσιακών δεξιών κομμάτων προς τα δεξιά δεν τους λύνει το πρόβλημα. Πρώτος που μας το θυμίζει αυτό είναι ο Σαμαράς και τα ανοίγματά του στους χρυσαυγίτες που κάθε άλλο παρά έσωσαν τη ΝΔ. Όμως, και στο κέντρο της Ευρώπης, εκεί που υποτίθεται η Μέγκελ πλήρωνε την “φιλομεταναστευτική” της πολιτική, ήταν το κόμμα του Ζεεχόφερ, οι Χριστιανοσοσιαλιστές, που έχασαν πάνω από 10% στις εκλογές της Βαυαρίας, παρότι ήταν αυτοί που είχαν σηκώσει τη σημαία του κλεισίματος των συνόρων. Κερδισμένο δεν βγήκε μόνο το AfD αλλά και οι Πράσινοι που αντιπολιτεύτηκαν από τα Αριστερά, και κερδίζοντας 9 μονάδες έγιναν δεύτερο κόμμα.⁵

Δεύτερο, η άνοδος των φασιστών δεν είναι αυτόματο αποτέλεσμα ούτε της οικονομικής, ούτε της πολιτικής κρίσης. Ο ρατσισμός είναι επίσημη πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης που σκοτώνει χιλιάδες στα σύνορα και τις θάλασσες. Οι φασίστες νομιμοποιούνται ήδη προτού σημειώσουν εκλογικές επιτυχίες. Η πενταετία που πέρασε από τις προηγούμενες Ευρωεκλογές δεν ήταν μόνο η πενταετία των μεγάλων εκλογικών ανατροπών, αλλά και αυτή με τις πιο βάνανσες ρατσιστικές πρωτοβουλίες. Είναι πέντε χρόνια με 12 πνιγμένους καθημερινά στη Μεσόγειο, σύνολο 18 χιλιάδες ανθρώπους. Είναι η πενταετία της συμφωνίας με την Τουρκία, η πε-

νταετία που επέστρεψε το σκλαβοπάζαρο στη Λιβύη και η ΕΕ αποφάσισε να στήσει “πλατφόρμες αποβίβασης” - τεχνητά ξερονήσια για τους πρόσφυγες και τους μετανάστες.⁶

Γι’ αυτό δεν υπάρχει τρόπος να δοθεί η μάχη ενάντια στους φασίστες χωρίς να είναι και μάχη ενάντια στον ρατσισμό. Και σε ιδεολογικό επίπεδο, για να μην αφήσουμε κανένα κομμάτι των καταπιεσμένων να πιστέψει ότι για την φτώχεια του φταίνε οι ακόμη φτωχότεροι και κατατρεγμένοι. Αλλά και στο επίπεδο της συγκεκριμένης μάχης για να μπλοκάρουμε τα εγκλήματα που πραγματοποιούν οι κυβερνήσεις της ΕΕ και να ανοίξουμε τα σύνορα.

Η σχέση μεταξύ κλιμάκωσης του κρατικού ρατσισμού και φασιστικής βίας έχει πλέον εμφανείς παγκόσμιες διαστάσεις. Ο Τραμπ φυλακίζει μικρά παιδιά στα σύνορα, στήνει πολυβόλα κατά οικογενειών και καλοπιάνει τους ναζί δολοφόνους της Χέδερ Χάγιερ. Η αυστραλέζικη κυβέρνηση εξορίζει τους μετανάστες στις νησίδες του Ειρηνικού και καταφέρνει να “εξαγάγει” τον νεοναζί που ματοκύλισε το τζαμί στη Νέα Ζηλανδία.

Τρίτο, χρειαζόμαστε ενιαίο μέτωπο ενάντια στην ακροδεξιά και τους φασίστες. Η δεκαετία του ‘30 προειδοποιεί ότι δεν υπάρχει τέλος στο μέχρι που μπορεί να φτάσει το σπιράλ της βαρβαρότητας των φασιστών όταν αρχίσει να ξετυλίγεται.

Δεν μας διδάσκει μόνο η ιστορία. Κάθε βήμα εμπρός για τους φασίστες σημαίνει απειλή για τις ζωές και τα δικαιώματα όλων. Στην Ουγγαρία καίνε καταυλισμούς Ρομά, στην Ισπανία θέλουν να απαγορεύσουν τις εκτρώσεις και να καταργήσουν το κεκτημένο του γάμου μεταξύ ατόμων ίδιου φύλου, στη Γαλλία κάνουν επιθέσεις στις καταλήψεις των φοιτητών και προβοκάρουν τα κίτρινα γιλέκα, στην Ιταλία, ακόμη και οι μυστικές υπηρεσίες της χώρας καταγράφουν τριπλασιασμό των ρατσιστικών επιθέσεων το 2018. Είναι απειλή για το συνδικαλισμό, για τα γυναικεία δικαιώματα, για τις μειονότητες, για την ίδια τη δημοκρατία. Όλοι όσοι συνειδητοποιούν αυτή την απειλή και είναι διατεθειμένοι να δράσουν χρειάζεται να συντονιστούν.

Αυτό δεν σημαίνει την οποιαδήποτε συμμαχία με τους νεοφιλελεύθερους στο όνομα της “συνταγματικής τάξης”. Ο προεκλογικός “αντιφασισμός” του Μακρόν ήταν και είναι σκέτη απάτη και η Αριστερά δεν έχει κανένα λόγο να γίνει σωτήρας των δυνάμεων του συστήματος στο όνομα ενός ψευδούς αντιφασισμού. Όποιος τσουβαλιάζει την Αριστερά μαζί με τους φασίστες σε μια υποτιθέμενη μάχη κατά του “λαϊκισμού” δεν είναι σύμμαχος αλλά εχθρός του αντιφασιστικού κινήματος. Δεν υπάρχει καμιά ιδεολογική προϋπόθεση στην κοινή μάχη ενάντια στο φασισμό. Η προϋπόθεση είναι πρακτική, η δέσμευση να στηρίζεις τις πραγματικές μάχες που διεξάγονται. Η “φιλελεύθερη” ευρωπαϊκή Δεξιά με το ένα χέρι διώχνει τον Όρμπαν και με το άλλο αγκαλιάζει την αυστριακή συγκυβέρνηση. Καταγγέλλουν τον “λαϊκισμό” του Σαλβίνι και του ντι Μάιο όταν αυτοί απειλούν να μην εφαρμόσουν τη λιτότητα της ΕΕ, αλλά τους κάνουν πλάτες και τους αναγνωρίζουν τα “δίκια” όταν κλείνουν τα λιμάνια στους πρόσφυγες.

Η συζήτηση για αυτά τα ζητήματα εξελίσσεται στην Ελλάδα εδώ και μεγάλο διάστημα. Το μεγάλο κεκτη-

μένο είναι ότι πλέον προχώρησε με γρήγορους ρυθμούς και σε πολλές άλλες χώρες, με αφορμή τόσο τις απειλές που αναδύθηκαν όσο και τα σημαντικά βήματα που έγιναν από το κίνημα.

Την εικόνα από τη Γερμανία την έδινε ο Σωτήρης Κοντογιάννης στο τεύχος του ΣΑΚ του περασμένου Οκτώβρη: “Η έξαρση του ρατσισμού και οι επιτυχίες του AfD, τόσο στο κοινοβούλιο όσο και στο δρόμο, έχουν ξεσηκώσει ένα τεράστιο κύμα αντίστασης από το ένα ως το άλλο άκρο της Γερμανίας. Το συλλαλητήριο που οργανώθηκε από τις αντιρατσιστικές και αντιφασιστικές κινήσεις στο Βερολίνο το Σάββατο 13 Οκτώβρη συγκέντρωσε πάνω από 240 χιλιάδες ανθρώπους -ένα νούμερο που ξεπέρασε κατά πολύ τις καλύτερες προσδοκίες των διοργανωτών. Πάνω από 50 χιλιάδες διαδηλωτές έφτασαν στο Κέμνιτς στις 3 Σεπτέμβρη, λίγες μέρες μετά την παρέλαση των νεοναζί, για να πάρουν μέρος στη μεγάλη αντιφασιστική συναυλία που οργανώθηκε σε “αλληλεγγύη με τους κατοίκους της πόλης που αντιστέκονται”. Το σύνθημα της συναυλίας ήταν “είμαστε περισσότεροι”.

Η πλειοψηφία του πληθυσμού της

Γερμανίας μισεί το AfD. Στο Μόναχο, η “μεγάλη” προεκλογική συγκέντρωση του AfD εξελίχθηκε σε ένα μεγάλο φιάσκο: οι λιγοστοί οπαδοί του βρέθηκαν περικυκλωμένοι από μια τεράστια αντισυγκέντρωση χιλιάδων αντιφασιστών που δεν άφησαν, με τα σφυρίγματα τους, να ακουστεί ούτε μια λέξη από αυτά τα οποία έλεγε η ομιλήτρια. Στο Αμβούργο, 180 νεοναζί βρέθηκαν περικυκλωμένοι από δέκα χιλιάδες αντιφασίστες. Στο Ρόστοκ, 4.000 αντιφασίστες εμπόδισαν τον περασμένο Σεπτέμβρη μια παρέλαση 700 περίπου νεοναζί που είχε οργανωθεί από τον Χέκε”.⁷

Στην Ιταλία η αντίσταση στην κυβέρνηση πήρε αντιρατσιστικό χαρακτήρα από την αρχή. Οι δήμαρχοι που άνοιξαν τα λιμάνια στα καράβια των προσφύγων έγιναν σύμβολα αλληλεγγύης και ανυπακοής στα σχέδια του Σαλβίνι. Οργανώθηκαν μεγάλες διαδηλώσεις μέσα στο καλοκαίρι, στη Ρώμη στα τέλη Αυγούστου και το κύμα κορυφώθηκε το Μάρτη με 200 χιλιάδες στο Μιλάνο: “Στην πρώτη γραμμή της διαδήλωσης ένα μεγάλο άρμα ομοίωμα του πλοίου “Ιόνιο Πέλαγος”, του πλοίου που ναυπηγήθηκε από το κίνημα για να σώσει πρόσφυγες και μετανά-

στες σε κόντρα με τις απαγορεύσεις του φασίστα υπουργού Σαλβίνι”.⁸

Στην Αυστρία: “Υπάρχουν εκατοντάδες χιλιάδες άνθρωποι που συμμετέχουν ενεργά βοηθώντας πρόσφυγες. Μόνο στη Βιέννη, το 60% των κατοίκων έχουν κάνει υλικές συνεισφορές για τους πρόσφυγες (πάνω από 1,1, εκατομμύρια άνθρωποι), 13% έχουν προσφέρει εθελοντική εργασία για πρόσφυγες (πάνω από 240.000 άνθρωποι) και 8% έχουν πάρει μέρος σε κάποια διαδήλωση υπέρ των προσφύγων (πάνω από 150.000). Στις 3 Οκτώβρη του 2015 πάνω από 70 χιλιάδες πήραν μέρος στη διαδήλωση αλληλεγγύης στους πρόσφυγες στη Βιέννη και ξανά ένα αντίστοιχο πλήθος βάδισε στις 13 Γενάρη του 2018”.⁹

Στην Ισπανία η εκλογική επιτυχία του Βοξ αντί για φόβο γέννησε ένα δυναμικό αντιφασιστικό κίνημα. Ξεπετάχτηκαν επιτροπές με κέντρο κυρίως τους φοιτητές, ενώ το γυναικείο κίνημα έδωσε τη μάχη της φετινής απεργίας στις 8 Μάρτη με ανοιχτό αντιφασιστικό προσανατολισμό, βγάζοντας εκατομμύρια κόσμο στο δρόμο. Σε κανένα σημείο της χώρας οι φασίστες δεν καταφέρνουν να κάνουν ανοιχτές συγκεντρώσεις χωρίς να προκαλέσουν αντισυγκέ-

ντρωση που τους στέλνει σπίτια τους. Στα τέλη Γενάρη ο συντονισμός προχώρησε με πρωτοβουλία της UCFR (Ενότητα ενάντια στον φασισμό και το ρατσισμό) σε μια συνάντηση στη Βαρκελώνη όπου: “Σχεδόν 100 συμμετέχοντες εκπροσωπώντας γυναικείες οργανώσεις, δημοτικές κινήσεις, αντιρατσιστικές και μεταναστευτικές οργανώσεις, αλλά και δυνάμεις από όλο το φάσμα της Αριστεράς πήραν μέρος και συμφώνησαν σε μεγαλύτερο συντονισμό και σε μια καμπάνια #StopVox”.¹⁰

Στη Βρετανία όπου η πολιτική κρίση έχει φτάσει σε απερίγραπτα επίπεδα και η διάλυση της Δεξιάς δίνει ευκαιρίες σε κάθε είδους ακροδεξιά, το κίνημα συνεχίζει να δίνει ακούραστες απαντήσεις σε κάθε καινούργια μεταμόρφωση των φασιστών. Το γεγονός ότι σε αυτή την κρίση η Βρετανία μπήκε χωρίς ένα έτοιμο φασιστικό κόμμα είναι κεκτημένο των μαχών που απομόνωσαν το BNP την περασμένη δεκαετία, αλλά τώρα το Stand up to Racism παλεύει για να κλείσει ο κλοιός του κινήματος γύρω από τους ναζί του Τόμι Ρόμπινσον που εμφανίζονται σαν “φιλαθλοι”.

Μέσα στο κέντρο της πιο σκληρής ακροδεξιάς, στην Ουγγαρία, εκεί που ο Όρμπαν παρουσιάζεται παντοδύναμος πάνω στην ισχυρή του εκλογική πλειοψηφία, ξέσπασε ένα κύμα διαδηλώσεων ενάντια στο “νόμο της σκλαβιάς” που κάνει τις απλήρωτες υπερωρίες λάστιχο στα χέρια των αφεντικών, και μαζί εκφράστηκε και η οργή ενάντια στον αντισημιτισμό, το ρατσισμό και τον αυταρχισμό της κυβέρνησης.

Η απεργία στο εργοστάσιο της Audi στη Δυτική Ουγγαρία τον Γενάρη δίνει ένα παραπάνω συμπέρασμα. Οι εργάτες νίκησαν και κέρδισαν 18% αυξήσεις, δίνοντας παράδειγμα και σε άλλους που ακολουθήσαν και συνεχίζουν (όπως στο εργοστάσιο της νοτιοκορεατικής Χανκούκ όπου κέρδισαν 13,5% αυξήσεις το Μάρτη). Το συμπέρασμα είναι ότι ο ακροδεξιός και φασιστικός αυταρχισμός δεν είναι σε θέση να

παρουσιαστεί ως η δύναμη που βάζει “τάξη”. Μπορεί να αυξάνονται οι δυνάμεις μέσα στην ΕΕ που θεωρούν ότι η λύση απέναντι στο χάος που έχει προκύψει από το ξέσπασμα της κρίσης και μετά είναι η καταφυγή σε βρόμικες λύσεις: καταστολή ελευθεριών, ρατσισμός και διχασμός. Αλλά η αντίσταση σε όλα τα μέτωπα, και όχι μόνο το αντιφασιστικό, δεν τους έχει επιτρέψει να δημιουργήσουν κανένα πετυχημένο παράδειγμα.

Οι μάχες συνδέονται. Η αυτοδιάλυση της πρωτοβουλίας “Aufstehen” γύρω από την Ζάρα Βάγκενκνεχτ στη Γερμανία είναι χρήσιμο και θετικό σημάδι. Το τμήμα της αριστεράς γύρω από το Aufstehen ήθελε να ανταγωνιστεί τους φασίστες¹¹ υποθετώντας ένα κομμάτι της προπαγάνδας τους, την ισλαμοφοβία και τις “ευαισθησίες” τους γύρω από τα “προβλήματα που φέρνει η μετανάστευση”. Έτσι υποτίθεται οι φασίστες θα έχαναν το έδαφος κάτω από τα πόδια τους. Όταν όμως άρχισαν οι φασιστικές προκλήσεις και χρειάστηκε να παρθούν πρωτοβουλίες, το Aufstehen καταγράφηκε ως απόν από όλες τις μαζικές διαδηλώσεις και μπήκε σε κρίση. Η προσπάθεια να στηθεί κάτι παρόμοιο στην ισπανική αριστερά γύρω από τον Χούλιο Ανγκίτα και τον Χουάν Κάρλος Μονεδέρο σαρώθηκε από τις γυναίκες και αντιφασιστικές πρωτοβουλίες.

Η ελληνική εμπειρία συνεχίζει να είναι ισχυρή βοήθεια για ολόκληρη την Ευρώπη. Πριν από πέντε χρόνια η Χρυσή Αυγή ήταν το παράδειγμα που τρομοκρατούσε. Σήμερα είναι το παράδειγμα ότι παρά την πιο βαθιά κρίση η φασιστική άνοδος μπορεί να φρενάρει. Στις περισσότερες ενιαιομετωπικές πρωτοβουλίες στην Ευρώπη που επιχειρούν να συντονίσουν το αντιφασιστικό κίνημα, δυνάμεις της Διεθνιστικής Σοσιαλιστικής Τάσης έχουν βασικό ρόλο.¹² Με αφορμή την πρωτοβουλία της ΚΕ-ΕΡΦΑ, στο δρόμο φέτος το Μάρτη διαδήλωσαν αντιφασίστες από την Αυστραλία ως την Πολωνία και από τις ΗΠΑ ως τη Γαλλία.

Αντί να προσαρμοστεί στην προπαγάνδα των φασιστών, το αντιφασιστικό κίνημα έχει τη δυνατότητα να γύρισε μπουμερανγκ την προσαρμογή που κάνει η δεξιά. Όσο τα κόμματα του συστήματος δένουν την τύχη τους και τις ελπίδες τους να ελέγξουν την κατάσταση με την υιοθέτηση του προγράμματος της ακροδεξιάς, τόσο πιο σφιχτά δένουν την πέτρα γύρω από το λαιμό τους αν το αντιφασιστικό κίνημα τους πετάξει όλους μαζί στη θάλασσα. Αυτό έπαθε το ελληνικό πολιτικό σύστημα το 2011-2014 όταν αρχικά έστησε κυβέρνηση “σωτηρίας” με τον Καρατζαφέρη και στη συνέχεια κράταγε ανοιχτές τις γέφυρες Μπαλτάκου-Κασιδιάρη την ώρα που οι Χρυσανγίτες δολοφονούσαν. Αυτό μπορεί να πάθει το ισπανικό πολιτικό σύστημα με το Λαϊκό Κόμμα και τους Θιουδαδάνος να δηλώνουν ότι είναι αναγκαία μια συμμαχία με τους νοσταλγούς του φασιστικού προαξικοπήματος για να νικηθούν οι αυτονομιστές της Καταλωνίας. Αυτό μπορούν να πάθουν όλες οι κυβερνήσεις που στήνονται στην Ευρώπη ενώνοντας τα ρετάρια των κομμάτων που καταρρέουν μαζί με μικρή ή μεγάλη δόση φασιστών. Προϋπόθεση είναι να συνεχιστεί και να δυναμώσει η αντιφασιστική μάχη. ■

Σημειώσεις

1. Reuters 10 Απρίλη.
2. “Salvini aims to forge far-right alliance ahead of European elections”, Guardian 4 Απρίλη.
3. Στις 2 Μάρ ο Σαλβίνι επισκέπτεται τον Όρμπαν (ιταλική Huffington Post 19 Απρίλη).
4. Βλ. το αφιέρωμα στο τεύχος 34 του Σοσιαλισμός από τα Κάτω (Γενάρης 2000).
5. “Μετά τις εκλογές στη Βαυαρία: Ρυθμιστής της πολιτικής κρίσης το αντιφασιστικό κίνημα”, Εργατική Αλληλεγγύη 17 Οκτώβρη 2018.
6. “Σύνδοχος υπουργών Εσωτερικών ΕΕ: Σφαγείο προσφύγων”, Εργατική Αλληλεγγύη 18 Ιούλη 2018
7. “Η Γερμανία σε κρίση”, ΣΑΚ Νοέμβρης 2018.
8. “Μιλάνο: Μαζικό OXI στο ρατσισμό, τον φασισμό, τον Σαλβίνι”, Εργατική Αλληλεγγύη 6 Μάρτη 2019.
9. David Albrich, “Austria: fascism in government”, International Socialism Journal Χειμώνας 2019.
10. “# STOP VOX: Αντιφασιστικός συντονισμός στο ισπανικό κράτος”, Εργατική Αλληλεγγύη 30 Γενάρη.
11. “Κίνηση Βάγκενκνεχτ-Λαφοντέν: Λάθος δρόμος για την Αριστερά”, Εργατική Αλληλεγγύη 12 Σεπτέμβρη 2018.
12. Βλ. Τη διακήρυξη της Τάσης με τίτλο “Ενάντια στη ρατσιστική εξόρμηση στην Ευρώπη”, <https://tinyurl.com/y3y46btr>

Το τραπεζικό ζήτημα

Τα προβλήματα (και τα σκάνδαλα) των τραπεζών είναι ένα μοτίβο που μπορεί να μην κυριαρχήσει στην προεκλογική περίοδο προς τις Ευρωεκλογές του Μάη, αποτελεί ωστόσο για άλλη μια φορά σχεδόν παντού το υπόβαθρο για τις ανησυχίες της άρχουσας τάξης για τη σταθερότητα της οικονομικής (και της πολιτικής) κατάστασης. Σήμερα πια όλοι ομολογούν ότι το 2010-12 η Ευρωπαϊκή Ένωση και η Ευρωζώνη πέρασαν μια κρίση που δεν αφορούσε απλά την «περιφέρειά» τους στην Ιρλανδία, την Πορτογαλία και την Ελλάδα αλλά το ίδιο το ευρωπαϊκό τραπεζικό σύστημα. Το τωρινό καυτό ερώτημα είναι κατά πόσο αυτή η κρίση επιστρέφει.

Αυτό είναι προφανές στην περίπτωση της Βρετανίας όπου το μέλλον του Σίτι του Λονδίνου βρίσκεται στην καρδιά της κρίσης του Brexit. Είναι εξίσου φανερό ότι οι τράπε-

Κάποτε ήταν το λεγόμενο Ανατολικό ζήτημα αυτό που τροφοδοτούσε τους ανταγωνισμούς και τους πανικούς στις πρωτεύουσες της Ευρώπης. Σήμερα τη θέση του έχουν πάρει οι αγωνίες για το ρόλο και την τύχη του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Ο Πάνος Γκαργκάνας δίνει την εικόνα.

ζες της Ιταλίας εξακολουθούν να φέρουν πονοκέφαλο στις αρχές όχι μόνο στη Ρώμη αλλά και στη Φρανκφούρτη της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας και στις Βρυξέλλες της Κομισιόν. Το φαινομενικά παράδοξο είναι το γεγονός ότι το τραπεζικό ζήτημα κάνει τα επιτελεία να πονοκεφαλιάζουν και στην καρδιά του ευρωπαϊκού καπιταλισμού, στο Βερολίνο.

Τον Μάρτη και τον Απρίλη βρισκόνταν σε εξέλιξη διαπραγματεύσεις για τη συγχώνευση δυο γερμανικών τραπεζικών κολοσσών, της Ντόιτσε Μπανκ και της Κομέρτσμπανκ. Η κυβέρνηση της Μέρκελ

είχε ταχθεί με δηλώσεις του (σοσιαλδημοκράτη) υπουργού Οικονομικών Όλαφ Σολτς υπέρ της συγχώνευσης με το σκεπτικό ότι έτσι θα δημιουργηθεί ένας τραπεζικός «εθνικός πρωταθλητής» που τον έχουν ανάγκη οι γερμανικές επιχειρήσεις στις διεθνείς δραστηριότητές τους.

Τελικά, οι διαπραγματεύσεις κατέρρευσαν μέσα στο Πάσχα. Ένας παράγοντας που έπαιξε ρόλο ήταν η αντίθεση των συνδικάτων που είχαν εξαγριωθεί επειδή τα σχέδια για συγχώνευση μεταφράζονταν σε 30.000 απολύσεις! Ένας δεύτερος παράγοντας ήταν οι αντιρρήσεις μέ-

σα από το ίδιο το κόμμα της Μέρελ, επειδή τα σχέδια θα σήμαιναν επιβάρυνση του κρατικού προϋπολογισμού καθώς το κράτος θα συμμετείχε στην κεφαλαιοποίηση του υπό εκκώλυση «εθνικού πρωταθλητή».

Οι Φαϊνάνσιαλ Τάιμς υποδέχθηκαν την είδηση για την αποτυχία της συγχώνευσης με τον τίτλο «η Ντόιτσε και η Κομέρτσμπανκ αντιμετωπίζουν αβέβαιο μέλλον».¹ Η εξήγηση της εφημερίδας είναι ότι και οι δυο αντιμετωπίζουν δυσκολίες να προχωρήσουν σε μείωση του κόστους και αύξηση των εισπράξεων τους μέσα σε συνθήκες χαμηλών επιτοκίων και σκληρού ανταγωνισμού.

«Σκληρός ανταγωνισμός» είναι μια έκφραση πολύ επιεικής για να περιγράψει την κατάσταση. Τα χτυπήματα κάτω από τη μέση δίνουν και παίρνουν τροφοδοτώντας το ξέσπασμα μιας σειράς σκανδάλων. Τον Γενάρη του 2017 η Ντόιτσε είχε πληρώσει 630 εκατομμύρια δολάρια για να συμβιβαστεί με τις εποπτικές αρχές (αμερικανικές και βρετανικές) που ερευνούσαν την ανάμειξη της στο σκάνδαλο του «ρώσικου πλυντήριου», δηλαδή στο ξέπλυμα μαύρου χρήματος από τη Ρωσία

ύψους 20 δις δολαρίων. Τώρα αντιμετωπίζει νέα έρευνα από τις εποπτικές αρχές (αμερικανικές και γερμανικές) για εμπλοκή στο σκάνδαλο της τράπεζας Ντάνσγκε για «ξέπλυμα» ύψους 160 δις δολαρίων.

Αυτό που έρχεται στην επιφάνεια μέσα από αυτά τα σκάνδαλα είναι μια εξαιρετικά κερδοφόρα δραστηριότητα όπου τράπεζες της Δανίας και της Σουηδίας (με τη βοήθεια γερμανικών) χρησιμοποιούσαν τις θυγατρικές τους στην Εσθονία για να μεταφέρουν κεφάλαια από τη Ρωσία στο τραπεζικό σύστημα της Δύσης. Η δανέζικη Ντάνσγκε έχει δεχτεί ότι διακίνησε 200 δις δολάρια. Στα τέλη Μάρτη αναγκάστηκε σε παραίτηση η διευθύνουσα σύμβουλος της σουηδικής Σουέντμπανκ επειδή και αυτή η τράπεζα ελέγχεται ότι μαζί με τη δανέζικη Νορντέα χρησιμοποιούσαν τις θυγατρικές τους στην Εσθονία ως «πλυντήρια» ύψους 135 δις ευρώ.²

Η Εσθονία σήμερα θυμίζει σε μεγαλύτερη κλίμακα τις αποκαλύψεις για το τραπεζικό σύστημα στην Κύπρο πριν από έξη χρόνια. Τα χρόνια πέρασαν, οι τράπεζες διασώθηκαν αλλά τα φαινόμενα συνεχίζονται σε μεγαλύτερη κλίμακα γιγαντώνοντας και τους ανταγωνισμούς και τις ανη-

συχίες. Ποιος εποπτεύει το ευρωπαϊκό τραπεζικό σύστημα: το μακρύ χέρι των αμερικάνικων αρχών, οι θεσμοί της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας και της Ευρωζώνης ή οι αρμόδιες αρχές των κρατών-μελών; Ποιος θα πληρώσει το κόστος μιας νέας διάσωσης αν (ή μάλλον όταν) σκάσει η φούσκα της κερδοσκοπίας; Και τι θα σημάνει αυτό για τους σακατεμένους του προηγούμενου γύρου όπως είναι οι τράπεζες στην Ελλάδα;

Παγκόσμιες διαστάσεις

Για να απαντήσουμε σε αυτά τα ερωτήματα χρειάζεται να σταθούμε στην έκταση που έχει πάρει η κερδοσκοπία και το χρηματοπιστωτικό σύστημα που τη διευκολύνει στον σημερινό καπιταλισμό. Η μακρόσυρτη οικονομική κρίση έχει επηρεάσει το ρόλο που παίζουν οι χρηματαγορές.

Ένας χειροπιαστός τρόπος για να το δούμε αυτό είναι η εικόνα που έρχεται από τις ΗΠΑ. Εκεί, στην οικονομία που παραμένει η μεγαλύτερη σε όγκο και σημασία παγκόσμια, στην «ατμομηχανή» του παγκόσμιου καπιταλισμού, τα κέρδη των επιχειρήσεων και το φθηνό χρήμα που εξασφαλίζει η πολιτική της κεντρι-

Γερμανία. Το συνδικάτο Ver.di αντιστάθηκε στη συγχώνευση Deutsche-Commerzbank.

κής τράπεζας αντί για επενδύσεις μετατρέπονται σε επαναγορά των μετοχών στο Χρηματιστήριο. Όπως γράφει ο μαρξιστής οικονομολόγος Μάικλ Ρόμπερτς:

«Η μεγαλύτερη ώθηση για το αμερικανικό χρηματιστήριο προέρχεται από το γεγονός ότι οι μεγάλες επιχειρήσεις χρησιμοποιούν τη φτηνή χρηματοδότηση για επαναγορά των δικών τους μετοχών ανεβάζοντας την τιμή των μετοχών τους και τη «χρηματιστηριακή αξία» της εταιρείας. Το 2018 οι επαναγορές έφτασαν τα 1,18 τρισεκατομμύρια δολάρια, ποσό διπλάσιο από αυτό που επενδύθηκε σε παραγωγικό δυναμικό (εργοστάσια, γραφεία, εξοπλισμό, λογισμικό κλπ)».³

Η απόφαση της αμερικάνικης Κεντρικής Τράπεζας, της Fed, να αναστείλει την πολιτική της αύξησης των επιτοκίων χαιρετίστηκε με μεγάλη άνοδο των μετοχών, τόσο μεγάλη όσο μεγάλη ήταν η πτώση τον περασμένο Δεκέμβρη όταν είχε ανακοινωθεί η αύξηση των επιτοκίων. Δικαιολογημένα η δημοσιογράφος Τζίλιαν Τετ σχολιάζει στους Φαϊνάνσιαλ Τάιμς ότι «οι διευθύνοντες τις αμερικανικές επιχειρήσεις φαίνεται ότι είναι διατεθειμένοι να κάνουν σχεδόν οτιδήποτε άλλο μετά τις φορολογικές διευκολύνσεις που πήραν εκτός από το να χτίσουν νέα εργοστάσια».⁴ Και στηρίζει την άποψή της με στοιχεία από την έκθεση του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου Global Financial Stability Report.

Σύμφωνα με αυτά, τα μερίσματα και οι επαναγορές μετοχών αντιπροσώπευαν το διπλάσιο ποσοστό επί των κεφαλαίων των εταιρειών το 2018 σε σύγκριση με το 2010. Δίπλα σε αυτό πρέπει να προστεθούν τα ποσά που διατέθηκαν για εξαγορές και συγχωνεύσεις άλλων επιχειρήσεων, τα οποία εκτοξεύτηκαν από σχεδόν μηδενικά επίπεδα το 2011 σε ύψη που φτάνουν κοντά στο 50% των εκταμιεύσεων για μερίσματα και επαναγορές μετοχών. Αντίθετα, οι δαπάνες για επενδύσεις παραμένουν στα ίδια επίπεδα

με το 2012.

Προκύπτει, λοιπόν, μια εικόνα τεκμηριωμένη με αδιαμφισβήτητα στοιχεία που δείχνουν ότι οι μεγάλες επιχειρήσεις διαθέτουν άφθονο ρευστό και προτιμούν να διοχετεύουν το μεγαλύτερο μέρος σε παιχνίδια στις χρηματαγορές παρά σε επενδύσεις. Επιβεβαιώνεται μια τάση για την οποία γράφαμε σε αυτό το περιοδικό σε προηγούμενα τεύχη: «Η δραστική μείωση των φορολογικών συντελεστών για τα κέρδη των επιχειρήσεων διαφημίστηκε ως θετικό μέτρο για όλους γιατί θα αποτελούσε κίνητρο για την αύξηση των επενδύσεων και της απασχόλησης. Τι έγινε στην πράξη; Οι μεγαλύτεροι αποδέκτες αυτού του μπιναμά ήταν τα μεγαθήρια των νέων τεχνολογιών: Apple, Alphabet, Cisco, Microsoft, Oracle συνολικά διέθεσαν 42,6 δισεκατομμύρια δολάρια για επενδύσεις αλλά ταυτόχρονα ξόδεψαν 115 δις δολάρια για επαναγορά των μετοχών τους στα χρηματιστήρια! Κερδοσκοπία-επενδύσεις 3-1».⁵

Είναι μια τάση που έχει τις ρίζες της στο γεγονός ότι υπόβαθρο της κρίσης είναι η πτωτική τάση του ποσοστού κέρδους, όπως το επισήμανε ο Μαρξ. Το πρόβλημα δεν είναι «ψυχολογικό», δεν βρίσκεται στην αδιαμφισβήτητη απληστία των καπιταλιστών, αλλά στην αδυναμία να βρει αυτή η απληστία διέξοδο σε νέες επενδύσεις καθώς οι προσδοκώμενες αποδόσεις δεν βρίσκονται στο ύψος των απαιτήσεων του κεφάλαιου. Από εκεί προκύπτει το ζήτημα τι κάνουν οι καπιταλιστές τα διαθέσιμα κεφάλαιά τους μέχρι να ανοίξει ένας επόμενος κύκλος ικανοποιητικών γι' αυτούς κερδοφόρων παραγωγικών επενδύσεων.

Ιστορικά, η απάντηση σε αυτό το ζήτημα ήταν οι τραπεζικές καταθέσεις. Κανένας καπιταλιστής δεν κρατούσε τα αναξιοποίητα ρευστά αποθεματικά του κάτω από το στρώμα του κρεβατιού του. Στις τράπεζες έβρισκε μια απόδοση σε τόκους περιμένοντας την επόμενη επενδυτική ευκαιρία. Και από τις

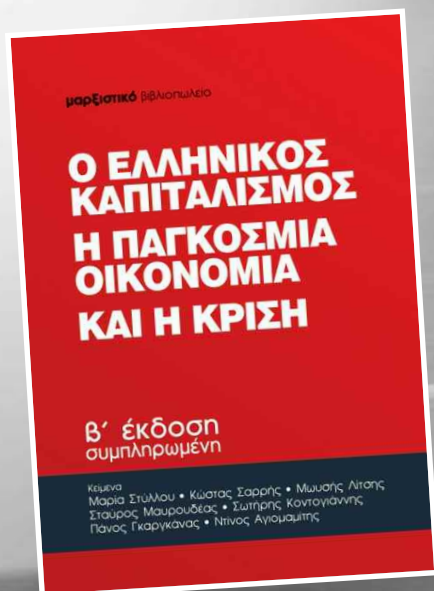
τράπεζες και αργότερα από τα χρηματιστήρια αντλούσε τα επιπλέον κεφάλαια που ήταν αναγκαία για να επεκτείνει τις δραστηριότητές του με νέες επενδύσεις. Η κερδοσκοπία ποτέ δεν έλλειπε από αυτή την εικόνα, με αυξημένες αγορές πρώτων υλών, παραδείγματος χάρη, όταν προβλεπόταν μια άνοδος της τιμής τους και άλλες παρόμοιες κινήσεις. Αλλά αυτά τα φαινόμενα δεν είχαν τις σημερινές διαστάσεις.

Η επέκταση του τραπεζικού συστήματος και η άντληση κεφαλαίων μέσα από την διάθεση μετοχών στα χρηματιστήρια πήραν μεγάλες διαστάσεις στις αρχές του εικοστού αιώνα με την ανάδυση του μονοπωλιακού καπιταλισμού. Οι μελέτες του Χίλφερντινγκ⁶ βοήθησαν τους μαρξιστές να κατανοήσουν τις οικονομικές εξελίξεις, αν και ο ίδιος οδηγήθηκε πολιτικά προς τις αναθεωρητικές απόψεις του Μπέρνσταϊν που είδε σε αυτές τις αλλαγές το ξεπέρασμα των κρίσεων του καπιταλισμού. Η Ρόζα Λούξεμπουργκ ήταν αυτή που επισήμανε ότι ο νέος τότε ρόλος του χρηματοπιστωτικού συστήματος ήταν διπλός: διευκόλυνε την ευελιξία του συστήματος, αλλά ταυτόχρονα έκανε τις κρίσεις να παίρνουν μεγαλύτερες διαστάσεις όταν ξεσπούσαν.⁷

Ο Άλεξ Καλλίνικος στηρίζεται σε μια πολύ δυνατή παράδοση όταν γράφει για το σήμερα ότι «η παγκόσμια οικονομική και χρηματοοικονομική κρίση του 2007-8 αποτελεί μια πολύ συγκεκριμένη μορφή αλληλεπίδρασης ανάμεσα στην πτωτική τάση του κέρδους και τον χρηματοοικονομικό κύκλο που βρίσκεται στην καρδιά της ώριμης ανάπτυξης του Μαρξ για τις κρίσεις».⁸

Ανταγωνισμοί

Μετά το δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο και τη μακρόχρονη καπιταλιστική άνθιση που ακολούθησε, το διεθνές χρηματοπιστωτικό σύστημα κυριαρχήθηκε από το δολάριο. Μια κυριαρχία που συνεχίζεται μέχρι σήμερα, αν και οι απόπειρες να αμφισβητηθεί αρχίζουν ήδη από την

Ο μαρξισμός έχει παράδοση επαναστατικών απαντήσεων στην άνοδο των τραπεζών.

επιστροφή των κρίσεων τη δεκαετία του 1970 και παίρνουν μεγαλύτερες διαστάσεις στον 21ο αιώνα. Το γερμανικό Μάρκο και το ιαπωνικό Γεν στη δεκαετία του 1980, το Ευρώ και το κινέζικο νόμισμα σήμερα αναδεικνύονται σαν ανταγωνιστές στην κυριαρχία του δολαρίου.

Η Αριστερά έκανε προσπάθειες να κατανοήσει τη σημασία αυτών των αλλαγών από μαρξιστική σκοπιά. Ο Ρικάρντο Παρμπόνι στην Ιταλία⁹ και η Σουζάν ντε Μπρουνόφ στη Γαλλία,¹⁰ στις χώρες με τα πιο μαζικά αριστερά ακροατήρια, προχώρησαν σε αναλύσεις για την τροπή που παίρνουν οι ανταγωνισμοί με την άνοδο του ρόλου του χρηματοπιστωτικού τομέα.

Ωστόσο, η καλύτερη ανάλυση έρχεται από τον Κρις Χάρμαν μέσα από μια σειρά μελέτες που καταλήγουν στο τελευταίο βιβλίο που έγραψε πριν πεθάνει το 2009. Εκεί παρατηρεί ότι: «Η κρίση [του 2007-8] ξέσπασε μετά από ένα τέταρτο του αιώνα κατά το οποίο ο χρηματοπιστωτικός τομέας μεγεθύνθηκε σε τόσο τεράστια κλίμακα, ώστε να διαδραματίζει ένα ρόλο που δεν είχε ποτέ στο παρελθόν. (...) η αναλογία των κερδών των χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων προς τα κέρδη των μη-χρηματοπιστωτικών είχε αυξηθεί από το 6% στις αρχές της δε-

καετίας του 1950 και του 60 σε περίπου 26% το 2001. (...) Το χρέος των νοικοκυριών στις ΗΠΑ έφτανε το 127% των συνολικών ατομικών εισοδημάτων το 2006 ενώ το 1952 αυτό το ποσοστό ήταν μόλις 36%. (...) Όλα τα παραπάνω συνοδεύτηκαν από μια μεγάλη αύξηση της συχνότητας των χρηματοπιστωτικών κρίσεων. (...) Στην πραγματικότητα ο χρηματοπιστωτικός τομέας λειτουργούσε σαν ένα ναρκωτικό για το σύστημα: φαινομενικά του έδινε μεγάλη ενέργεια και μια αίσθηση ευφορίας, μετά ακολουθούσε ένας σύντομος πονοκέφαλος που τον διαδεχόταν μια ακόμη δόση ναρκωτικού, μέχρι που ξαφνικά το σύστημα ανακάλυψε ότι ο μεταβολισμός του είναι δηλητηριασμένος».¹¹

Δέκα χρόνια αργότερα, η κρίση έχει πάρει έναν μακρόσυρτο χαρακτήρα με αδυναμία ανάκαμψης των επενδύσεων και μεγαλύτερη εξάρτηση από τις συνεχείς ενέσεις φθηνού χρήματος από τις κεντρικές τράπεζες προς το τραπεζικό σύστημα και τις επιχειρήσεις. Σήμερα το χρέος των επιχειρήσεων βρίσκεται διεθνώς σε υψηλότερα επίπεδα σε σύγκριση με το 2007.¹²

Η μια συνέπεια αυτής της τροπής είναι η αυξημένη πιθανότητα υποτροπής της κρίσης με το σκάσιμο αυτής της «φούσκας». Θα ξανάρο-

θουμε σε αυτό παρακάτω. Η δεύτερη συνέπεια είναι η όξυνση των ανταγωνισμών για τον έλεγχο των κλειδιών του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος.

Όλα τα κράτη επιδίδονται σε έναν αγώνα δρόμου για την ανάδειξη επιχειρήσεων-«εθνικών πρωταθλητών» οι οποίες να είναι σε θέση να πρωταγωνιστούν στην παγκόσμια αγορά. Ιδιαίτερη θέση σε αυτή την προσπάθεια κατέχει η ανάδειξη «εθνικών πρωταθλητών» στον τραπεζικό τομέα. Δεν είναι τυχαία η εμμονή της γερμανικής κυβέρνησης σε αυτό το ζήτημα.

Οι αμερικανικές επιχειρήσεις απολαμβάνουν ένα τεράστιο πλεονέκτημα από το γεγονός ότι μπορούν να αξιοποιούν τα ρευστά διαθέσιμά τους στην μεγαλύτερη και ισχυρότερη χρηματαγορά του κόσμου. Μια χρηματαγορά που κάνει συναλλαγές σε δολάρια, ένα διεθνές νόμισμα στο οποίο είναι αναγκασμένα να διατηρούν αποθεματικά όλα τα κράτη και πολλές από τις επιχειρήσεις τους. Μια χρηματαγορά που περιλαμβάνει την μεγαλύτερη, πιο ασφαλή και πιο εύκολα μετατρέψιμη αγορά ομολόγων στην οποία μταινοβγαίνουν οι επιχειρήσεις στο ενδιαμέσο ανάμεσα στις άλλες εξορμήσεις τους. Και βέβαια μια χρηματαγορά όπου τα όρια ανάμεσα

Μέρκελ - Μακρόν, ο γαλλογερμανικός άξονας τρίζει.

στις επιχειρήσεις του χρηματοπιστωτικού τομέα και στις άλλες γίνονται όλο και πιο δυσδιάκριτα καθώς μεγάλο μέρος από τα κέρδη κολοσσών όπως η Apple, η Microsoft, η General Motors προέρχονται πλέον από τις δραστηριότητές τους στις χρηματαγορές.

Σε αυτόν τον «παράδεισο» για τους μεγαλύτερους σύγχρονους καπιταλιστές φιλοδοξούν να βρεθούν οι ανταγωνιστές των αμερικάνικων πολυεθνικών με κάθε τρόπο. Είτε προσπαθώντας με τη στήριξη του δικού τους κράτους να φτιάξουν έναν αντίστοιχο «παράδεισο» που λειτουργεί με το δικό του νόμισμα και τα δικά του χρηματιστηριακά και τραπεζικά κέντρα. Είτε ελπίζοντας να τρυπώσουν μέσα στον ήδη υπαρκτό.

Η Κίνα είναι μια ανερχόμενη υπερδύναμη που θέλει να κάνει το νόμισμα της νόμισμα διεθνών συναλλαγών (π.χ. να πληρώνει για το πετρέλαιο που εισάγει σε ρενμίνμπι- «το νόμισμα του λαού»- και όχι σε δολάρια) και να δημιουργήσει μια ζώνη γύρω από αυτό (π.χ. με πρωτοβουλίες όπως ο σύγχρονος «Δρόμος του μεταξιού»). Και οι προσπάθειες αυτές εντείνονται καθώς ο Τραμπ προωθεί πολιτικές αποκλεισμού των κινέζικων «πρωταθλητών» όπως η Huawei από τις αγορές της Δύσης.

Οι «ολιγάρχες» της Ρωσίας, από τη δική τους μεριά, διακρίνονται για τις επιδόσεις τους στην αξιοποίηση των δυτικών χρηματαγορών. Δικός

τους είναι ο πακτωλός δισεκατομμυρίων που πρωταγωνιστεί στα «σκάνδαλα» γερμανικών, δανέζικων και σουηδικών τραπεζών με επίκεντρο την Εσθονία. Μερίδιο σε αυτές τις ροές έλπιζαν να κερδίσουν και οι τράπεζες της Κύπρου, αλλά έκαψαν τα δάχτυλά τους στην προηγούμενη έξαρση της κρίσης.

Το ευρώ

Η μεγαλύτερη οικονομική πρόκληση, όμως, για την ηγεμονία των αμερικάνικων χρηματαγορών προέρχεται από τους ευρωπαίους συμμάχους και εταίρους του αμερικάνικου ιμπεριαλισμού. Όχι μόνο επειδή η Ευρωπαϊκή Ένωση συγκεντρώνει τους παραδοσιακούς ιμπεριαλισμούς που ήταν προκάτοχοι των ΗΠΑ στην παγκόσμια ηγεμονία, αλλά και επειδή το ευρώ είναι το μόνο νόμισμα που διαθέτει ήδη διεθνή εμβέλεια ικανή να ανταγωνίζεται το δολάριο.

Η πρώτη πανευρωπαϊκή τραπεζική αγορά αναδύθηκε στη δεκαετία του 1970 με τη βοήθεια των ...πετροδολαρίων. Αυτό ήταν αποτέλεσμα ενός συνδυασμού εξελίξεων. Ο πρώτος παράγοντας ήταν η ανεξέλεγκτη δράση των αμερικανικών τραπεζών στις χώρες της ΕΟΚ. Όπως γράφει η Μαρία Στύλλου:

«Οι αμερικάνικες τράπεζες στην Ευρώπη δεν είχαν κανέναν από τους περιορισμούς (που ίσχαν στις ΗΠΑ από την εποχή της δεκαετίας του 1930). Βρέθηκαν με καταθέσεις δισεκατομμυρίων δολαρίων τα

οποία μπορούσαν να διαθέσουν όπως και όσο ήθελαν. Γύρω στο 1969 κυκλοφορούσαν στην ευρωπαϊκή αγορά 12,1 δισεκατομμύρια δολάρια που προέρχονταν από το έλλειμμα του αμερικανικού ισοζυγίου πληρωμών. Αυτό ήταν η αρχή για την αγορά ευρωδολαρίων. Στο τέλος του 1978, δηλαδή μέσα σε δέκα σχεδόν χρόνια η ευρωπαϊκή αγορά έφτασε τα 900 δισεκατομμύρια δολάρια από τα οποία τα 2/3 ήταν σε δολάρια και το 1/3 σε άλλα νομίσματα (γερμανικό μάρκο, γιαπωνέζικο γιεν, αγγλική λίρα)».¹³

Αυτή τη διεθνοποιημένη τραπεζική αγορά αποφάσισαν να συγκροτήσουν για τις δικές τους ανάγκες οι άρχουσες τάξεις της τότε ΕΟΚ με επικεφαλής τον γαλλογερμανικό άξονα, βάζοντας πλώρη για το πέραςμα προς την Ευρωπαϊκή Ένωση, δηλαδή από την ελεύθερη διακίνηση εμπορευμάτων στα πλαίσια μιας κοινής αγοράς στην ελεύθερη κίνηση κεφαλαίων και στην πορεία για κοινό νόμισμα. Στη δεκαετία του 1980 για πρώτη φορά οι συγχωνεύσεις και εξαγορές επιχειρήσεων σε επίπεδο ΕΟΚ ξεπέρασαν τις αντίστοιχες κινήσεις σε εθνικό επίπεδο. Ανατρέχοντας και πάλι στη Μαρία Στύλλου:

«Στη διετία 1982-84 υπήρχαν μόνο 67 εξαγορές και συγχωνεύσεις σε επίπεδο ΕΟΚ. Το 1987-88 έφτασαν στα ίδια νούμερα με τις εξαγορές και συγχωνεύσεις μεταξύ ευρωπαϊκών και ξένων (κύρια αμερικανικών και γιαπωνέζικων) επιχειρήσεων. Στην τελευταία διετία της δεκαετίας του 80 οι συγχωνεύσεις ανάμεσα σε ΕΟΚικές επιχειρήσεις πέρασαν στην πρώτη θέση».¹⁴

Οι ευρωπαίοι καπιταλιστές είχαν ανάγκη πλέον από ένα μεγαλύτερο «γήπεδο» και το συγκρότησαν εκτοπίζοντας το δολάριο σε πανευρωπαϊκή κλίμακα μετά και την κατάρρευση της Κομεκόν και των καθεστώτων στην ανατολική Ευρώπη. Αυτή η γιγαντιαία καπιταλιστική εξόρμηση που κορυφώθηκε με τη δημιουργία του Ευρώ και την κυριαρχία του στην Ευρωζώνη, αγκα-

Τσίπρας - Δραγασάκης σε συνάντηση με τους τραπεζίτες.

λιάστηκε ένθερμα από τους καπιταλιστές της ευρωπαϊκής «περιφέρειας». Η Ιρλανδία έγινε «Κέλτικη τίγρη» εκείνα τα χρόνια πριν από την κρίση του 2008. Ο ελληνικός καπιταλισμός βρήκε την ευκαιρία να ξελασπώσει από την προηγούμενη υπερχρέωση της δεκαετίας του 1980 και να φιλοδοξεί ότι θα κάνει την Αθήνα και τον Πειραιά ένα τραπεζικό και εφοπλιστικό «Σίτι» των Βαλκανίων, έναν χρηματοπιστωτικό «παράδεισο» στα πρότυπα του Λονδίνου.

Το ελληνικό δημόσιο ήταν υπερχρεωμένο σε δολάρια στη δεκαετία του 1980 έχοντας φορτωθεί το κόστος της διάσωσης των τραπεζών και των «προβληματικών» (όπως ονομάζονταν τότε) επιχειρήσεων, των οποίων οι ιδιοκτήτες είχαν ροκανίσει τα «θαλασσοδάνεια». Τα τοκοχρεολύσια αυξάνονταν με εκρηκτικούς ρυθμούς καθώς η αμερικανική κεντρική τράπεζα ανέβαζε τα επιτόκια από το 1% το 1979 στο 9% το 1985.¹⁵

Η διέξοδος ήρθε στα πλαίσια της εξόρμησης προς την ΕΕ και την Ευρωζώνη με την αναδιάρθρωση του χρέους και το πέρασμα από το δολάριο στο ευρώ με τη στήριξη των ευρωπαϊκών τραπεζών. Οι ευρωπαϊκές χρηματαγορές διεύρυναν το γήπεδό τους κερδίζοντας έδαφος απέναντι στον αμερικάνικο ανταγωνισμό και οι έλληνες τραπεζίτες μπήκαν ξανά στο παιχνίδι διεκδικώντας τα Βαλκάνια σαν δικό τους γήπεδο. Το μερίδιο των ελληνικών

τραπεζών στη Βαλκανική τραπεζική αγορά έφτασε στο ύψος του 20% λίγο πριν ξεσπάσει η κρίση του 2008.¹⁶ Ο ελληνικός καπιταλισμός έμοιαζε να βρίσκεται στα πρόθυρα της εκπλήρωσης των φιλοδοξιών του Στέφανου Μάνου, του υπουργού της Νέας Δημοκρατίας που δήλωνε ότι στην τραπεζική αγορά της περιοχής το διατραπεζικό επιτόκιο της Αθήνας θα παίζει τον ίδιο ρόλο όπως του Λονδίνου- Athibor όπως Libor.

Κρίση διαρκείας

Αποδείχθηκε ότι οι επιτυχίες εκείνες είχαν πηλίνα πόδια. Η κρίση μετά το 2008 τσάκισε τις τράπεζες στην Ελλάδα και έκανε τους ευρωπαίους τραπεζίτες να αγωνιούν για την τύχη των δικών τους τραπεζών και του ίδιου του ευρώ. Είμαστε πλέον σε μια εποχή όπου ο ίδιος ο θεσμός του Libor βρίσκεται υπό κατάρρευση, αφού αποδείχθηκε ότι στην αιχμή της κρίσης οι τραπεζίτες του Λονδίνου «έστηναν» τα επιτόκια για να καλύψουν τις απώλειές τους. Τους επιβλήθηκαν πρόστιμα ύψους 10 δις δολαρίων και βρίσκεται σε εξέλιξη απόφαση για τον ορισμό άλλης διαδικασίας μετά το 2021. Το ποιοι τραπεζίτες θα έχουν στο μέλλον τη δυνατότητα να καθορίζουν το κόστος δανεισμού για εκατομμύρια περιπτώσεις, από απλά στεγαστικά μέχρι τα πιο περίπλοκα «παράγωγα» σε διεθνή επίπεδο είναι αντικείμενο διαπάλης.¹⁷

Αλλά αυτή είναι μόνο μια από τις

αβεβαιότητες που υπάρχουν στον θαυμαστό κόσμο των χρηματαγορών και του σύγχρονου καπιταλισμού που στηρίζεται τόσο σε αυτές. Οι ευρωπαϊκές τράπεζες έχουν χάσει έδαφος απέναντι στους αμερικανούς ανταγωνιστές τους. Η κρίση στην Ευρωζώνη κράτησε περισσότερο από την αντίστοιχη στις αμερικανικές τράπεζες και οι ανταγωνισμοί έχουν γίνει πιο σκληροί. Οι αμερικανικές εποπτικές αρχές έχουν επιβάλει θηριώδη πρόστιμα για «παραβίαση κανονισμών» σε ευρωπαϊκές τράπεζες που είχαν διεισδύσει στην αμερικανική αγορά. Στην άλλη όχθη του Ατλαντικού, στο εσωτερικό της Ευρωζώνης ανοίγουν ρωγμές για τους επόμενους χειρισμούς.

Ένα τμήμα των ανταγωνισμών περιστρέφεται γύρω από το ερώτημα ποιο χρηματοπιστωτικό κέντρο θα πάρει τμήμα της αγοράς αν το Σίτι του Λονδίνου υποχωρήσει λόγω Brexit. Πού θα εγκαταστήσουν τα ευρωπαϊκά στρατηγεία τους μεγάλες τράπεζες που θα φύγουν από το Λονδίνο; Στο Παρίσι, στη Φρανκφούρτη, στο Μιλάνο ή μήπως στη Νέα Υόρκη; Αλλά πιο σημαντικό είναι το ζήτημα των εποπτικών αρχών και της ευθύνης για διασώσεις τραπεζών στη ζώνη του Ευρώ. Θεωρητικά η απάντηση είναι οι θεσμοί της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας και του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Σταθερότητας.

Ωστόσο, η κυβέρνηση και οι τραπεζίτες στο Βερολίνο δεν είναι πρόθυμοι ούτε να δουν γερμανικές τράπεζες να διασώζονται από μηχανισμούς έξω από τον άμεσο έλεγχό τους, ούτε να επωμιστούν το κόστος σε περίπτωση διάσωσης ιταλικών τραπεζών από μηχανισμούς της Ευρωζώνης. Σε κάθε συζήτηση για «εμβάθυνση της ολοκλήρωσης» της ΕΕ ανοίγουν διαφωνίες. Όχι μόνο για το ενδεχόμενο μιας Ευρώπης «πολλών ταχυτήτων» ανάμεσα στο κέντρο της και την περιφέρειά της, αλλά μέσα στον ίδιο τον σκληρό πυρήνα του κέντρου της. Διαφωνίες υπάρχουν και για τον χειρισμό των κινεζικών πρωτοβουλιών. Η Ιταλία

έκανε άνοιγμα προς το Πεκίνο για το θέμα του νέου «Δρόμου του Μεταξιού» και αυτό προκάλεσε ανησυχίες στις Βρυξέλλες.

Η απειλή επιστροφής μιας τραπεζικής κρίσης μέσα στην ίδια την ευρωζώνη είναι κάτι παραπάνω από ορατή. Σύμφωνα με τον Βόλφγκανγκ Μύνχαου των Φαϊνάνσιαλ Τάιμς «χωρίς τα έκτακτα μέτρα της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, η Ευρωζώνη μπορεί να μην είχε επιβιώσει από την προηγούμενη κρίση χρέους των κρατών-μελών της. Με το βραχυπρόθεσμο επιτόκιο στο μείον 0,4% τα περιθώρια χειρισμών της ΕΚΤ είναι μικρότερα σήμερα. Όπως διαπιστώνει η τελευταία έκθεση του ΔΝΤ, ο φαύλος κύκλος ανάμεσα στις τράπεζες και το δημόσιο χρέος των χωρών-μελών συνεχίζεται. Η επιστροφή της κρίσης δεν είναι μακρινή απειλή. Οι πιθανότητες για μια αναγκαστική αναδιάρθρωση του ιταλικού δημόσιου χρέους αυξάνονται. (...) Έρχονται δύσκολα χρόνια για την ΕΕ».¹⁸

Ο Μάικλ Ρόμπερτς θέτει το ζήτημα πιο σκληρά: «Τα χρηματιστήρια μπορεί να ανθούν στη Βόρεια Αμερική αλλά η οικονομική ευημερία σε πολλά μέρη του κόσμου εξαφανίζεται όπως το νερό στην έρημο. Και σε ορισμένα μέρη πλησιάζει γρήγορα μια αμμοθύελλα».¹⁹ Παρ' όλα αυτά, η κυβέρνηση του Αλέξη Τσίπρα συνεχίζει αμέριμνα να πανηγυ-

ρίζει για τη μείωση των επιτοκίων των ελληνικών ομολόγων στις διεθνείς χρηματαγορές σαν ένδειξη ότι «πάμε καλά». Καμιά συναίσθηση ότι ακόμη και με τους καπιταλιστικούς όρους που έχει πλέον αποδεχθεί ο ΣΥΡΙΖΑ κινδυνεύουν να ζητούν να πίνουν νερό υπό εξαφάνιση. Και οι ντόπιοι τραπεζίτες συνεχίζουν απτόητοι να αντιγράφουν τις πρακτικές των διεθνών εταιρών τους.

Η ποινική δίωξη σε βάρος του διευθυντή της Επιθεώρησης Εποπτευομένων Εταιρειών της Τράπεζας της Ελλάδος έφερε στην επιφάνεια το γεγονός ότι οι τράπεζες δίνουν σε στελέχη τους «μετοχοδάνεια», δηλαδή όπως γράφει η εφημερίδα των Συντακτών «ποσά που χορηγήθηκαν για αγορά μετοχών με εγγυήσεις την ίδια τη μεταβαλλόμενη αξία των εν λόγω τίτλων».²⁰ Αν έχεις πάρει δάνειο για να αγοράσεις διαμέρισμα και δεν μπορείς να πληρώσεις τις δόσεις του στεγαστικού, τότε χάνεις το σπίτι σου για να προστατευτεί η τράπεζα από τα «κόκκινα δάνεια». Αλλά αν είσαι στέλεχος της τράπεζας μπορείς να πάρεις 800.000 ευρώ «δανεικά» για να αγοράσεις μετοχές της τράπεζας!

Ποτέ δεν ήταν πιο επείγον να χτίσουμε τη δύναμη του εργατικού κινήματος και της αντικαπιταλιστικής αριστεράς που μπορούν να βάλουν χέρι σε αυτό το παρανοϊκό καζίνο.

Η σύγκρουση με τις «εποπτικές αρχές» του ευρώ και η επιβολή δημοσίου εργατικού έλεγχου στις τράπεζες βρίσκεται στην καρδιά της εναλλακτικής λύσης για να ξεφύγουμε από το φαύλο κύκλο μνημονιακής-μεταμνημονιακής περιόδου. ■

Σημειώσεις

1. Deutsche and Commerzbank left with uncertain future after merger talks fail, Financial Times, 26 April 2019.
2. Swedbank 135 bn euro dirty money scandal widens with US probes, Financial Times, 28 March 2019.
3. Boom and then bust? Michael Roberts blog
4. Corporate America is failing to invest, Financial Times, 12 April 2019.
5. Πάνος Γκαργκάνας, Εκρηκτικός συνδυασμός, Σοσιαλισμός από τα κάτω 132, Γενάρης-Φλεβάρης 2019,
6. Rudolf Hilferding, Il capitale finanziario, Feltrinelli editore, Milano 1961. Μετάφραση από τα γερμανικά με εισαγωγή του Giulio Pietranera "Il pensiero economico di Hilferding e il dramma della socialdemocrazia tedesca".
7. Rosa Luxemburg, Social reform or revolution, Merlin press, London. "Credit eliminates the remaining rigidity of capitalist relationships. It introduces everywhere the greatest elasticity possible. ... Doing this it facilitates and aggravates crises".
8. Άλεξ Καλλίνικος, Η αποκρυπτογράφηση του Κεφάλαιου, Μαρξιστικό βιβλιοπωλείο, Αθήνα 2016, σελ. 471-2.
9. Riccardo Parboni, The dollar and its rivals, Verso, London 1981
10. Suzanne de Brunhoff, L'offre de monnaie, Maspero, Paris, 1971. Collection Economie et socialisme, sous la direction de Charles Bettelheim avec la collaboration de Jacques Charriere.
11. Chris Harman, Zombie capitalism, Bookmarks, London 2009. Ελληνική έκδοση από το Μαρξιστικό βιβλιοπωλείο, 2011, σελ 369-72.
12. Private equity firms' use of pro forma figures stretches viability of deals they make, Financial Times "Market insight", 17 April 2019.
13. Μαρία Στύλλου, Η κρίση των τραπεζών και η Λατινική Αμερική, στο συλλογικό «Ο ελληνικός καπιταλισμός, η παγκόσμια οικονομία και η κρίση», Μαρξιστικό βιβλιοπωλείο, β έκδοση, Αθήνα 2013, σελ.144. Είχε δημοσιευτεί αρχικά στο περιοδικό Η Μαμή Νο4,
14. Μαρία Στύλλου, Η ΕΟΚ μετά το Μάαστριχτ, περιοδικό Σοσιαλισμός από τα κάτω Νο 1, Ιούνης-Ιουλίου 1992.
15. Πάνος Γκαργκάνας, Το Ευρώ, η δραχμή και η Αριστερά, στο συλλογικό «Ο ελληνικός καπιταλισμός, η παγκόσμια οικονομία και η κρίση», σελ.60-61. Είχε δημοσιευτεί αρχικά στο περιοδικό Σοσιαλισμός από τα κάτω Νο 93, Ιουλίου-Αύγουστος 2012,
16. Κώστας Σαρρή, Βαλκάνια- το Ελντοράντο των ελληνικών τραπεζών, στο συλλογικό «Ο ελληνικός καπιταλισμός, η παγκόσμια οικονομία και η κρίση», σελ.268. Είχε δημοσιευτεί αρχικά στο περιοδικό Σοσιαλισμός από τα κάτω Νο 67, Μάρτης-Απρίλης 2008. <http://socialismfrombelow.gr/article.php?id=667>
17. A shift away from Libor could threaten stability, Financial Times, 22 March 2019.
18. The end of the Franco-German love-in, Financial Times 15 April 2019.
19. Michael Roberts blog, όπου και πιο πάνω.
20. «Η εισαγγελία διερευνά άλλες εβδομήντα υποθέσεις με χορηγήσεις από συγκεκριμένη τράπεζα σε στελέχη της», Εφημερίδα των Συντακτών, 28 Μαρτίου 2019.

Διαδήλωση απεργών της Τράπεζας Πειραιώς.

Διαδήλωση απεργών των Νοσοκομείων.

Εργατική απάντηση στην κρίση της ΓΣΕΕ

Μετά από 34 χρόνια, τα δικαστήρια διορίζουν ξανά διοίκηση στη ΓΣΕΕ. Ο Τάσος Αναστασιάδης παρουσιάζει την εργατική εναλλακτική λύση.

Οι εξελίξεις το τελευταίο δίμηνο στην ΓΣΕΕ, έφεραν στην επιφάνεια με εκρηκτικό τρόπο την κρίση που υπάρχει στο εσωτερικό της συνδικαλιστικής γραφειοκρατίας. Η τριτοβάθμια συνδικαλιστική οργάνωση δεν κατάφερε να πραγματοποιήσει το συνέδριο της ούτε στην Καλαμάτα στις 14 Μάρτη, ούτε το μονοήμερο συνέδριο που προεπάθησε εκ νέου στις 4 Απρίλη στην Ρόδο. Το αποτέλεσμα είναι να πηγαίνει στις 6 Μάη για διορισμό διοίκησης από τα δικαστήρια, εξέλιξη που συμβαίνει για πρώτη φορά μετά το 1985 και τον διορισμό διοίκησης της ΓΣΕΕ από τα δικαστήρια, κατά παραγγελία της τότε κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ.

Αυτές οι εξελίξεις δεν μπορούν να κάνουν κανέναν εργαζόμενο χαρούμενο. Το να ζητάει κανείς από τα δικαστήρια, αυτά που βγάζουν το 99% των απεργιών “παράνομες και καταχρηστικές” να δώσει λύση στην

κρίση που έχει προκύψει στην ΓΣΕΕ είναι σαν να βάζει κανείς τον λύκο για να φυλάει τα πρόβατα.

Στην πραγματικότητα οι μόνοι που είναι χαρούμενοι με αυτές τις εξελίξεις είναι η άρχουσα τάξη, η δεξιά και η κυβέρνηση. Για τα αφεντικά και τη δεξιά, τα συνδικάτα αποτελούν βασικό εχθρό και η προσπάθεια να τα τσακίσουν και να τα αποδυναμώσουν αποτελεί στρατηγικό τους στόχο. Από τον Λάσκαρη και τον νόμο 330 που θα τελείωνε την ταξική πάλη, μέχρι τον μακαρίτη Μητσotάκη που η διάλυση των συνδικάτων ήταν διακηρυγμένος του στόχος, η δεξιά πάντοτε πιστή στις επιθυμίες της άρχουσας τάξης επιδίωκε την αποδυνάμωση και το χτύπημα της οργάνωσης των εργαζόμενων. Μπορεί η ΝΔ να βγάζει επίσημες ανακοινώσεις για να εκφράσει την “αγωνία της” για τις “αντιδημοκρατικές εξελίξεις” στην ΓΣΕΕ, όμως την πραγματική εικόνα την δίνει η παράταξη της νεοφι-

λελεύθερης δεξιάς στο συνδικαλιστικό κίνημα η ΕΝΟΤΗΤΑ - ΝΕΑ ΠΟΡΕΙΑ που σε ανακοίνωσή της με τίτλο “ΓΣΕΕ ηλικία: 100 ετών (1919 – 2019) Απεβίωσε πλήρης ημερών” λέει ανάμεσα στα άλλα ότι το “απόστημα επιτέλους έσπασε”.

Αντίστοιχα, η κυβέρνηση μίλησε για την ανάγκη να αναδειχθεί το “πραγματικό εργατικό κίνημα” του απλού κόσμου στα σωματεία. Όμως κανένας εργαζόμενος δεν έχει ξεχάσει ότι πριν από δύο χρόνια, η κυβέρνηση ψήφισε ένα νόμο που εμποδίζει την συνδικαλιστική δράση στους χώρους δουλειάς. Που προβλέπει ότι για να γίνει απεργία σε ένα πρωτοβάθμιο σωματείο, δεν αρκεί η πλειοψηφία του ΔΣ του σωματείου ή η πλειοψηφία της Γενικής συνέλευσης, αλλά αντίθετα απαιτείται πάνω από το 50% των εγγεγραμμένων μελών του σωματείου. Έτσι πρακτικά, τα πρωτοβάθμια σωματεία για τα οποία “κόπτεται” η κυβέρνηση, αποδυναμώνονται και

Απεργία "εργολαβικών" εργαζόμενων στα ΕΛΠΕ.

ενισχύονται τα ψηλά κλιμάκια, οι ομοσπονδίες και τα τριτοβάθμια όργανα για την προκήρυξη των απεργιών. Ήδη σε μια σειρά σωματεία (όπως πχ το ΜΕΤΡΟ) η εργοδοσία απειλεί με βάση αυτόν τον νόμο να βγάλει παράνομες τυχόν απεργίες του σωματείου. Ούτε κανένας ξεχνάει τις συστηματικές επιθέσεις του Πολάκη στην ΠΟΕΔΗΝ, που παρόλες τις ανεπάρκειες και την πολιτική στάση της ηγεσίας της, έχει κρατήσει ανοιχτή την κόντρα για μαζικές προσλήψεις στην Δημόσια Υγεία.

Η πλειοψηφία της ΓΣΕΕ (ΠΑΣΚΕ-ΔΑΚΕ και από δίπλα και η ΕΑΚ που πρόσκειται στον ΣΥΡΙΖΑ) καταγγέλλουν το ΠΑΜΕ για τραμπουκισμούς για να επιβάλλει τους δικούς του συσχετισμούς στο συνέδριο για να καλύψει τη μείωση των δικών του δυνάμεων. Το ΠΑΜΕ καταγγέλλει την "συνδικαλιστική μαφία" που λυμαίνεται την ΓΣΕΕ και έχει βάλει την εργοδοσία μέσα στα συνδικάτα χρησιμοποιώντας νοθεία στις εκλογές των συνδικάτων.

Όσοι έχουν κάνει την προσπάθεια να μιλήσουν γι' αυτήν την κρίση στην ΓΣΕΕ, πέρα από τις καταγγελίες όμως, καταλήγουν σε μια μόνη επιβουλή, ότι δηλαδή λίγο ή πολύ οι ευθύνες γι' αυτές τις εξελίξεις βαρύνουν τις πλάτες των απλών εργαζόμενων. Απο παντού έρχεται το επιχείρημα ότι ο κόσμος απομακρύνεται από τα συνδικάτα, γυρίζει την

πλάτη σε αυτά εξαιτίας της αναποτελεσματικότητάς τους, με αποτέλεσμα αυτά να έχουν μείνει απλά γραφειοκρατικά κελύφη, μηχανισμοί που προσπαθούν να επιβιώσουν με κάθε τρόπο. Και μάλιστα το παρουσιάζουν σαν μια φυσιολογική εξέλιξη. Ο κόσμος της εργασίας, λένε, χτυπήθηκε την περίοδο των μνημονίων, έχασε, και γι' αυτό έχει παραιτηθεί. Αυτή η εξέλιξη έχει αλλάξει την κατάσταση μέσα στον κόσμο της εργασίας και πλέον αυτές οι αλλαγές έφτασε η ώρα να εκφραστούν και στα συνδικαλιστικά όργανα.

Αυτά τα επιχειρήματα ξεκινούν από μια λάθος αφετηρία για να εξηγήσουν την κρίση στην ΓΣΕΕ. Η πραγματικότητα είναι ότι οι εργαζόμενοι δεν έχουν παραιτηθεί από την σύγκρουση με τις συνέπειες των μνημονιακών πολιτικών, αντίθετα συνεχίζουν την μάχη. Πολλοί πίστεψαν ότι η κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ θα λειτουργούσε σαν ναρκωτικό για το εργατικό κίνημα. Όμως αυτές οι εκτιμήσεις διαψεύστηκαν από το καλημέρα της κυβέρνησης τον Γενάρη του 2015. Από την κινητοποίηση των εργαζόμενων της ΕΡΤ πριν καλά καλά ορκιστεί η κυβέρνηση για την επαναλειτουργία της Δημόσιας Ραδιοτηλεόρασης, μέχρι τις μεγάλες απεργίες και διαδηλώσεις ενάντια στο ασφαλιστικό του Κατρούγκαλου. Από τις απεργίες των ναυτεργατών, μέχρι την μεγάλη απεργία των ΟΤΑ για τις μονιμοποιήσεις και την απεργία - αποχή στο δημόσιο

που έχει μπλοκάρει την αξιολόγηση. Από τα καραβάνια Υγείας ενάντια στις απολύσεις των συμβασιούχων μέχρι τις μάχες σε δεκάδες χώρους που είχαν χρόνια να κινηθούν όπως το Ωνάσειο, ο ΟΤΕ, η τράπεζα Πειραιώς, η ΔΕΣΦΑ, για να αναφέρουμε μονάχα μερικά παραδείγματα των τελευταίων μηνών.

Δέκα χρόνια μνημονίων, και τέσσερα χρόνια κυβέρνησης ΣΥΡΙΖΑ δεν έχουν καταφέρει να τσακίσουν την εργατική αντίσταση. Αντίθετα παραμένει η μαχητική διάθεση μεγάλου κομματιού κόσμου που συγκρούεται με τους μνημονιακούς περιορισμούς και παραμένει με το βλέμμα στραμμένο στην αριστερά. Και αυτό το στοιχείο, του μαζικού ρεύματος που παραμένει προς τα αριστερά, χρειάζεται να το κρατήσουμε, για να καταλάβουμε την πλήρη αποτυχία της εκστρατείας για το Μακεδονικό μέσα στους εργατικούς χώρους, την επιτυχία της απεργιακής 8 Μάρτη, την μαζική απομόνωση των νεοναζί στα συνδικάτα όσες προσπάθειες και αν έκαναν.

Το δεύτερο λάθος αυτής της αντίληψης είναι ότι πιστεύει ότι οι εργαζόμενοι στρέφουν την πλάτη τους στον συνδικαλισμό. Το επιχείρημα είναι ότι αν δει κανείς τον αριθμό των αντιπροσώπων στο τελευταίο συνέδριο της ΓΣΕΕ είναι μικρότερο από όλα τα προηγούμενα συνέδρια, δηλαδή συμμετείχαν λιγότεροι εργάτες στις εκλογικές διαδικασίες.

Όταν αυτό το επιχείρημα ακούγεται και από τα χείλη συνδικαλιστικών ηγεσιών που αρνούνται να γράψουν στα Συνδικάτα τους δεκάδες χιλιάδες εργαζόμενους με ελαστικές μορφές εργασίας, τους συμβασιούχους και τους εργολαβικούς, είναι προκλητικό. Αλλά πέρα από προκλητικό παραμένει λάθος τρόπος για να ερμηνεύσουμε την πραγματικότητα. Προφανώς την περίοδο των μνημονίων δεκάδες επιχειρήσεις έκλεισαν, και παραγωγικές δραστηριότητες συρρικνώθηκαν όπως πχ η οικοδομή. Όμως αυτό από μόνο του, δεν λέει τίποτε για την διάθεση για οργάνωση του κόσμου μέσα

στους χώρους δουλειάς.

Αντίθετα, η πραγματική εικόνα είναι ότι ο κόσμος δεν στρέφει την πλάτη του στον συνδικαλισμό, αλλά αντίθετα οργανώνεται με τον κλασικό τρόπο. Το πιο δυνατό παράδειγμα είναι η συγκρότηση σωματείου και οι απεργιακές του προσπάθειες στην Cosco, κόντρα στην κινέζικη πολυεθνική και τους χρυσαυγίτες απεργοσπάστες, αλλά δεν είναι το μόνο. Στα ΕΛΠΕ, μετά την δολοφονία 4 εργατών το 2016 οι εργολαβικοί εργαζόμενοι έφτιαξαν δικό τους σωματείο και δίπλα τους έχουν μπει σε κινητοποιήσεις και οι εργολαβικοί της ΔΕΣΦΑ και της ΔΕΠΑ. Στους δήμους οι πρώτες προσπάθειες των πενταμηνιτών το 2016 για να οργανωθεί ο κόσμος της επισφάλειας συνεχίστηκαν και οδήγησαν στην μεγάλη απεργία της ΠΟΕ ΟΤΑ το καλοκαίρι του 2017. Οι συμβασιούχοι των νοσοκομείων με πρωτοβουλία του Συντονιστικού έχουν αρχίσει να οργανώνονται γύρω από τα σωματεία και επιτροπές σε κάθε νοσοκομείο διεκδικώντας την μονιμοποίησή τους. Στις ΜΚΟ φτιάχνονται σωματεία που απεργούν και διεκδικούν. Η πρόσφατη απεργία των ντελιβεράδων στις 11 Απρίλη, έδειξε ότι και σε αυτούς τους χώρους του επισιτισμού και της επισφάλειας, ο συνδικαλισμός και η ανάγκη οργάνωσης βρίσκει έκφραση.

Παντού η πραγματική εικόνα είναι ότι οι εργαζόμενοι ψάχνουν τρόπους για να οργανωθούν συνδικαλιστικά για να μπορέσουν να παλέψουν. Και δεν πρόκειται για ελληνική ιδιαιτερότητα. Αν κάποιος ρίξει μια ματιά σε όλο τον κόσμο, ο κόσμος της επισφάλειας, οργανώνεται και απεργεί, από τους εργαζόμενους στην Deliveroo στο Λονδίνο το 2016, μέχρι τους εργαζόμενους στην Amazon σε Ισπανία και Γερμανία, και την Google.

Αν λοιπόν χρειάζεται να ψάξει κανείς τις αιτίες αυτής της κρίσης της ΓΣΕΕ δεν μπορεί να ξεκινήσει από τον κόσμο στους χώρους δουλειάς. Αντίθετα, πρέπει να πιάσει το νήμα από την ίδια την συνδικαλι-

Εργαζόμενες στους Δήμους σε απεργιακή κινητοποίηση.

στική γραφειοκρατία και την στάση της όλα τα τελευταία χρόνια των μνημονίων.

Χρειάζεται να ξεκινήσουμε από την αφετηρία ότι η συνδικαλιστική γραφειοκρατία είναι το στρώμα μέσα στα Συνδικάτα που έχει κεντρικό του ρόλο τη διαμεσολάβηση ανάμεσα στους εργάτες και την κυβέρνηση και τα αφεντικά. Δεν είναι Μακρήδες και Καρακίτσοι, διορισμένοι δηλαδή από το κράτος και τους μηχανισμούς του. Για να μπορούν να βρίσκονται στις θέσεις τους, στα ψηλά κλιμάκια των συνδικαλιστικών οργάνων, για να τους εκλέγουν δηλαδή οι εργάτες, πρέπει να μπορούν να εξασφαλίζουν βελτιώσεις στη ζωή, τους μισθούς και τις συνθήκες δουλειάς των εργατών. Όμως ταυτόχρονα για μπορούν να είναι αποδεκτοί συνομιλητές με την κυβέρνηση και τα αφεντικά, για να είναι “θεσμικοί κοινωνικοί εταίροι” είναι ανάγκη να μπορούν να μαγειρεύουν συμβιβασμούς, να φρενάρουν τις αντιπαραθέσεις όταν ξεσπούν, και να διατηρούν την εργασιακή ειρήνη για να μην παρεκτρέπονται οι εργαζόμενοι και ζητάνε «ανεδαφικά αιτήματα». Γι’ αυτό πάντοτε για την συνδικαλιστική γραφειοκρατία οι απεργίες είναι “το τελευταίο όπλο των εργαζόμενων” και πάντοτε το χρησιμοποιούν σαν εργαλείο για να αρχίσουν τις διαπραγματεύσεις με αφεντικά και κυβέρνηση. Ο νόμος 1264 που έφερε το ΠΑΣΟΚ το 1982 δυνάμωσε αυτήν την «δια-

πραγματευτική δύναμη» των συνδικαλιστικών ηγεσιών σε βάρος του κόσμου της δουλειάς που έστησε τον συνδικαλισμό στους χώρους την μεταπολίτευση.

Όμως, η κρίση και τα μνημόνια την τελευταία δεκαετία, έβαλαν αυτόν τον ρόλο της γραφειοκρατίας σε κρίση. Η συνδικαλιστική ηγεσία και κατά κύριο λόγο η ΠΑΣΚΕ, που για δεκαετίες είχε αναλάβει τον ρόλο του παζάρεματος και της διαπραγμάτευσης, πλέον αδυνατεί να το κάνει. Κατ’ αρχάς γιατί η κρίση και η συρρίκνωση του ΠΑΣΟΚ έχει στερήσει στην γραφειοκρατία τον παραδοσιακό της συνομιλητή. Και δεν υπάρχει προς το παρόν καμία δύναμη στο επίπεδο της συνδικαλιστικής γραφειοκρατίας που να μπορεί να αντικαταστήσει την ΠΑΣΚΕ σε αυτόν τον ρόλο. Οι δυνάμεις του ΣΥΡΙΖΑ στο συνδικαλιστικό επίπεδο, παρόλο που δεν είναι αμελητέες, δεν έχουν αυτή τη δύναμη.

Όμως, ο δρόμος του παζαρέματος έχει κλείσει για έναν επιπλέον λόγο. Εξαιτίας των μνημονίων και της κρίσης, η μόνη δυνατότητα για να κερδίσουν πράγματα για τους εργαζόμενους, υποχρεωτικά έρχεται μέσα από τη σύγκρουση με τις πολιτικές της άρχουσας τάξης και των κυβερνήσεων. Αλλά αυτόν τον δρόμο η πολιτική της συνδικαλιστικής γραφειοκρατίας τον κρατάει κλειστό, μια που στην πραγματικότητα, συνολικά η ηγεσία των συνδικάτων έχει αποδεχτεί ουσιαστικά τα μνημόνια. Έχει

αποδεχτεί την επιχειρηματολογία της άρχουσας τάξης ότι δεν υπάρχει εναλλακτική λύση παρά μόνο η αποδοχή των πολιτικών που εφάρμοσαν οι κυβερνήσεις τα τελευταία δέκα χρόνια, μαζί και η κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ, με την ελπίδα ότι η ανάκαμψη της οικονομίας θα δώσει περιθώρια για να βελτιωθεί στο μέλλον η κατάσταση της εργατικής τάξης. Άλλωστε η στάση της ηγεσίας της ΓΣΕΕ στο Δημοψήφισμα του 2015 αυτή ακριβώς την δεξιά μετατόπιση της γραφειοκρατίας έκφραζε.

Επειδή η ανατροπή των μνημονίων δεν είναι στην ατζέντα της, γι' αυτό και η ΓΣΕΕ έχει αρνηθεί με τον πιο καθαρό τρόπο, να στηρίξει την οποιαδήποτε μάχη δίνει ο κόσμος της δουλειάς για τα δικαιώματά του. Από το ασφαλιστικό και τις ιδιωτικοποιήσεις, μέχρι το δικαίωμα στην απεργία, η ηγεσία της ΓΣΕΕ δεν έκανε το παραμικρό. Αντίθετα, η προσπάθειά τους ήταν να κάνουν από τα δεξιά αντιπολίτευση στην κυβέρνηση, προσπαθώντας να βγάλουν στην επιφάνεια τους κάθε είδους Πατούληδες με την «κοινωνική συμμαχία», χωρίς όμως τελικά να τα καταφέρουν.

Σε αυτές τις συνθήκες, στις οποίες η γραφειοκρατία των συνδικάτων δεν μπορεί να επιτελέσει το ρόλο της, δεν μπορούν να ελπίζουν μονάχα στη στήριξή τους από τους εργαζομένους, για να διατηρήσουν τον έλεγχό τους στην ηγεσία της ΓΣΕΕ. Φτάνουν στο σημείο να χρησιμοποιούν και κάθε είδους κομπίνες, κόλπα, ακόμη και νοθείες. Και στο τέλος όταν αυτά δεν αρκούν, έρχονται οι σεκιουριτάδες, η αστυνομία και οι αντιδημοκρατικές διαδικασίες.

Η προηγούμενη μεγάλη κρίση στην ΓΣΕΕ ήταν το 1985 που ξανά είχε οδηγήσει σε διορισμό της διοίκησης της ΓΣΕΕ από τα δικαστήρια. Το φθινόπωρο του 1985, η κυβέρνηση του Ανδρέα Παπανδρέου βάζει μπροστά το πρώτο πρόγραμμα λιτότητας. Παγώνει την ΑΤΑ, προχωράει σε αυξήσεις στα βασικά αγαθά και ξεσηκώνει την οργή των εργαζομένων. Οι προσπάθειες της ηγεσίας

του ΠΑΣΟΚ να «συνετίσουν» τους συνδικαλιστές τους στις αρχές Σεπτεμβρίου δεν απέδωσε και όταν η κυβέρνηση ανακοίνωσε τα μέτρα λιτότητας, ξέσπασε η κρίση. Στη Συνεδρίαση της Ολομέλειας της ΓΣΕΕ στις αρχές Οκτώβρη, η πλειοψηφία της ΓΣΕΕ που απαρτιζόταν από τις δυνάμεις της ΕΣΑΚ (ΚΚΕ) της ΑΕΜ (ΚΚΕ εσωτερικού) και τους διαφωνούντες της ΠΑΣΚΕ καθάίρεσαν την ηγεσία της ΓΣΕΕ σε ανοιχτή μετάδοση, από τα μεγάφωνα που είχαν τοποθετηθεί στο κτίριο της ΓΣΕΕ για να ενημερώνεται ο κόσμος που είχε συγκεντρωθεί απ' έξω.

Η νέα πλειοψηφία των 26 της ΓΣΕΕ (σε αντίθεση με τους 17 που είχαν μείνει πιστοί στο ΠΑΣΟΚ, αποδεχόμενοι το πρόγραμμα λιτότητας) δεν έμεινε εκεί. Πήρε την πρωτοβουλία να οργανώσει πανεργατική απεργία στις 14 Νοέμβρη του 1985 με τεράστια επιτυχία. Εκατοντάδες χιλιάδες εργαζόμενοι συμμετείχαν στα απεργιακά συλλαλητήρια ενώ από το πρωί βρέθηκαν στις πύλες των εργοστασίων χιλιάδες εργαζόμενοι οργανώνοντας απεργιακές φρουρές για να μην επιτρέψουν την απεργοσπασία στις μεταφορές, στην Κοινή Ωφέλεια αλλά και σε μια σειρά από εργοστάσια.

Οι κινητοποιήσεις συνεχίστηκαν με απεργίες από Εργατικά Κέντρα και συνδικάτα που ανήκαν στην πλειοψηφία των 26 της ΓΣΕΕ, μέχρι που με πρωτοβουλία του Εργατικού Κέντρου Πάτρας (που ελέγχονταν από την ΠΑΣΚΕ) στα μέσα Δεκέμβρη τα δικαστήρια διόρισαν διοίκηση στην ΓΣΕΕ την μειοψηφία που είχε μείνει πιστή στο ΠΑΣΟΚ.

Η κρίση συνεχίστηκε, οι συνδικαλιστές που διαγράφηκαν από την ΠΑΣΚΕ και το ΠΑΣΟΚ έφτιαξαν δική τους συνδικαλιστική παράταξη και συνεργάστηκαν στενά με την αριστερά. Τελικά όλο αυτό το ξέσπασμα σιγά σιγά έφτασε στο τέλος του, μέσα από την πολιτική πίεση του ΠΑΣΟΚ ότι όσοι αντιδράνε ρίχνουν νερό στον μύλο της δεξιάς και τις αδυναμίες της αριστεράς μαζί και των διαγραφέντων του ΠΑ-

ΣΟΚ να προσφέρουν εναλλακτική διεξοδο. Ο τότε γραμματέας του ΚΚΕ Χ. Φλωράκης έδωσε το σύνθημα, λέγοντας ότι «δεν θα στηριχτούμε στα γιουρούσια της πρωτοπορίας».

Εκτός από αυτήν την εμπειρία του '85 που η αριστερή αντιπολίτευση στην «ξεπουλημένη ΓΣΕΕ» πήρε πρωτοβουλίες για αγώνες, απεργίες και κινητοποιήσεις που να βάζουν σε κίνηση έναν ολόκληρο κόσμο για να διεκδικήσει τα δικαιώματά του, έχουμε και την εμπειρία του 1977 όταν φτιάχτηκαν τα ΣΑΔΕΟ (Συνεργαζόμενες Αγωνιστικές Δημοκρατικές Εργατοϋπαλληλικές Οργανώσεις) σαν κέντρο συντονισμού και οργάνωσης. Η ΓΣΕΕ εκείνη την περίοδο ήταν στα χέρια δεξιών, εργοδοτικών «συνδικαλιστών» που με τη βοήθεια των δικαστηρίων απέκλειαν εκατοντάδες σωματεία και προφανώς δεν έκαναν τίποτε για τις εργατικές διεκδικήσεις, αντίθετα στήριζαν την κυβέρνηση της δεξιάς. Κυριολεκτικά «συνδικαλιστική μαφία». Τα συνδικάτα ΟΣΠΑ, ΓΕΝΟΠ ΔΕΗ, ΟΤΟΕ, ΟΤΕ, Λογιστές και ΟΙΕΛΕ, πήραν την πρωτοβουλία και δημιούργησαν τα ΣΑΔΕΟ που μπήκαν μπροστά. Στήριξαν αγώνες, προκήρυξαν απεργίες και στην πραγματικότητα έγιναν ο βασικός εκπρόσωπος των εργατών εκείνη την περίοδο.

Χρειάζεται να έχουμε αυτήν την εικόνα από την παλιότερη δράση του εργατικού κινήματος, για να δούμε πώς στο σήμερα μπορούμε να διαμορφώσουμε μια εργατική διεξοδο από αυτήν την κρίση στην ΓΣΕΕ, που να είναι προς όφελος των εργαζομένων, των αγώνων και της οργάνωσής τους. Γιατί και σήμερα η διεξοδος βρίσκεται στην ίδια προοπτική.

Ξεκινάμε από την αφετηρία ότι η λύση για την κρίση στην ΓΣΕΕ δεν βρίσκεται στην μάχη για τον έλεγχο της συνδικαλιστικής γραφειοκρατίας, όπως μας προτείνει το ΠΑΜΕ. Κατ' αρχάς γιατί το ΠΑΜΕ ξεκινάει από την ίδια απαισιοδοξία αφετηρία ότι δηλαδή υπάρχει «αρνητικός συ-

σχετισμός δυνάμεων» και άρα οι εργαζόμενοι δεν έχουν την δύναμη να απεργήσουν μαζικά, να συντονιστούν, να νικήσουν, ανατρέποντας τις μνημονιακές πολιτικές. Το ΠΑΜΕ μετά την απεργία διαρκείας στην Χαλυβουργία έβγαλε το λάθος συμπέρασμα, ότι δηλαδή οι μαχητικοί απεργιακοί αγώνες δεν μπορούν να κερδίσουν. Αυτό που μπορούν να κάνουν οι εργαζόμενοι είναι να δείχνουν σε συμβολικές στιγμές, σε συμβολικές απεργίες, την αντίθεσή τους στην πολιτική των κυβερνήσεων και των αφεντικών και να βγάζουν τα κατάλληλα συμπεράσματα. Γι' αυτό και τα τελευταία χρόνια δεν έχουν διαφοροποιηθεί στο αγωνιστικό πρόγραμμα από τις δυνάμεις της «συνδικαλιστικής μαφίας» αλλά αντίθετα την ακολουθούν χάνοντας ευκαιρίες για δυνατό εργατικά ξεσπάσματα όπως για παράδειγμα την περίοδο του ασφαλιστικού του Κατρούγκαλου.

Ταυτόχρονα, οι δυνάμεις του έχουν κάνει την επιλογή εδώ και χρόνια των ξεχωριστών διαδηλώσεων, την επιλογή δηλαδή να μην λειτουργούν σαν δύναμη ενότητας. Με αυτόν τον τρόπο, πετάνε στα σκουπίδια την δυνατότητα να συντονιστούν κομμάτια εργατικά και να απλώσουν το δικό τους αγωνιστικό πρόγραμμα απέναντι στην αδράνεια της ΓΣΕΕ. Η μόνη σοβαρή προσπάθεια συντονισμού από την μεριά του ΠΑΜΕ, που συσπειρώσε 570 σωματεία, δυστυχώς δεν ήταν για ένα αγωνιστικό πρόγραμμα που να σπάει τους μνημονιακούς φραγμούς αλλά για την πρόταση του ΚΚΕ στη βουλή για τις συλλογικές συμβάσεις, προτάσσοντας την κοινοβουλευτική λογική και όχι τον αγωνιστικό συντονισμό. Όταν όμως υπάρχουν εργατικά ξεσπάσματα, όπως η μεγάλη απεργία των ΟΤΑ το καλοκαίρι του '17, τότε η ηγεσία του ΠΑΜΕ αναγκάζεται να συρθεί πίσω από τον κόσμο που κινητοποιείται. Το ζήτημα όμως παραμένει ότι οι δυνάμεις του ΠΑΜΕ, δεν βοηθάνε να διαμορφωθεί το μαζικό ρεύμα που να ξεπερνάει την αδράνεια των συνδικα-

λιστικών ηγεσιών. Αντίθετα, περισεύουν από τη μεριά του οι επιθέσεις ενάντια σε οτιδήποτε κινείται στα αριστερά τους μέσα στα Συνδικάτα. Η άρνησή του να στηρίξει σημαντικές εργατικές πρωτοβουλίες, όπως πχ η αντιφασιστική - αντιρατσιστική 16 Μάρτη, και η απεργιακή 8 Μάρτη, συνοδεύονται συστηματικά με επιθέσεις σε σχήματα, συλλογικότητες και συνδικάτα που βρίσκονται στα αριστερά του μέσα στο συνδικαλιστικό κίνημα. Από την Πρωτοβουλία Γένοβα στην Ιντρακόμ, μέχρι τις επιθέσεις στο σωματείο βιβλίου και χάρτου πρόσφατα.

Η διεξοδος βρίσκεται αλλού. Βρίσκεται στην οργάνωση από τα κάτω των χώρων δουλειάς, με την συγκρότηση επιτροπών βάσης παντού που να συσπειρώνουν και να οργανώνουν τον μαχητικό κόσμο των σωματείων και των κλάδων. Στην απεργιακή κλιμάκωση των αγώνων. Απεργίες που να σπάνε την μνημονιακή ομαλότητα και να κερδίζουν. Στο συντονισμό των μαχόμενων κομματιών σε ένα κοινό μέτωπο πάλης που έχει τη δύναμη να βγάζει απεργιακές κινητοποιήσεις όπως έγινε πρόσφατα στις 8 Μάρτη και να αναγκάζει και τις συνδικαλιστικές ηγεσίες να προσαρμόζονται στις διαθέσεις του κόσμου.

Παραδείγματα ότι με αυτόν τον τρόπο μπορείς να κινηθείς και όχι περιμένοντας την αλλαγή των σχετισμών μέσα στα συνδικάτα, έχουμε πολλά όλα τα τελευταία χρόνια. Ο Συντονισμός Ενάντια στα Μνημόνια, τα σχήματα που προηγήθηκαν από αυτόν, και το Συντονιστικό των Νοσοκομείων προσπαθούν να ανοίξουν αυτόν τον δρόμο συνολικά για το εργατικό κίνημα.

Το 2009 η ΓΣΕΕ είχε αποφασίσει να μην κάνει καμία απεργιακή κινητοποίηση τον Δεκέμβρη ενάντια στον προϋπολογισμό του Γιωργάκη Παπανδρέου. Όμως αυτό δεν πέρασε. Ξεκίνησε μια πρωτοβουλία από την Γ' ΕΛΜΕ Αθήνας που αποφάσισε ότι απέναντι στην αδράνεια της ΓΣΕΕ και της ΑΔΕΔΥ θα γινόταν απεργιακή κινητοποίηση. Αυτή η

πρωτοβουλία απλώθηκε σε δεκάδες σωματεία του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα και έφτασε να αναγκάζει ομοσπονδίες, ακόμη και την ΑΔΕΔΥ, να απεργήσουν εκείνη την ημέρα.

Στην Υγεία, το φθινόπωρο του 2017, μπροστά σε 4000 χιλιάδες απολύσεις συμβασιούχων του ΟΑΕΔ που δουλεύουν στα νοσοκομεία, καμιά ηγεσία δεν έπαιρνε την πρωτοβουλία να κάνει κάτι. Το Συντονιστικό Νοσοκομείων, μέσα από μια πολύ μαζική σύσκεψη συμβασιούχων της Υγείας, κάλεσε σε απεργιακή κινητοποίηση στις 29 Νοέμβρη. Φτιάχτηκαν μέσα σε κάθε νοσοκομείο επιτροπές αγώνα, έγιναν συνελεύσεις, συσκέψεις, βγήκαν αποφάσεις από πρωτοβάθμια σωματεία νοσοκομείων της Αθήνας. Έτσι μπήκε σε κίνηση όλη η αριστερά του κλάδου, και τελικά αναγκάστηκε η ΠΟΕΔΗΝ να την στηρίξει, για να φτάσουμε να κερδίσουμε την παράταση στην δουλειά όλων αυτών των συμβασιούχων για δύο ακόμη χρόνια.

Και ξανά στην απεργιακή 8 Μάρτη, μια πρωτοβουλία του Συντονισμού Ενάντια στα Μνημόνια που αποφασίστηκε στην πανελλαδική του Συνέλευση στις 20 Γενάρη, για να γιορταστεί απεργιακά η ημέρα των γυναικών. Ξεκίνησε από τα κάτω σε δύο τρία σωματεία εργαζόμενων στα νοσοκομεία, κατάφερε στο τέλος να συσπειρώσει πάνω από 40 σωματεία και ομοσπονδίες του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, να αναγκάσει την ΑΔΕΔΥ και στο τέλος ακόμη και την ΓΣΕΕ να την στηρίξουν. Έτσι φτάσαμε στο πρώτο απεργιακό συλλαλητήριο στις 8 Μάρτη που αφήνει τεράστια παρακαταθήκη για την συνέχεια.

Με αυτόν τον τρόπο χρειάζεται να συνεχίσουμε όλη την επόμενη περίοδο για μια πραγματική διεξοδό από την κρίση της ΓΣΕΕ που να δυναμώνει τον συνδικαλισμό στους χώρους δουλειάς, να ξεδιπλώνει τις μάχες απέναντι στις μνημονιακές δεσμεύσεις και να συντονίζει τους αγώνες για να τα πάρουμε όλα πίσω.

Ξεσηκωμός για τον πλανήτη

Ενα «νέο» παγκόσμιο κίνημα ενάντια στην καταστροφή του περιβάλλοντος βρίσκεται σε εξέλιξη τους τελευταίους μήνες, το μέγεθος του οποίου έφτασε το 1,5 εκατομμύριο διαδηλωτές, την Παρασκευή 15 Μάρτη, μετά από διεθνές κάλεσμα «μαθητικής απεργίας».

Με συνθήματα όπως «αλλάξτε το σύστημα, όχι το κλίμα» και «σώστε τον πλανήτη, δεν έχουμε άλλο σπίτι», αυτό το κίνημα έφτασε σε τόσο τεράστια κλίμακα που κανείς δεν μπορούσε να προβλέψει ότι εκατομμύρια μαθητές έκαναν ταυτόχρονη αποχή από τα σχολεία και πλημμύρισαν τους δρόμους σε 125 χώρες, σε κάθε ήπειρο, για να διαμαρτυρηθούν και να απαιτήσουν επείγουσα δράση για την κλιματική αλλαγή.

Ενδεικτικά στην Ιταλία συμμετείχαν 500.000 διαδηλωτές, 300.000 στη Γερμανία, 150.000 στην Αυστραλία, 50.000 στη Βρετανία, 40.000 στο Παρίσι.

**Η κλιματική αλλαγή, απειλεί με τεράστια καταστροφή.
Ο Ορέστης Ηλίας γράφει για το κίνημα που αντιστέκεται.**

Στα μέσα του Απριλίου, την ώρα που γράφεται αυτό το κείμενο, οι διαδηλώσεις του XR (Extinction Rebellion – Εξέγερση λόγω Αφανισμού) παίρνουν όλο και μεγαλύτερες διαστάσεις, μέσα και πέρα από το Λονδίνο.

Μεγάλο μέρος του θυμού στοχεύει τις ελίτ που βρίσκονται στην κορυφή της κοινωνίας και που έχουν την κύρια ευθύνη για την καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος. Παρόλο που δεν έχουν όλοι οι νέοι μια σαφή ιδέα για το πως λειτουργεί ο καπιταλισμός, υπάρχει μια γενική αναγνώριση ότι κάτι πάει πολύ λάθος με τον τρόπο με τον οποίο ο κόσμος λειτουργεί και η αλλαγή πρέπει να είναι θεμελιώδης.

Το κίνημα για το περιβάλλον δεν είναι καινούριο, έχει τις ρίζες του στο αντιπολεμικό κίνημα ενάντια στα πυρηνικά (1960), στην εποχή του

Μάη του 1968, αλλά και στο κίνημα κατά της καπιταλιστικής παγκοσμιοποίησης, στο Σιάτλ το 1999 και στα χρόνια που ακολούθησαν της νέας οικονομικής κρίσης. Αυτό το κίνημα τροφοδοτεί το σημερινό με εμπειρίες. Τον Οκτώβριο του 2014, πάνω από 300.000 πλημμύρισαν τη Νέα Υόρκη σε μια από τις μεγαλύτερες διαδηλώσεις κατά της κλιματικής αλλαγής, εκεί όπου γεννήθηκε το κίνημα «Occupy Wall Street».

Η πρόσφατη μαζική έκρηξη των μαθητών και της νεολαίας διεθνώς δεν έπεσε από τον ουρανό. Είναι η συνέχεια των αγώνων των προηγούμενων εποχών αλλά και οι συσσωρευμένες εμπειρίες μέσα από μια σειρά μάχες που έχουν δώσει τα τελευταία χρόνια ενάντια στην ανεργία και την ανασφάλεια που γέννησαν οι νεοφιλελεύθερες πολιτικές, ενάντια στο ρατσισμό, το σεξισμό

και τη συνολικότερη καταπίεση του συστήματος.

Ταυτόχρονα, αυτό το νέο μαζικό κίνημα, έρχεται να επιβεβαιώσει τις αναζητήσεις των «από τα κάτω» για το ποια είναι η εναλλακτική σε ένα σύστημα που στον βωμό του κέρδους δεν έχει κανένα όριο προς την καταστροφή.

Χάος

Ο αντίκτυπος του χάους της κλιματικής αλλαγής σε όλο τον κόσμο τονίζεται διαρκώς στις εκθέσεις του ΟΗΕ. "Δεν υπάρχει πλέον χρόνος για καθυστέρηση", δήλωσε πρόσφατα ο γενικός γραμματέας του ΟΗΕ Αντόνιο Γκουτέρες.

Μια έκθεση που δημοσιεύθηκε από επιστήμονες της Διεθνούς Ομάδας για την αλλαγή του κλίματος, τον Οκτώβριο του 2018, κατέστησε σαφή τη δράση που απαιτείται ώστε η άνοδος της θερμοκρασίας να μην ξεπεράσει τον 1,5 °C. Οι εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα θα πρέπει να μειωθούν κατά 45% έως το 2030. Ο μηχανισμός που έχει ονομαστεί "φαινόμενο του θερμοκηπίου" είναι γνωστός από παλιότερα.

Τα επίπεδα διοξειδίου του άνθρακα στην ατμόσφαιρα αυξάνονται δραματικά, αυτό παγιδεύει θερμότητα στην ατμόσφαιρα και η στάθμη της θάλασσας αυξάνεται πλέον με ταχύτερο ρυθμό. Η άνοδος της θερμοκρασίας των ωκεανών σπάει ρεκόρ και αυτός ο παράγοντας οδηγεί στο λιώσιμο των πάγων στους πόλους της γης. Αυτό σημαίνει ότι σε πολλές παράκτιες περιοχές – οι περισσότερες στις φτωχότερες χώρες – θα πλημμυρίσουν οι πόλεις και θα αναγκαστούν να μεταναστεύσουν εκατομμύρια άνθρωποι.

Λόγω της ανόδου της θερμοκρασίας, οι καταστροφικοί κυκλώνες αρχίζουν να γίνονται ένα όλο και πιο συχνό φαινόμενο, όχι μόνο στα νοτιοανατολικά των ΗΠΑ που αφήνουν πίσω τους καταστραμμένα σπίτια και άστεγους αλλά και σε άλλες περιοχές όπως είδαμε πρόσφατα στη Μοζαμβίκη, τη Ζιμπάμπουε και το Μαλάουι, όπου πέθαναν χιλιάδες

και εκτοπίστηκαν εκατοντάδες χιλιάδες άνθρωποι. Για τους λαούς της Αφρικής, η περιβαλλοντική κρίση μηδενίζει τις ελπίδες για ένα καλύτερο μέλλον.

Η κλιματική αλλαγή είναι πλέον μία από τις μεγαλύτερες αιτίες μετανάστευσης, πλάι στους πολέμους και την οικονομική κρίση. Οι εκτιμήσεις λένε ότι μέχρι το 2050 θα έχουν οδηγηθεί σε αναγκαστική μετανάστευση 500 εκατομμύρια άνθρωποι σε όλο τον πλανήτη. Στο Μπαγκλαντές, και όχι μόνο, είναι ήδη πραγματικότητα.

Οι καταστροφείς

Όσο κι αν υπάρχει ανθρώπινο κόστος σε έναν περιβαλλοντικά μεταβαλλόμενο κόσμο κι όσο και αν οι διεθνείς οργανισμοί τονίζουν τους κινδύνους της κλιματικής αλλαγής, οι καπιταλιστές έχουν τα μάτια τους ερμητικά κλειστά.

Οι καπιταλιστές παίρνουν τις αποφάσεις για το τι θα παραχθεί, με ποιο τρόπο και με ποιες προτεραιότητες. Πρέπει να συσσωρεύουν για να νικήσουν στον ανταγωνισμό και μάλιστα να συσσωρεύουν πιο γρήγορα και πιο «οικονομικά» από τους ανταγωνιστές τους. Αυτό σημαίνει μια συνεχή πίεση για περισσότερη εκμετάλλευση των εργατών/τριών αλλά και μια διαρκή κλιμάκωση της σπατάλης πόρων και ενέργειας. Για παράδειγμα, η χρήση εναλλακτικών πηγών ενέργειας υποτάσσεται στις σκοπιμότητες των τεράστιων επενδύσεων που έχουν γίνει στα ορυκτά καύσιμα (άνθρακας, πετρέλαιο) και άλλους τρόπους που εκπέμπουν αέρια του θερμοκηπίου αντί για πιο οικολογικές λύσεις.

Ο σκοπός της παραγωγής στον καπιταλισμό δεν είναι ούτε οι ανάγκες της πλειοψηφίας της κοινωνίας ούτε η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος. Είναι το κινήγι του κέρδους.

Η ιστορία του καπιταλισμού είναι γεμάτη από περιβαλλοντικά εγκλήματα. Από την εξάντληση του εδάφους λόγω της εντατικής εμπορικής γεωργίας μέχρι τα «νέφη» που δηλητηρίαζαν (και δηλητηριάζουν

ακόμη και σήμερα) την ατμόσφαιρα στις πόλεις, και από τα χυμένα πετρέλαια στους ωκεανούς μέχρι την ισοπέδωση του Αμαζόνιου, ο καπιταλισμός πάντα κατέστρεφε το περιβάλλον στο κινήγι του κέρδους. Όμως, αυτή η σχέση απειλεί σήμερα να διαβεί ένα κατώφλι χωρίς επιστροφή.

Όλοι αυτοί που προσπαθούν να μας πείσουν πως ευθυνόμαστε εμείς, ο καθένας απλώς άνθρωπος ατομικά, για την κλιματική αλλαγή, είναι οι ίδιοι που καλύπτουν τους πραγματικούς υπεύθυνους γιατί προτιμούν να βάζουν τα κέρδη των πολυεθνικών πάνω από τις ανθρώπινες ζωές και τον πλανήτη.

Χαρακτηριστικότερο παράδειγμα ο Τραμπ που δεν αναγνωρίζει καν την κλιματική αλλαγή γιατί δεν θέλει να συγκρουστεί με τα συμφέροντα των μεγάλων βιομηχανιών των ΗΠΑ. Προτιμάει να συγκρούεται με τους μετανάστες, τους πρόσφυγες, τους μαθητές, τις γυναίκες. Αντίστοιχα, οι ηγέτες όλων των κρατών, παρά τη Συμφωνία μετά την Σύνοδο για το κλίμα στο Παρίσι, έχουν κάνει ελάχιστα έως τίποτα για να τηρήσουν τις προδιαγραφές για τη μείωση των ρύπων.

Σε ένα τέτοιο πλαίσιο, όπου οι κυβερνήσεις κάνουν τα στραβά μάτια, οι «από τα κάτω» σε όλο τον κόσμο εμπνέονται από τις πρόσφατες κινητοποιήσεις της νεολαίας για το φυσικό περιβάλλον. Αλλά ποια είναι τα επόμενα βήματα; Απέναντι σε όλα αυτά υπάρχει εναλλακτική;

Το εργατικό κίνημα

Το κίνημα για την σωτηρία του φυσικού περιβάλλοντος ήταν πάντα ένα τεράστιο κίνημα, με ανόδους και κάμψεις, που ευαισθητοποιούσε εκατομμύρια ανθρώπους αλλά σκόναφτε πάντα σε ένα διπλό αδιέξοδο στρατηγικής.

Το πρώτο αδιέξοδο προερχόταν από έναν προσανατολισμό σε λύσεις "ατομικής ευθύνης": Ότι αρκεί οι απλοί άνθρωποι να αλλάξουν στυλ ζωής ώστε να περιορίσουν τους ρύπους που προέρχονται από την

κατανάλωση ή να σώσουν με ακτιβισμό μερικές φάλαινες από τα δίχτυα αλιευτών ή να κάνουν δενδροφύτευση. Τα όρια ενός ακτιβισμού που κουνάει το δάχτυλο στους απλούς ανθρώπους και ξεχνάει το ρόλο αυτών που ελέγχουν τις βιομηχανίες, αποτελούν εμπόδιο για το κίνημα

Το δεύτερο αδιέξοδο έχει να κάνει με τα όρια του “θεσμικού” δρόμου: Ότι κοινοβουλευτικά μπορεί να υπάρξουν λύσεις μέσω μιας διοίκησης Πρασίνων σε υπουργεία ή μιας αριστερής κυβέρνησης που θα διαχειριστεί τον καπιταλισμό και θα τον κάνει πιο ανθρώπινο. Δυστυχώς, έχουμε δει Πράσινους υπουργούς στη Γερμανία να συμμετέχουν σε κυβερνήσεις που προχώρησαν σε βομβαρδισμούς στην πρώην Γιουγκοσλαβία, ακόμα και σε οικολογικά εγκλήματα με βόμβες από απεμπλουτισμένο ουράνιο.

Οι συμβιβασμοί και οι κωλοτούμπες της κυβέρνησης ΣΥΡΙΖΑ έχουν αποδείξει ότι ο καπιταλισμός δεν γίνεται πιο ανθρώπινος αλλά και η προσπάθεια διαχείρισής του μπορεί να οδηγήσει σε χειρότερη κατάσταση για την ζωή της εργατικής τάξης, όχι μόνο σε επίπεδο λιτότητας και δικαιωμάτων αλλά και στο κομμάτι του περιβάλλοντος.

Η ρεφορμιστική αριστερά, πιστή στους σχεδιασμούς της άρχουσας τάξης για μεγαλύτερο ενεργειακό και γεωστρατηγικό ρόλο, προχωράει σε μια σειρά συμφωνίες για εξορύξεις υδρογονανθράκων στην ανατολική Μεσόγειο, στην ΑΟΖ της Κύπρου, γύρω από την Κρήτη, σε όλη την έκταση του Ιονίου και την Ήπειρο. Οι συμφωνίες για τις εξορύξεις γίνονται μεταξύ κολοσσών όπως η Exxon Mobil, η Total, η Repsol από κοινού με τα ιδιωτικοποιημένα ΕΛΠΕ.

Το ίδιο ισχύει και για τους αγωγούς στην βόρεια Ελλάδα όπου η ιδιωτικοποιημένη ΔΕΣΦΑ μαζί με την WIH γίνονται βασικοί πάροχοι φυσικού αερίου στη Βόρεια Μακεδονία αλλά και τη Βουλγαρία. Αυτά φέρνουν οι business της Συμφωνίας των Πρεσπών.

Η προώθηση των ιμπεριαλιστικών βλέψεων της ελληνικής άρχουσας τάξης από τη μία γεννά κούρσα εξοπλισμών για την “άμυνα” των ενεργειακών θησαυρών, αφετέρου μεγάλωνει ο κίνδυνος περιβαλλοντικής καταστροφής. Η εμπειρία αλλά και οι επιστημονικές μελέτες έχουν δείξει ότι οι εξορυκτικές διαδικασίες σε θαλάσσιες περιοχές αποφέρουν καταστροφικές συνέπειες για τα νερά και τους οργανισμούς που ζουν σ’ αυτά.

Η στρατηγική επιλογή που λέει ότι οι επαναστάτες σοσιαλιστές πιστεύουμε ότι η συνολική απελευθέρωση θα έρθει σε μια κοινωνία που θα βάζει τον άνθρωπο και την φύση πάνω από τα κέρδη, δεν σημαίνει ότι δεν παλεύουμε και για άμεσες νίκες πριν την ολοκληρωτική ανατροπή του καπιταλισμού. Όπως παλεύουμε για να ηττηθεί η ρατσιστική και σεξιστική πολιτική του Τραμπ, του Μπολσονάρο και όλου αυτού του συρφετού, έτσι είναι αναγκαίο να αναπτύξουμε τους αγώνες για να σταματήσουμε την κλιματική αλλαγή στο εδώ και τώρα.

Οι αντιφάσεις που μπορεί να έχει ο κόσμος που βγαίνει μαζικά να παλέψει ενάντια στην καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος, δεν πρέπει να μας οδηγεί να απέχουμε από τις κινητοποιήσεις. Η Αριστερά χρειάζεται να στηρίξει αυτή την ορμή δίνοντας την δυνατότητα να προχωρήσει και να ξεφύγει από τα προηγούμενα αδιέξοδα.

Αυτό δεν μπορεί να είναι μια γενική και αφηρημένη επίκληση αλλά μόνο ενεργή δράση και πολιτικές πρωτοβουλίες μέσα στα ίδια τα συνδικάτα και τα σωματεία. Χρειάζεται να γίνει κομμάτι των αντιστάσεων και των διεκδικήσεων του εργατικού κινήματος η πάλη για να σταματήσει η καταστροφή του περιβάλλοντος, για να σταματήσει η κλιματική αλλαγή.

Οι καιρικές συνθήκες μέσα τις οποίες εργάζεται και ζει η εργατική τάξη, μπροστά στον κίνδυνο των ακραίων καιρικών φαινομένων και της ξηρασίας λόγω της ανόδου της

θερμοκρασίας, μετατρέπονται σε ζήτημα ζωής και θανάτου. Το είδαμε τραγικά στη Μάνδρα και στο Μάτι. Αν οι επιστημονικές μελέτες δείχνουν ότι ο χρόνος μπορεί και να έχει περάσει ανεπιστρεπτί, τότε η ανάγκη οργανωμένης παρέμβασης της εργατικής τάξης γίνεται επιτακτική.

Απ’ αυτή την άποψη, οι απεργιακοί αγώνες των εργαζομένων παντού, στους Δήμους, στις υποδομές, στις συγκοινωνίες, ενάντια στα ξεπουλήματα των δημόσιων χώρων πρασίνου, των συγκοινωνιών, τις περικοπές δημοσίων δαπανών είναι προς όφελος όλων.

Οι διεκδικήσεις των συνδικάτων ενάντια στις ιδιωτικοποιήσεις στη ΔΕΗ, την ΕΥΔΑΠ-ΕΥΑΘ, τα ΕΛΠΕ, τις αστικές συγκοινωνίες, ανοίγουν δρόμους για ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και άλλες προτεραιότητες περιορισμού της μόλυνσης, πέρα από το πετρέλαιο που καίει τον πλανήτη. Η πάλη για την επανакρατικοποίηση του ΟΣΕ και άλλων επιχειρήσεων που σωστά στο παρελθόν ονομάζονταν Κοινής Ωφέλειας, λογοδοτεί προς αυτή την κατεύθυνση.

Έτσι, η σύνδεση των αντιστάσεων για την προστασία του περιβάλλοντος με τους αγώνες ενάντια στη λιτότητα, μέσα από την δράση της εργατικής τάξης και των τοπικών κινήματων, είναι ο δρόμος για να καταφέρουν να μπουν οι κοινωνικές ανάγκες και το περιβάλλον πάνω από τα κέρδη.

Τέτοιοι αγώνες βρίσκονται σε εξέλιξη το τελευταίο διάστημα. Ένα παράδειγμα είναι το κίνημα ενάντια στην μόλυνση και την περιβαλλοντική καταστροφή που θα επιφέρει η καύση σκουπιδιών στα εργοστάσια της ΑΓΕΤ στον Βόλο. Το κίνημα ενάντια στις εξορύξεις στην Ήπειρο. Το κίνημα για την υπεράσπιση του δημόσιου και ελεύθερου χώρου του παλιού αεροδρομίου στο Ελληνικό, κόντρα στα σχέδια για πολυτελή ξενοδοχεία και ουρανοξύστες με καζίνο και άλλα δήθεν αναπτυξιακά έργα. Το κίνημα για τη σωτηρία της

Μαθητές στη Σουηδία ξεκίνησαν τις δράσεις της "Σχολικής απεργίας για το κλίμα".

παραλίας και των γειτονιών της Πειραιϊκής ενάντια στο Master Plan της Cosco που σχεδιάζει επέκταση του λιμανιού για κρουαζιερόπλοια.

Ο κατάλογος των τοπικών κινημάτων, για την υπεράσπιση των τελευταίων ελεύθερων χώρων στις πόλεις που ζει η εργατική τάξη ενάντια στην εκμετάλλευση και την αισχροκέρδεια των καπιταλιστών, είναι μεγάλος και χρειάζεται προοπτική σύγκρουσης με τις επιθέσεις του κεφαλαίου για να μπορέσει η πάλη για την προστασία του περιβάλλοντος να δικαιωθεί.

Σε μια σειρά περιοχές, στην Ελλάδα και σε όλο τον κόσμο, έχουν αναπτυχθεί κινήματα και αγώνες για να μην περάσει ο έλεγχος του νερού σε ιδιώτες. Η στήριξη των εργατικών αντιστάσεων μέσα στην ΕΥΔΑΠ είναι η εγγύηση ότι το νερό θα παραμείνει κοινωνικό αγαθό. Το ίδιο ισχύει για τις υπόλοιπες ΔΕΚΟ και τις δημόσιες υπηρεσίες.

Η κατοικία είναι κοινωνικό αγαθό. Σε συνθήκες πετσοκομμένων μισθών, συντάξεων και επιδομάτων, ήταν εγκληματική επιλογή η κατάργηση του Οργανισμού Εργατικής Κατοικίας. Αφενός επειδή δεν υπάρχει περιορισμός του Airbnb και άρα εκτίναξη των ενοικίων μέσα στις πόλεις, αφετέρου γιατί ένας δημόσιος οργανισμός κατοικίας θα μπορούσε να εξασφαλίσει σπίτια

για όλους τους πλημυροπαθείς, σεισμοπαθείς, για άστεγους ντόπιους και πρόσφυγες.

Για να μην έχουμε άλλους πνιγμένους από πλημμύρες και καταστροφές σπιτιών, χρειάζονται γενναίες χρηματοδοτήσεις για αντιπλημμυρικά έργα στους Δήμους.

Για να μην ζήσουμε ξανά τον εφιάλτη της πυρκαγιάς στο Μάτι, χρειάζονται λεφτά για προσλήψεις στην πυροσβεστική και δασοφύλακες από τους Δήμους. Καμία επέκταση σχεδίων πόλης προς τα βουνά και τις παραλίες για χάρη των κερδοσκοπών.

Ο αγώνας των κατοίκων στην Κερατέα έφερε στο προσκήνιο την ανάγκη να απομακρυνθούν οι χωματερές (ΧΥΤΑ) από τις οικιστικές ζώνες. Πολύ περισσότερο να βρεθούν φιλικότερες προς το περιβάλλον λύσεις ανακύκλωσης των σκουπιδιών. Παλεύουμε για την κρατικοποίηση των εργοστασίων ανακύκλωσης κάτω από εργατικό έλεγχο για να σταματήσουν να είναι χρυσοπληρωμένες business στα χέρια λίγων επιχειρηματιών.

Η καθαριότητα της πόλης δεν μπορεί να βασίζεται στις ελαστικές σχέσεις εργασίας και να προέρχεται από διαχείριση κονδυλίων ΕΣΠΑ, άσχετης στόχευσης από τις ανάγκες των γειτονιών. Γι' αυτό είναι αναγκαίες οι προσλήψεις δεκά-

δων χιλιάδων μόνιμων υπαλλήλων στις υπηρεσίες καθαριότητας του Δήμου. Έτσι σπάει η ανεργία και διασφαλίζονται βιώσιμες πόλεις για τους κατοίκους.

Οι έλληνες εφοπλιστές είναι παγκόσμιοι πρωταθλητές στη μεταφορά του πετρελαίου, είναι πρωταθλητές στη φοροδιαφυγή αλλά και τη μόλυνση των ωκεανών. Δεν ξεχνάμε το ναυάγιο του τάνκερ Αγία Ζώνη II που μόλυνε με τόνους μαζούτ τις ακτές της Αττικής τον Σεπτέμβριο του 2017. Διεκδικούμε γενναία φορολογία στους εφοπλιστές ώστε να έχουν λεφτά οι Δήμοι για κοινωνικές δαπάνες. Διεκδικούμε την κρατικοποίηση όλων των συγκοινωνιών, και των θαλάσσιων, για να διασφαλίζουν δωρεάν και οικολογικές μεταφορές για όλους.

Αντί να ξοδεύονται εκατομμύρια για να σωθούν οι τράπεζες, παλεύουμε για να πάνε αυτά τα λεφτά στις κοινωνικές ανάγκες του κόσμου που βιώνει την φρίκη της κλιματικής αλλαγής. Αυτή η στρατηγική είναι αναγκαία για το κίνημα που παλεύει να σώσει τον πλανήτη από την καταστροφή. Με αυτή τη συλλογιστική παρεμβαίνουμε και στις δημοτικές εκλογές για να αναδειχθούν όλα αυτά τα αιτήματα μαζί, να εκφραστούν δυνατότερα οι αγώνες των τοπικών κινημάτων μαζί με τις εργατικές αντιστάσεις. ■

Stonewall Πενήντα χρόνια μετά

Οταν στις 23 Ιουνίου του 2015 το Νεοϋόρκ-κέζικο μπαρ Stonewall Inn χαρακτηρίστηκε ως «Μνημείο της Νεώτερης Ιστορίας - Ορόσημο της πόλης» από την αρμόδια επιτροπή της Νέας Υόρκης, ήταν πολλοί αυτοί που πίστεψαν πως του αποδόθηκε δικαιοματικά αυτός ο τίτλος και πως δικαιώθηκαν μια σειρά από αγώνες και διεκδικήσεις που έφτασαν μέχρι και σε σκληρές οδομαχίες πίσω στον Ιούνιο του 1969. Τότε που η εισβολή των αστυνομικών αρχών στο συγκεκριμένο χώρο, σημείο συνάντησης και διασκέδασης ομοφυλόφιλων, λεσβιών και παρενδυτικών, δεν ήταν η συνηθισμένη μηνιαία έφοδος των μπάτσων αλλά εξελίχθηκε σε βίαια επεισόδια και οδομαχίες που κράτησαν για μέρες. Είναι όμως έτσι; Σήμερα πενήντα χρόνια από την ομολογουμένως ιστορική εξέγερση του Stonewall πόσο έχουν

Η Αφροδίτη Φράγκου και ο Βαγγέλης Χατζηνικολάου θυμίζουν την εξέγερση που γέννησε το κίνημα για την απελευθέρωση των ομοφυλόφιλων.

κερδηθεί οι διεκδικήσεις και τα δικαιώματα των ΛΟΑΤΚΙ+ και πώς πρέπει να παλέψουμε για να κερδίσουμε την ισότητα;

Stonewall Inn: Ένα αγκάθι που άνηψε στον κήπο του Αμερικάνικου Ονείρου

Στα τέλη της δεκαετίας του '60, η αμερικάνικη κοινωνία βρίσκεται εν μέσω πολλών εσωτερικών και εξωτερικών προβλημάτων και αναταραχών. Ο ψυχρός πόλεμος ήταν σε εξέλιξη, η αμερικάνικη επέμβαση στο Βιετνάμ μετρούσε ήδη δεκατέσσερα χρόνια, η δολοφονία του Μ. Λ. Κινγκ τον Απρίλη του '68 ήταν ακόμη στην επικαιρότητα, το κίνημα των Μαύρων Πανθήρων είχε μόλις

χαρακτηριστεί από τον Τζον Έντγκαρ Χούβερ ως η μεγαλύτερη εσωτερική απειλή για τις ΗΠΑ και ο Ρ. Νίξον είχε αναλάβει τα καθήκοντα του προέδρου από τον Γενάρη του 1969. Μέσα σε αυτό το πολιτικό περιβάλλον ο σεξισμός, η απόλυτη κοινωνική απαξίωση των ομοφυλόφιλων, λεσβιών και τρανς ατόμων καθώς και η κρατική προπαγάνδα εναντίον τους ήταν στο φόρτε τους.

Αυστηροί κουστουμαρισμένοι κύριοι της κυβέρνησης έκαναν διαλέξεις σε σχολεία, γυμνάσια και κολέγια για τον κίνδυνο της ομοφυλοφιλίας, αυτής της «ψυχοπαθολογικής δυσλειτουργίας της προσωπικότητας» καθώς αυτός ήταν ο επίσημος χαρακτηρισμός του συγκεκριμένου

σεξουαλικού προσανατολισμού. Ο διασυρμός των ΛΟΑΤΚΙ+ μέσω του τύπου, στο πνεύμα του Μακαρθισμού της προηγούμενης δεκαετίας, έφτανε σε ακρότητες χαρακτηρίζοντας τους ομοφυλόφιλους υποχείρια των «κόκκινων» μπολσεβίκων ικανά να προδώσουν κρατικά μυστικά στους Σοβιετικούς εξ αιτίας του αρρωστημένου πάθους και της ανώμαλης φύσης τους.

Στην Christopher Street στο Greenwich Village της Νέας Υόρκης, από τα μέσα του 1966 λειτουργούσε το μπαρ Stonewall Inn υπό την κηδεμονία τριών μελών της τοπικής μαφίας. Ήταν το μεγαλύτερο και μοναδικό χορευτικό γκέι κλαμπ της πόλης κι εκεί μπορούσε κανείς να νιώσει συντροφικότητα, να βρει παρέα, να πιει, να χορέψει ή να ψωνιστεί σε ένα σχετικά προστατευμένο περιβάλλον. Άσπροι, μαύροι, Λατίνοι, ομοφυλόφιλοι και λεσβίες, ντραγκ κούνις, τρανς και παρενδυτικά άτομα διασκεδάζαν και συναναστρέφονταν με άνεση. Ο Vito Russo, ιστορικός κινηματογράφου και συγγραφέας του βιβλίου *The Celluloid Closet* περιγράφει το Stonewall σαν «ένα μπαρ για κάποιους που είτε ήταν πολύ νέοι, ή πολύ φτωχοί ή πολύ «κάπως» για να μπορούν να πάνε κάπου αλλού!». Μπορεί να μην είχε καν τρεχούμενο νερό στη λάντζα ούτε και άδεια πώλησης αλκοόλ, είχε όμως καλή επικοινωνία με την τοπική αστυνομία την οποία λάδωνε σε σταθερή βάση ώστε να απολαμβάνει την προστασία της και παράλληλα να πληροφορείται για τις εφόδους της. Έτσι μια φορά τον μήνα ήταν όλοι έτοιμοι, μετά από την σχετική ενημέρωση, να παίξουν τους «ρόλους» τους.

Στις 28 του Ιουνίου του 1969 κι ενώ η μηνιαία αστυνομική επιχείρηση είχε γίνει μια βδομάδα πριν, στο Stonewall γίνεται πάλι εφόδος από το τμήμα Δημόσιας Ηθικής της Ν. Υόρκης ενώ τέσσερα όργανα της μυστικής Αστυνομίας, δύο άνδρες και δύο γυναίκες, ήταν ήδη στο μπαρ παριστάνοντας τους πελάτες. Αυτή τη φορά όμως η επέμβαση δεν

πήγε κατά το αναμενόμενο. Υπήρχε πολύς κόσμος και πήρε πολλή ώρα μέχρι να τους βάλουν σε σειρά, να ελέγξουν ταυτότητες, να κατάσχουν παράνομο αλκοόλ και να τους φορώσουν στις κλούβες.

Εκείνο το βράδυ στην Christopher Str κυκλοφορούσε πολύ περισσότερος κόσμος από ότι συνήθως. Σύμφωνα με μαρτυρίες η κηδεία της Judie Garland, που είχε αφήσει την τελευταία της πνοή λίγες μέρες πριν στο Λονδίνο, και που τελέστηκε σε μικρή απόσταση από το μπαρ, είχε μαζέψει μεγάλο πλήθος θαυμαστών, οι περισσότεροι από τους οποίους ήταν ομοφυλόφιλοι καθώς η εκλιπούσα σταρ υπήρξε μεγάλο γκέι ίνδαλμα. Πολλοί απ' αυτούς κατηφόρισαν προς τη γειτονιά με τα μπαρ για ένα ποτό στη μνήμη της.

Καθώς η αστυνομική επιχείρηση καθυστερούσε, ένα πλήθος από όσους αφήνονταν ελεύθεροι καθώς και από συμπαραστάτες ή απλώς περιέργους από τους γύρω δρόμους άρχισε να συγκεντρώνεται γύρω από το Stonewall. Το πλήθος γινόταν όλο και μεγαλύτερο καθώς η νύχτα προχωρούσε και η αστυνομική επέμβαση δεν έλεγε να τελειώσει. Ο συγγραφέας David Carter σημειώνει ότι οι αστυνομικοί όταν αντιλήφθηκαν το μέγεθος της συγκέντρωσης έξι στον δρόμο φοβήθηκαν και αρνήθηκαν να βγουν από το μπαρ για σαράντα πέντε λεπτά.

Οι συμπλοκές ξεκίνησαν όταν μια γυναίκα με χειροπέδες συνοδευόμενη από αστυνομικούς προς την κλούβα κατάφερε να τους ξεφύγει επανειλημμένως και να παλέψει μαζί τους ξανά και ξανά κάθε φορά που κατάφεραν να την πιάσουν. Σύμφωνα με μαρτυρίες αυτή ήταν η δυναμική λεσβία Storm DeLarverie, η οποία φώναξε προς τους συγκεντρωμένους «Τι κοιτάτε; Γιατί δεν κάνετε κάτι;» Αυτό ήταν αρκετό. Το πλήθος ξαφνικά άλλαξε διάθεση και άρχισε να κινείται απειλητικά προς τους μπάτσους. Οι αστυνομικοί στην προσπάθειά τους να συγκρατήσουν τον εξαγριωμένο κόσμο έριξαν κάποιους κάτω, γεγονός που ξεσήκωσε

ακόμα περισσότερους που μέχρι εκείνη τη στιγμή ήταν θεατές. Οι ταραχές κλιμακώθηκαν σε τέτοιο βαθμό που χρειάστηκε να επέμβει η Τακτική Αστυνομία του Τμήματος Νέας Υόρκης, η οποία έφτασε στο σημείο και κατάφερε να απεγκλωβίσει τους παγιδευμένους συναδέλφους της του Τμήματος Ηθών μέσα από το Stonewall και να εκκενώσει το δρόμο από το πλήθος μετά τις τέσσερις τα ξημερώματα!

Από μια τοπική εξέγερση σ' ένα μεγάλο διεθνές κίνημα!

Αυτό που κάνει την εξέγερση στο Stonewall να ξεχωρίζει από άλλες ακτιβιστικές ενέργειες που είχαν λάβει χώρα στο παρελθόν δεν ήταν απλώς οι απροσδόκητες ολονύχτιες αντιπαραθέσεις και οδομαχίες, αλλά η συνειδητή κινητοποίηση πολλών νέων, δυναμικών ακτιβιστών που εξέφρασαν μια πιο μαχητική διάθεση. Σαν να γκρεμίστηκε ένα φράγμα. Το Stonewall ήταν η έκρηξη μετά από είκοσι χρόνια ελάχιστης προόδου στις διεκδικήσεις μικρών μεμονωμένων και ασυντόνιστων μεταξύ τους ομάδων, ανδρών και γυναικών, των οποίων όμως η συνειδητή, έστω και ελλιπής οργάνωση άνοιξε το δρόμο γι' αυτό το νέο αυθόρμητο κύμα οργής. Τα επεισόδια του Stonewall δεν θα ήταν σήμερα αξιοσημείωτα σε τέτοιο βαθμό ούτε θα είχαν την καθολική αναγνώριση ενός εμβληματικού γεγονότος που οδήγησε σε νέους δρόμους την πολιτική αντιμετώπιση των ομοφυλόφιλων διεκδικήσεων, αν δεν τα ακολουθούσε η δημιουργία δυναμικών οργανώσεων που μετασχημάτισαν αυτό το κύμα ακατέργαστης και γνήσιας οργής σε μια ανερχόμενη κοινωνική δύναμη.

Ρήξη ανάμεσα στους παλαιάς κοπής ακτιβιστές και στην δυναμικά ανερχόμενη ομάδα των νεώτερων και πιο μαχητικών αγωνιστών προέκυψε όταν οι Mattachine ακτιβιστές (συνλογικότητα ομοφυλόφιλων των αρχών της δεκαετίας του '50) ενόψει της συνάντησης που θα είχαν με τον Δήμαρχο και την Αστυνομία

ανάρτησαν στην πρόσοψη του Stonewall Inn μια πινακίδα που έγραφε: «Εμείς οι ομοφυλόφιλοι ζητούμε από τους ανθρώπους μας να διατηρήσουν ειρηνική και ήσυχη συμπεριφορά στους δρόμους του Village – Mattachine». Η παράκληση αυτή δεν είχε καμιά τύχη. Αγνοήθηκε στην πράξη καθώς κάθε βράδυ μετά τη νύχτα των επεισοδίων όλο και περισσότεροι ομοφυλόφιλοι αλλά και ετεροφυλόφιλοι αριστεροί, από τους σοσιαλιστές και τους Μαύρους Πάνθηρες μέχρι τους Yuppies (Youth International Party) και τους Puerto Rican Young Lords, κατέφθαναν στο σημείο για να συμμετέχουν στις νέες συγκρούσεις με τις αστυνομικές δυνάμεις.

Καθώς οι συγκρούσεις άρχισαν να υποχωρούν οι νεαροί ακτιβιστές άρχισαν να διανέμουν στον κόσμο φυλλάδια που έγραφαν: «Do You Think Homosexuals Are Revolting? You Bet Your Sweet Ass We Are» (Νομίζετε ότι οι ομοφυλόφιλοι έχουν ξεγερθεί; Στοιχηματίστε το κωλαράκι σας πως σίγουρα έχουμε) και ανακοίνωναν συνέλευση σ' ένα αριστερό στέκι του Village γνωστό ως Alternative U. Αυτό που ξεκίνησε σαν μια δεδομένη επιτροπή από τους «Mattachine – New York» για

να οργανώσει μια πορεία μνήμης για τις συγκρούσεις στο Stonewall, εξελίχθηκε σε ένα μεγάλο εκρηκτικό κίνημα, το GLF (Gay Liberation Front – Μέτωπο για την Απελευθέρωση των Ομοφυλόφιλων)! Μια συνειδητή και σαφής αναφορά στο Εθνικό Μέτωπο Απελευθέρωσης του Νότιου Βιετνάμ (South Vietnamese National Liberation Front) που εκείνη την εποχή πολεμούσε τις αμερικάνικες δυνάμεις στην Νοτιοανατολική Ασία. Ήθελαν έτσι να αντιμετωπίσουν όχι μόνο την ομοφοβία της αμερικανικής κοινωνίας, αλλά ένα ολόκληρο οικοδόμημα καταπίεσης και εκμετάλλευσης. Άρχισε έτσι να γίνεται κοινή συνείδηση ότι τα ζητήματα που αφορούσαν τις άδικες διακρίσεις ενάντια στους ομοφυλόφιλους ήταν ένα μέρος μιας ευρύτερης επαναστατικής ατζέντας που είχε να κάνει με την αλληλεγγύη σε κάθε καταπιεζόμενη μειονότητα!

Η επιρροή των μικρών αγωνιστικών ομάδων στο GLF είναι ολοφάνερη σε μια ανακοίνωση που έκανε και που δημοσιεύτηκε στην underground εφημερίδα «Rat»:

«Είμαστε μια επαναστατική ομάδα ομοφυλόφιλων ανδρών και γυναικών που συνειδητοποιούμε ότι η

απόλυτη και καθολική σεξουαλική απελευθέρωση για όλους δεν μπορεί να γίνει πραγματικότητα παρά μόνο μέσα από το γκρέμισμα και την κατάργηση των υπαρχόντων κοινωνικών θεσμών και δομών. Απορρίπτουμε την επίμονη προσπάθεια της κοινωνίας να καθορίσει τους σεξουαλικούς ρόλους και τους προσανατολισμούς της δικής μας φύσης. Βγαίνουμε έξω από αυτούς τους ρόλους και τους απλοϊκούς μύθους. Θα είμαστε αυτοί που είμαστε. Παράλληλα δημιουργούμε νέες κοινωνικές φόρμες και σχέσεις οι οποίες βασίζονται στην αδελφότητα, τη συνεργασία, την ανθρωπινή αγάπη και την ανεμπόδιση σεξουαλικότητα. Η Βαβυλώνα μας εξώθησε ώστε να δεσμευτούμε απέναντι σε ένα μόνο στόχο... Επανάσταση».

Σε απάντηση ερώτησης από την εφημερίδα Rat «Τι είναι αυτό που σας κάνει επαναστάτες;», το GLF έγραψε: «Συγκатаλέγουμε τους εαυτούς μας μαζί με όλους τους καταπιεσμένους του κόσμου: Τους αγωνιστές του Βιετνάμ, τον τρίτο κόσμο, τους μαύρους, τους εργάτες... όλους όσους καταπιέζονται από αυτή την σάπια, βρώμικη, αισχρή, γαμημένη καπιταλιστική συνωμοσία!»

**Sylvia Rivera-
Marsha Johnson:
“We were not taking
any more of this shit!”**

Με την εξέγερση του Stonewall σα να δόθηκε το σύνθημα για μια υπερεπείγουσα επαναστατική σύγκρουση με το συντηρητικό κατεστημένο για την πλήρη και ολοκληρωτική απελευθέρωση όλων των φύλων, των σεξουαλικών προσανατολισμών και όλων των ταυτοτήτων έξω από το επιβεβλημένο κοινωνικό δίπολο «άνδρας – γυναίκα».

Παρά το γεγονός ότι στις τέσσερις μέρες που κράτησαν οι συγκρούσεις στο Stonewall η συμμετοχή πολλών τρανς ατόμων ήταν άμεση και καταλυτική, στη συνέχεια αυτό ξεχάστηκε και το όλο γεγονός χαρακτηρίστηκε ως εξέγερση των ομοφυλόφιλων και των λεσβιών. Ωστόσο οι δράσεις που ακολούθησαν τα γεγονότα της 28ης Ιουνίου του '69 ανέδειξαν ως σύμβολα του αγώνα δύο δυναμικές τρανς γυναίκες, την Sylvia Rivera και την Marsha P. Johnson. Στενές φίλες και συναγωνίστριες οι δυο τους, μετά την εξέγερση του Stonewall προχώρησαν στην ίδρυση του STAR (Street Transvestite Action Revolutionaries). Αλλά και πριν τον Ιούνιο του '69, η ακτιβιστική τους δράση ήταν γνωστή από την συμμετοχή τους σε κινήματα για τα πολιτικά δικαιώματα, ενάντια στον πόλεμο του Βιετνάμ, καθώς και στο Δεύτερο Κύμα Φεμινιστικής Κίνησης.

Χαρακτηριστικά είναι τα λόγια της Rivera σε μια συνέντευξη που έδωσε το 1988: «Δεν αντέχαμε άλλο όλη αυτή τη σκατίλα. Είχαμε κάνει τόσα πολλά για άλλα κινήματα. Ήρθε η ώρα... Όλοι μας δουλεύαμε για τόσα πολλά κινήματα εκείνη την εποχή. Συμμετείχαμε στο γυναικείο κίνημα, στο ειρηνευτικό κίνημα, στο κίνημα των πολιτικών δικαιωμάτων. Ήμασταν όλοι ριζοσπάστες. Πιστεύω ότι αυτό ήταν που έφερε τα πράγματα εκεί... Ήμουν ριζοσπάστρια, επαναστάτρια. Είμαι ακόμα επαναστάτρια... Εάν είχα αφήσει

εκείνη τη στιγμή να πάει χαμένη, θα ήμουν κατά κάποιον τρόπο βαθειά πληγωμένη επειδή εκείνη την εποχή είδα ότι ο κόσμος άρχιζε να αλλάζει για εμένα και για τον κόσμο μου. Φυσικά, έχουμε ακόμα πολύ δρόμο μπροστά μας».

Στην Ελλάδα

Ο αντίκτυπος του Stonewall ήταν παγκόσμιος. Στην Ελλάδα, αμέσως μετά την ανατροπή της χούντας, τα μηνύματα του Μάη του '68 εκφράστηκαν με μια έντονη πολιτικοποίηση και το κίνημα της μεταπολίτευσης. Μέσα σε αυτό το κλίμα ανοίγουν και τα ζητήματα της καταπίεσης σε βάρος ΛΟΑΤ, ψυχικά ασθενών, φυλακισμένων, σεξεργατριών κλπ. Το 1976 ιδρύθηκε το ΑΚΟΕ, που έδωσε τη μάχη ενάντια στον διαβόητο νομοσχέδιο «περί αφροδισίων», ένα κατάλοιπο της χούντας που προέβλεπε διώξεις, φυλακίσεις και εξορίες για τους ομοφυλόφιλους. Κατάφερε να σταματήσει την ψήφισή του, οργανώνοντας με εξωστρεφή δράση ένα ολόκληρο κύμα συμπαράστασης στην Ελλάδα και διεθνώς που έφτασε να αναγκάσει γνωστές προσωπικότητες αλλά και την τότε αξιωματική αντιπολίτευση του ΠΑΣΟΚ να πάρει θέση κατά του νομοσχεδίου. Κυκλοφόρησε περιοδικό, άνοιξε τη συζήτηση για τα ευρύτερα ζητήματα της σεξουαλικής έκφρασης και της οικογένειας, κατέβηκε στις διαδηλώσεις του Πολυτεχνείου όπου είχε τη στήριξη της επαναστατικής αριστεράς για να αντιμετωπίσει με επιτυχία την εχθρική της «επίσημης» αριστεράς και να επιβάλει την παρουσία του.

Στις αρχές της δεκαετίας του 2000 γεννιέται το διεθνές αντικαπιταλιστικό κίνημα, μέσα από τις μεγαλειώδεις διαδηλώσεις του Σιάτλ και της Γένοβα. Ακολουθήθηκε από το τεράστιο αντιπολεμικό κίνημα του 2003, στο οποίο εκατομμύρια άνθρωποι από όλες τις χώρες του κόσμου είπαν όχι στον πόλεμο στο Ιράκ. Σαν απάντηση στην κρίση του 2008 ξετυλίχτηκε ένα διεθνές εργα-

τικό κίνημα κατά της λιτότητας και των πολιτικών ΕΕ-ΔΝΤ, ενώ η άνοδος της ακροδεξιάς συνάντησε τρομερές οργανωμένες αντιστάσεις στην Ελλάδα και σε όλο τον κόσμο. Όλες αυτές οι μάχες έδωσαν αυτοπεποίθηση στην εργατική τάξη και στο ΛΟΑΤΚΙ+ κομμάτι της που τις δίνει μαζί.

Έτσι το νήμα πιάνεται ξανά: η πρωτοβουλία «Ομοφυλόφιλοι ενάντια στον πόλεμο» κατεβάζει πανό «Παλεύουμε για έναν κόσμο χωρίς πόλεμο και καταπίεση» στην αντιπολεμική διαδήλωση της 15 Φλεβάρη του 2003 στην Αθήνα. Στη διαδήλωση του Πολυτεχνείου το 2004, που έχει βροντερό αντιπολεμικό χαρακτήρα, κατεβαίνουν οργανωμένα η ΠΟΕΚ (Πρωτοβουλία Ομοφυλόφιλων Ενάντια στην Καταπίεση), η οποία μοιράζει την εφημερίδα της, «Απελευθέρωση», και η ΛΟΑ (Λεσβιακή Ομάδα Αθήνας). Σήμερα το ΛΟΑΤΚΙ+ κίνημα αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι του αντιρατσιστικού, αντιπολεμικού, αντιφασιστικού και εργατικού κινήματος, κάτι που έχει κατακτηθεί με ιδεολογικές μάχες και επιλογές, μέσα από την παρέμβαση οργανώσεων όπως η ΠΟΕΚ και αργότερα η LGBTQI+ ANTAPΣYA που είχαν στο κέντρο της δράσης τους τη σύνδεση των μαχών που δίνει η εργατική τάξη αλλά και τη στρατηγική της ανατροπής του συστήματος που παράγει την εκμετάλλευση και την καταπίεση.

Αριστερά, εργατική τάξη και ΛΟΑΤΚΙ+ κίνημα

Η υποχώρηση των κινημάτων τη δεκαετία του '80 δείχνει τι σημαίνει η απουσία μιας τέτοιας παρέμβασης. Ο νεοφιλελευθερισμός κατόρθωσε ένα μεγάλο χτύπημα στις προηγούμενες κατακτήσεις, μέσα στη διεθνή ύφεση του εργατικού κινήματος. Το ένα σκέλος ήταν η ενσωμάτωση της συνθηματολογίας για τη σεξουαλική απελευθέρωση: φραστική προώθηση αποδοχής της “διαφορετικότητας” ενώ παράλληλα φουντώνει η «ροζ οικονομία» και η

εμπορευματοποίηση της σεξουαλικότητας γενικά.

Από την άλλη, ευθείες επιθέσεις: ξήλωμα του κοινωνικού κράτους, καταστολή, εκμετάλλευση της έξαρσης του AIDS με την αντιεπιδημιολογική προπαγάνδα περί «ομάδων υψηλού κινδύνου» που έσπειρε τον πανικό και τη διάλυση στη ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα και τις οργανώσεις της.

Τέτοιες απειλές είναι ορατές και σήμερα. Πρόσφατα μια σειρά μεγάλες εταιρίες έκαναν στροφή στη διαφημιστική τους τακτική και αποφάσισαν να φτιάξουν προφίλ φιλικό προς τα ΛΟΑΤΚΙ+ ή γυναικεία ζητήματα. Η Ζιλέτ, που οι διαφημίσεις για ξυραφάκια είχαν πάντα το πιο στερεοτυπικό ανδρικό πρότυπο στο κέντρο τους, κάνει καμπάνια ενάντια στην «τοξική αρρενωπότητα». Η Λάκτα, που κάθε αγίου Βαλεντίνου θησαύριζε πάνω στο εμπόριο του ρομαντικού ετεροφυλόφιλου έρωτα βγαλμένου από ταινίες, περιλαμβάνει ομόφυλα ζευγάρια στη νέα της διαφήμιση.

Την ίδια στιγμή, η διάλυση του κράτους πρόνοιας είναι ένα χτύπημα στα πιο ευάλωτα κομμάτια της κοινωνίας, που δέχονται τις περισσότερες διακρίσεις και αποκλεισμούς. Η αύξηση της επισφάλειας στη δουλειά και το ξήλωμα εργατικών δικαιωμάτων, η όξυνση του στεγαστικού προβλήματος, με δυο λόγια η υλοποίηση των επιλογών του κεφάλαιου μέσα στην κρίση, είναι ευθείες επιθέσεις στο δικαίωμα των πιο καταπιεσμένων σε μια αξιοπρεπή ζωή. Για τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα πολλές φορές είναι ζήτημα ζωής και θανάτου. Στις ΗΠΑ έχουμε την εκλογή του Τραμπ, στη Βραζιλία την εκλογή του Μπολσονάρο, στην Ελλάδα επιχειρείται ένα αδιανόητο πισωγύρισμα με την τροποποίηση του ποινικού κώδικα ώστε η απόδειξη του βιασμού να γίνεται δυσκολότερη. Οι επιθέσεις ακροδεξιών και ναζιστών έχουν στο στόχαστρο και τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα.

Όμως αυτή τη φορά το ΛΟΑΤΚΙ+ κίνημα έχει την εμπειρία 50

χρόνων και τη δύναμη ότι αποτελεί οργανικό κομμάτι των εργατικών αγώνων. Μπορεί όχι μόνο να αντιπαλέψει τις επιθέσεις αυτές, αλλά και να κερδίσει όλα τα αιτήματά του, γιατί είναι αιτήματα μιας δυνατής εργατικής τάξης που συνεχίζει να κινείται προς τα αριστερά.

Αντανάκλαση τόσο της αυτοπεποίθησης του ΛΟΑΤΚΙ+ κομματιού της εργατικής τάξης όσο και της αριστερής στροφής της τάξης συνολικά είναι το γεγονός ότι στις φετινές εκλογές γίνεται προσπάθεια - από τα κόμματα που θέλουν να απευθυνθούν σε ένα ευρύτερο αριστερό ακροατήριο - να συντεθούν «συμπεριληπτικά» ψηφοδέλτια, ψηφοδέλτια που να δείχνουν ότι τα ΛΟΑΤΚΙ+ και γυναικεία ζητήματα είναι στην ημερήσια διάταξη. Πολλή δε συζήτηση έχει γίνει για την πρώτη μαύρη λεσβία δήμαρχο του Σικάγο, για τις μουσουλμάνες γερουσιίστριες στις ΗΠΑ, για την πρωθυπουργό της Νέας Ζηλανδίας που τίμησε τα θύματα της ναζιστικής επίθεσης της 15ης Μάρτη φορώντας μαντήλα.

Η Αμερικάνικη Ψυχιατρική Εταιρία και ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας αφαίρεσαν τη «διαταραχή ταυτότητας φύλου» από τα εγχειρίδιά τους το 2013 και το 2018 αντίστοιχα, πράγμα που σημαίνει ότι δεν θεωρείται πια από την επιστημονική κοινότητα ψυχική ασθένεια η ταυτότητα ενός τρανς ατόμου. Η «διαταραχή ταυτότητας φύλου» είχε μπει στην 3η έκδοση του αμερικάνικου ψυχιατρικού εγχειριδίου, το 1980, λίγα χρόνια μετά την αφαίρεση της ομοφυλοφιλίας στην αμέσως προηγούμενη έκδοσή του το 1974!

Η αιτία της τωρινής θετικής αλλαγής δεν βρίσκεται στις πιο προχωρημένες ιδέες των νέων επιστημόνων. Μέσα στις μάχες για δουλειά για όλες και όλους, τα τρανς άτομα πάλεψαν μαζί με όλη την εργατιά για τις ζωές τους. Το αίτημα για δουλειές αντικατόπτριζε τη σύγκρουση με τις κεντρικές πολιτικές επιλογές - προηγούνται οι ανάγκες, όχι τα κέρδη. Και οι ίσες ευκαιρίες στη δου-

λειά για τα τρανς άτομα είναι μέρος αυτής της σύγκρουσης. Είναι σαφές ότι το κίνημα είναι αυτό που έβαλε σήμερα τις πιέσεις στην επιστημονική κοινότητα να αποκαταστήσει την αλήθεια που οι τρανς γυναίκες της εξέγερσης του Stonewall είχαν φωνάξει 50 χρόνια πριν.

Το να κερδίσουμε το σύνολο των αιτημάτων του ΛΟΑΤΚΙ+ κινήματος δεν είναι θέμα προοδευτικών προσώπων και εκπροσώπησης. Δεν γίνεται μόνο με την ορατότητα και κατά συνέπεια δεν περνάει μέσα από τον τρόπο ζωής και τα σωστά πρότυπα. Περνάει μέσα από την ανατροπή του καπιταλισμού, μια μάχη που η εργατική τάξη μπορεί να δώσει ως το τέλος. Γι' αυτό τα συνδικάτα - η οργανωμένη εργατική τάξη - έχουν να παίξουν τεράστιο ρόλο.

Όταν η ΕΙΝΑΠ έβγαλε ψήφισμα στήριξης και κάλεσε στη διαδήλωση περηφάνιας το 2018 δόθηκε μια πρώτη τάξης ευκαιρία στους επαναστάτες και τις επαναστάτριες μέσα στα νοσοκομεία να ανοίξουν τη συζήτηση για τις προτεραιότητες ενός συστήματος που απειλεί να κάνει την Υγεία πολυτέλεια -και να κόψει κάθε συζήτηση για τη φυλομετάβαση και άλλες σχετικές υπηρεσίες. Λίγους μήνες μετά, η ΟΕΝΓΕ διεκδικούσε δικαιοσύνη για τη δολοφονία του Ζακ Κωστόπουλου, δίνοντας οργανωμένη μορφή στην αντίσταση στην προσπάθεια συγκάλυψης του εγκλήματος.

Πενήντα χρόνια μετά την εμβληματική εξέγερση του Stonewall, τα συνδικάτα έχουν να παίξουν κεντρικό ρόλο στα φετινά Pride ώστε αυτά να μείνουν στην ιστορία όπως η πρώτη απεργιακή 8 Μάρτη: εργατικές διαδηλώσεις περηφάνιας, με προμετωπίδα τα αιτήματα που διασφαλίζουν από την υλική επιβίωση των ΛΟΑΤΚΙ+ μέχρι το τσάκισμα κάθε διάκρισης και ανισότητας. Τα αιτήματα που διασφαλίζουν την ενότητα και τη δύναμη της εργατικής τάξης να ανατρέψει αυτό το σύστημα. ■

Πεκίνο, Μάης 1989.

Η εξέγερση της Τιενανμέν

“**Η** εργατική τάξη είναι η πιο πρωτοπόρα τάξη κι εμείς, το Δημοκρατικό Κίνημα, πρέπει να είμαστε έτοιμοι να διακηρύξουμε την τεράστια δύναμή της. Η Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας υποτίθεται ότι είναι κράτος των εργατών, άρα έχουμε όλοι το δικαίωμα να ανατρέψουμε τους δικτάτορες... Το να τους ανατρέψουμε είναι το αδιαφιλονίκητο καθήκον μας. Δεν έχουμε τίποτα να χάσουμε πέρα από τις αλυσίδες μας, έχουμε έναν ολόκληρο κόσμο να κερδίσουμε”, έγραφε η προκήρυξη της Ανεξάρτητης Εργατικής Ομοσπονδίας, που μοιραζόταν τη μέρα που τα οδοφράγματα κυριαρχούσαν στο Πεκίνο, κατά τη διάρκεια της εξέγερσης της Τιενανμέν, μιας από τις μεγάλες στιγμές του κινήματος του 20ου αιώνα.

Η εξέγερση της Τιενανμέν κατέ-

Η Λίλιαν Μπουρίτη παρουσιάζει την πραγματική ιστορία της εργατικής έκρηξης που συγκλόνισε την Κίνα πριν 30 χρόνια.

ληξε σε μια αιματοχυσία που οι εικόνες της μεταδόθηκαν ζωντανά και συγκλόνισαν όλον τον πλανήτη. Ήταν το 1989, τη χρονιά που τα καθεστώτα του κρατικού καπιταλισμού άρχιζαν να καταρρέουν το ένα μετά το άλλο με εξεγέρσεις. Για τις άρχουσες τάξεις και τις κυβερνήσεις της Δύσης ήταν μια ευκαιρία για εύκολη προπαγάνδα. Οι φοιτητές στην Κίνα, σύμφωνα με αυτούς, εξεγέρθηκαν ενάντια στους “κακούς κομμουνιστές” και ζητούσαν δημοκρατία και “καλό καπιταλισμό”. Η κατάρρευση των καθεστώτων του κρατικού καπιταλισμού, σύμφωνα με τους απολογητές του νεοφιλελευθερισμού, θα ήταν το “τέλος της ιστορίας” και το “τέλος του κομμουνι-

σμού”. Αλλά και η πλειοψηφία της αριστεράς στη Δύση, που ακολουθούσε τη γραμμή των μεταρρυθμίσεων Γκορμπατσόφ για “διαφάνεια” και άνοιγμα των “κομμουνιστικών” χωρών στην παγκόσμια αγορά, αρκούταν απλά στο να δηλώνει τη λύπη της για τα γεγονότα στην Κίνα ή ακόμα χειρότερα, ότι πρόκειται για μια αντιδραστική και υποκινούμενη από τα έξω εξέγερση μικροαστών φοιτητών. Τίποτα από αυτά δεν είχε καμία σχέση με την πραγματικότητα.

Η Τιενανμέν ήταν μια γνήσια εξέγερση που συγκλόνισε το Πεκίνο και απλώθηκε σε όλη την Κίνα. Ξεκίνησε από φοιτητικές κινητοποιήσεις και στη συνέχεια αγκαλιάστηκε

Οι διαδηλωτές στις εργατογειτονιές του Πεκίνου εμπόδιζαν τον στρατό να φτάσει στην πλατεία Τιενανμέν.

από τους εργάτες, όπως ακριβώς συνέβη το Μάη του '68 στη Γαλλία. Μέσα σε συνθήκες κρίσης και διαφωνιών μέσα στην άρχουσα τάξη οι εργάτες και οι φοιτητές που είχαν δώσει όλο το προηγούμενο διάστημα μάχες για τα δικαιώματά τους, βρήκαν την ευκαιρία να διεκδικήσουν περισσότερα. Από τις αρχές του 1989 στα πανεπιστήμια του Πεκίνου είχαν αρχίσει να γίνονται συγκεντρώσεις που ζητούσαν περισσότερη δημοκρατία. Η σπίθα που άναψε τη φωτιά για το ξεκίνημα της εξέγερσης της Τιενανμέν ήταν ο θάνατος του Χου Γιάο Μπανγκ, πρώην γραμματέα του ΚΚΚ που είχε τη φήμη του πολιτικά φιλελεύθερου. Έτσι στις 17 Απρίλη 1989 μερικές εκατοντάδες φοιτητές διαδήλωσαν στην πλατεία Τιενανμέν. Την επόμενη μέρα έγιναν χιλιάδες απαιτώντας δικαίωμα λόγου, δικαίωμα στις συγκεντρώσεις, σταμάτημα της λογοκρισίας, ίδρυση ανεξάρτητων συνδικάτων, να σταματήσουν τα προνόμια και η διαφθορά της κρατικής και κομματικής ιεραρχίας και στις 20 Απρίλη εκατοντάδες χιλιάδες όχι μόνο στο Πεκίνο, αλλά και σε άλλες πόλεις.

Το καθεστώς πίστευε ότι το κίνημα θα ξεθυμάνει μετά την κηδεία

του Χου στις 22 Απρίλη. Όμως αυτή του η προσδοκία διαψεύστηκε με τον πιο εκκωφαντικό τρόπο. Τη μέρα της κηδείας, παρά την απαγόρευση των συγκεντρώσεων, πάνω από 150.000 διαδηλωτές ξεχύθηκαν στο δρόμο. Το απόγευμα η πλατεία Τιενανμέν είχε πλημμυρίσει από κόσμο που κρατούσε κόκκινες σημαίες και τραγουδούσε τη Διεθνή. Αργά το βράδυ έγιναν οι πρώτες συγκρούσεις καθώς κάποιοι φοιτητές προσπάθησαν να μπουν στην Απαγορευμένη Πόλη, το τμήμα του Πεκίνου που έμεναν οι γραφειοκράτες. Τις επόμενες μέρες στις συγκεντρώσεις άρχισε να συμμετέχει μαζικά η εργατική τάξη με δεκάδες χιλιάδες εργάτες να διαδηλώνουν σε μια σειρά από πόλεις, στο Ξιαν, το Τσανγκτσα, το Τσονγκινγκ, το Βουχαν. Στις 26 Απρίλη ο ηγέτης της Κίνας Ντενγκ Ξιάο Πινγκ δήλωσε ότι οι διαδηλώσεις θα σταματήσουν έστω και με αιματοχυσία.

Η απάντηση από την πλευρά του κινήματος ήταν η κλιμάκωση. Την επομένη μέρα, οι φοιτητές σε μια μεγαλειώδη συνέλευση, ίδρυσαν την Ανεξάρτητη Φοιτητική Ένωση (ΑΦΕ) που έστειλε ομάδες φοιτητών στα εργοστάσια και τους χώρους δουλειάς ζητώντας από τους

εργάτες συμπαράσταση. Οι εργάτες ανταποκρίνονται στο κάλεσμα και ενώνονται με τους φοιτητές. Το απόγευμα της ίδιας μέρας γίνεται διαδήλωση και είναι τόσο μεγαλειώδης, που εκανε 15 ώρες να διασχίσει το κέντρο της πόλης. Σύμφωνα με την εφημερίδα International Herald Tribune "η δουλειά σταμάτησε στην πλειοψηφία των εργοστασίων. Οι οικοδόμοι ζητωκραύγαζαν την πορεία από τις σκαλωσιές και κράδαιναν μεγάλα δοκάρια και λοστούς. Τουλάχιστον σε τρεις περιπτώσεις, χιλιάδες εργάτες περικύκλωσαν το στρατό και την αστυνομία που είχε στείλει ο Ντενγκ και τους εμπόδισαν να πλησιάσουν τους φοιτητές".

Σε μια προσπάθεια να κατευνάσουν το κλίμα, εκπρόσωποι της κυβέρνησης συναντιούνται με τους αντιπροσώπους των φοιτητών. Παρά τις διαφωνίες, τελικά ο Βουέρ Καϊ Ξι, ηγέτης της ΑΦΕ, καλεί σε τέλος των κινητοποιήσεων και την έναρξη διαλόγου σε κατώτερο επίπεδο και όχι με το Πολιτικό Γραφείο που ήταν το αίτημα των διαδηλώσεων. Ο πρώτος αυτός γύρος της εξέγερσης έκλεισε με τις μεγάλες πανεθνικές διαδηλώσεις στις 4 Μάη.

Στο κρίσιμο αυτό σημείο δύο γεγονότα αναζωπυρώνουν το κίνημα. Το ένα είναι ότι στις 14 Μαΐου, 3.000 φοιτητές συγκεντρώνονται ξανά στην Τιενανμέν, ξεκινώντας απεργία πείνας. Το δεύτερο και πιο σημαντικό είναι η μαζική συμμετοχή της εργατικής τάξης στην εξέγερση. Στις 17 Μαΐου, εκατοντάδες χιλιάδες εργάτες, μαζί με τους φοιτητές, κατεβαίνουν στους δρόμους με τα πανό των εργοστασίων τους και η διαδήλωση καταλήγει στην έδρα των κρατικών συνδικάτων με αίτημα τη δημιουργία ανεξάρτητων συνδικάτων. Τις επόμενες μέρες δημιουργούνται τα πρώτα ανεξάρτητα συνδικάτα. Και στη συνέχεια οι 20 από τις 27 πρωτεύουσες των επαρχιών της Κίνας συγκλονίζονται από απεργίες και διαδηλώσεις.

Η κατάσταση είναι πια εκρηκτική και η αυξανόμενη αυτοπεποίθηση του κινήματος οδηγεί σε αποτυχία την προσπάθεια του καθεστώτος για διάλογο. Το καθεστώς έντρομο στις 20 Μαΐου κηρύσσει στρατιωτικό νόμο και κατεβάζει 300.000 στρατιώτες γύρω από το Πεκίνο. Αλλά οι στρατιώτες δεν καταφέρνουν να φτάσουν στο κέντρο του Πεκίνου. Στις 21 και 22 Μαΐου εκατομμύρια εργάτες απεργούν, κατεβαίνουν στους δρόμους, στήνουν οδοφράγματα, συγκεντρώνονται κατά χιλιάδες ανά συνοικία και εμποδίζουν τα καμiónια να φτάσουν στο κέντρο. Οι εργάτες του Μετρό κόβουν το ρεύμα, ενώ γίνονται σαμποτάζ στις σιδηροδρομικές γραμμές. Οι εικόνες συναδέλφωσης με τους φαντάρους παίρνουν μαζικό χαρακτήρα και 100 αξιωματικοί κυκλοφορούν γράμμα που ζητάει ανάκληση του στρατιωτικού νόμου. Στις 20 Μαΐου η Ανεξάρτητη Ομοσπονδία Εργατών του Πεκίνου που ιδρύθηκε στις 21 Απρίλη εμφανίζεται για πρώτη φορά δημόσια στην Τιενανμέν.

Η απάντηση του καθεστώτος τις επόμενες μέρες είναι η καταστολή. Ξεκινάει άγριο κυνηγητό συλλήψεων μέσα στα εργοστάσια, τα πανεπιστήμια, τις γειτονιές. Παρόλα αυτά, στις 30 Μάη, τριάντα χιλιάδες

εργάτες δεν κάμπτονται και διαδηλώνουν απαιτώντας την απελευθέρωση τριών συλληφθέντων εργατών. Ο χρόνος είναι πλέον ζωτικής σημασίας για την άρχουσα τάξη και το βράδυ της 3ης προς 4η Ιούνη, ήρθε η ώρα να χρησιμοποιήσει τα τανκς που σπάζουν ένα προς ένα τα οδοφράγματα που οδηγούν στην Τιενανμέν. Άρματα και χιλιάδες στρατιώτες αρχίζουν την εκκαθάριση της πλατείας, πατώντας με τις ερπύστριες, πυροβολώντας στο ψαχνό τεράστιες μάζες διαδηλωτών που τραγουδούν ασταμάτητα τη Διεθνή. Σύμφωνα με τον Ερυθρό Σταυρό, μέχρι το πρωί, 2.600 διαδηλωτές έχουν πέσει νεκροί από τις σφαίρες στο Πεκίνο.

Τα ξημερώματα της 6 Ιούνη ένας 19χρονος εργάτης στάθηκε μπροστά σε μια φάλαγγα από τανκς, τα ανάγκασε να σταματήσουν την πορεία τους, ανέβηκε πάνω σε ένα από αυτά και έκανε το σήμα της νίκης. Η φωτογραφία έκανε το γύρο του κόσμου κι έγινε σύμβολο της εξέγερσης της Τιενανμέν. Στις άλλες πόλεις στη Σανγκάη, τη Ναντζινγκ, χιλιάδες εργάτες εξακολουθούν να βγαίνουν στους δρόμους τις επόμενες δέκα μέρες αντιμετωπίζοντας την καταστολή. 300 νεκροί ήταν ο απολογισμός μόνο στο Τσενγκτού. Ανάμεσα στις μέρες 17-22 Ιούνη γίνονται 400 εκτελέσεις. Στα τέλη του 1989, πάνω από 30.000 εργάτες βρίσκονταν στις φυλακές.

Λίγες μέρες μετά την καταστολή της εξέγερσης της Τιενανμέν, ο υπουργός Εμπορίου Ζένγκ, θα κάνει την ακόλουθη δήλωση στα διεθνή ΜΜΕ: “Παρότι η αναταραχή έκανε κακό στη φήμη της Κίνας, η κατάσταση ομαλοποιήθηκε και το εμπόριο και οι επενδύσεις από το εξωτερικό μπορούν να συνεχιστούν ως συνήθως”. Οι ηγέτες του ΚΚΚ αν και το έκαναν στο όνομα του “κομμουνισμού”, έκαναν αυτό που κάνει κάθε άρχουσα τάξη σε στιγμές κινδύνου. Ενώθηκαν για να καταστείλουν την πλειοψηφία των καταπιεσμένων που απειλούσε τα ταξικά τους συμφέροντα. Η σφαγή της

Τιενανμέν ήταν η απαρχή μιας λυσσαλέας επίθεσης στους εργάτες και τους αγρότες και ενός ανοίγματος στην αγορά τόσο οφθαλμοφανούς, που τριάντα χρόνια μετά, κανείς δεν τολμά να αναφέρει ότι η Κίνα είναι κομμουνιστική χώρα.

Το στάδιο του Καπιταλισμού

Το ερώτημα είναι τι απέγινε η επανάσταση του 1949 που υποσχόταν ότι θα κάνει την Κίνα κομμουνιστική κατά στάδια. Τελικά όμως κόλλησε στο στάδιο της ανάπτυξης του καπιταλισμού. Το 1949, ο αγροτικός στρατός του Μάο ανέτρεψε την παλιά άρχουσα τάξη, τσάκισε το Δυτικό ιμπεριαλισμό που λυμαινόταν την Κίνα, επέβαλε αναδιανομή της γης. Όμως η επανάσταση δεν ήταν σοσιαλιστική, αλλά εθνικοαπελευθερωτική. Όταν ο Κόκκινος Στρατός έφτασε στις μεγάλες πόλεις, είχε ήδη κερδίσει τις αποφασιστικές μάχες και καθώς καταλάμβανε τις πόλεις, οι εργάτες δεν ήταν το υποκείμενο της αλλαγής, αλλά παθητικοί θεατές και υποστηρικτές. Η ιδέα της εργατικής δημοκρατίας και των εργατικών συμβουλίων απείχε πολύ από τα σχέδια του Μάο που καλούσε τους εργάτες και τους υπάλληλους των πόλεων που απελευθέρωνε να “συνεχίσουν να δουλεύουν κανονικά”.

Όπως έλεγε ο Μάο, λίγο πριν την επικράτησή του τον Ιούνιο του 1949, “η τωρινή μας πολιτική είναι να ρυθμίσουμε τον καπιταλισμό, όχι να τον ανατρέψουμε”. Μιλούσε για τη “Νέα Δημοκρατία” που θα στηριζόταν στη “συμμαχία των τεσσάρων τάξεων, της προοδευτικής μερίδας της αστικής τάξης, των μικροαστών, των αγροτών και των εργατών”. Ουσιαστικά, ο Μάο και οι ηγέτες του ΚΚΚ θα προσπαθούσαν να μετατρέψουν την καθυστερημένη οικονομικά και διαλυμένη από τους ιμπεριαλιστές Κίνα σε ένα δυνατό εθνικό καπιταλισμό που θα είχε στην κορυφή του το στρατό και τη γραφειοκρατία του Κομμουνιστικού Κόμματος. Το “μεγάλο άλμα προς τα μπρος”, το 1958, ήταν μια προ-

σπάθεια του Μάο να το πετύχει αυτό, όπως και ο Στάλιν τη δεκαετία του '30, επιβάλλοντας συνθήκες γρήγορης εκβιομηχάνισης με απόλυτη εκμετάλλευση της εργατικής τάξης και βίαιη κολλεκτιβοποίηση της γης.

Όμως, ο Μάο ξεκινούσε να οικοδομήσει τον κρατικό καπιταλισμό, έχοντας να διανύσει πιο δύσκολο δρόμο από το Στάλιν. Το εθνικό εισόδημα της Κίνας ήταν τρεις φορές μικρότερο σε σχέση με τη Ρωσία τη δεκαετία του '30. Η αγροτιά της Κίνας ήταν πιο εξατομικοποιημένη σε μικρά κτήματα. Αντέδρασε, σε δύο επαρχίες ακόμα και με ένοπλες εξεγέρσεις, στη βίαιη κολλεκτιβοποίηση και την πείνα που έφερε το "μεγάλο άλμα προς τα μπρος".

Όταν το 1965, οι σχέσεις με την ΕΣΣΔ έγιναν ανοιχτά εχθρικές, χάθηκαν και όλες οι ελπίδες για την χώρα που θα βοηθούσε την Κίνα να αναπτυχθεί. Νέος στόχος του Μάο έγινε η Κίνα να ξεπεράσει "κάθε χώρα σε ατομικές βόμβες και υδρογονοβόμβες, όποιο και αν είναι το κόστος". Το κόστος ήταν μεγάλο. Οι αρχές της δεκαετίας του '70 βρήκαν τον κινέζικο κρατικό καπιταλισμό και το μοντέλο της "κλειστής οικονομίας" να βρίσκεται σε βαθιά κρίση, μην αντέχοντας πια τις πιέσεις του διεθνούς ανταγωνισμού των όπλων κι έψαξε την επιβίωσή του στο άνοιγμα στην αγορά.

Η εξέγερση της Τιενανμέν δεν έπεσε από τον ουρανό. Στην Κίνα η στροφή και το άνοιγμα του κρατικού καπιταλισμού προς την παγκόσμια αγορά έγινε πολύ νωρίτερα απ'ό,τι στην ΕΣΣΔ, μετά το θάνατο του Μάο. Την ηγεσία του ΚΚΚ κέρδισαν οι εκσυγχρονιστές εξοβελίζοντας τη χήρα του Μάο και τη "συμμορία των τεσσάρων" που ήταν υποστηρικτές της συνέχειας της κλειστής οικονομίας.

Στη συνέχεια και μέχρι το 1989, η Κίνα έκανε άνοιγμα στην αγορά. Έφτασε στο σημείο να αυξήσει το εθνικό της προϊόν τη διετία 1983-1985 σε τέτοιο βαθμό που αυτή η αύξηση να ξεπερνάει το συνολικό εθνικό προϊόν της Ν.Κορέας. Η οι-

κονομία της Κίνας αυξήθηκε κατά μία ολόκληρη Ν.Κορέα. Αυτή η φοβερή οικονομική ανάπτυξη δεν σημαίνει τίποτα για τη ζωή των εργατών και των αγροτών της Κίνας. Αντίθετα, εντατικοποιήθηκε ακόμα παραπάνω η εργασία και μεγάλωσε η οικονομική ανισότητα. Το 1986 ξέσπασαν απεργίες και διαδηλώσεις στη Σαγκάη.

Το άνοιγμα στην αγορά δημιούργησε νέα προβλήματα και αντιφάσεις στην άρχουσα τάξη. Το 1989, η παγκόσμια οικονομία άρχισε να μπαίνει ξανά σε ύφεση, με αποτέλεσμα να μεγαλώνουν οι διαφωνίες στους από πάνω για το πώς μπορεί να αντιμετωπιστεί η ύφεση. Για το αν δηλαδή αυτές οι "μεταρρυθμίσεις" έπρεπε να συνεχιστούν με μεγαλύτερη ένταση ή αν έπρεπε να σταματήσουν. Οι ίδιες διαφωνίες εμφανίστηκαν εκείνη την περίοδο και στην ΕΣΣΔ και στα καθεστώτα της Ανατολικής Ευρώπης δημιουργώντας κρίσεις.

Παράδοση αγώνων

Η εργατική τάξη της Κίνας έχει μια τεράστια παράδοση αγώνων. Στις 4 Μάη του 1989, όταν οι εξεγερμένοι φοιτητές και εργάτες οργάνωναν τα πανεθνικά συλλαλητήρια, το έκαναν για να γιορτάσουν την επέτειο των 80 χρόνων της εξέγερσης και της μεγάλης γενικής απεργίας στις 4 Μαΐου του 1919, που σηματοδότησε τη δημιουργία των πρώτων συνδικάτων και ένα χρόνο αργότερα του Κομμουνιστικού Κόμματος Κίνας. Λίγα χρόνια αργότερα, έγινε η επανάσταση του 1925-27 όταν στη Σαγκάη οι εργάτες έφτιαξαν εργατικά συμβούλια και συγκρούστηκαν με τους φεουδάρχες και τους ιμπεριαλιστές της Δύσης και της Ιαπωνίας που διαμέλιζαν την Κίνα.

Τον Απρίλη του 1927, η Σαγκάη ήταν για 12 μέρες υπό την κατοχή των εξεγερμένων ένοπλων εργατών, μέχρι που το ΚΚ ακολουθώντας τις οδηγίες του Στάλιν, τους κάλεσε να καταθέσουν τα όπλα και να καλωσορίσουν τον Τσανγκ Κάι Σεκ. Ο Τσανγκ Κάι Σεκ, ο ηγέτης του Κουο

Μι Τανγκ, του εθνικοαπελευθερωτικού κινήματος, όταν είδε την κατάσταση να ξεφεύγει από τα χέρια του και να περνά στα χέρια της εργατικής τάξης, δεν δίστασε να συμμαχήσει με τους αστούς, τους γαιοκτήμονες και να κατασφάξει τους εργάτες την ίδια στιγμή που ο Στάλιν πιστός στη γραμμή των "εθνικοαπελευθερωτικών" επαναστάσεων συμβούλευε το ΚΚΚ να δηλώσει υποταγή.

Ήταν μια χαμένη ευκαιρία για την εργατική τάξη της Κίνας να ακολουθήσει το παράδειγμα της επαναστατημένης Ρωσίας του 1917. Όμως οι αγώνες της συνεχίστηκαν όλα τα επόμενα χρόνια, από τον πόλεμο ενάντια στους ιμπεριαλιστές τις δεκαετίες 1930-40 ως στο κίνημα που ακολούθησε την "πολιτιστική επανάσταση" τη δεκαετία του 1960 και από το κίνημα για δημοκρατικές ελευθερίες τη δεκαετία του 1970 ως την εξέγερση της Τιενανμέν το 1989.

Η μεγαλύτερη αριθμητικά εργατική τάξη του κόσμου κουβαλάει μια πολύ μεγάλη παράδοση εργατικών αγώνων. Σήμερα η Κίνα είναι μια από τις πιο άνισες κοινωνίες. Ο συντελεστής Gini που μετρά την κοινωνική ανισότητα ανέβηκε από το 0,30 το 1980 σε 0,47 το 2017 τη στιγμή που στις ΗΠΑ είναι 0,39. Μέσα σε αυτές τις συνθήκες οι φοιτητές παλεύουν ξανά στο πλευρό της εργατικής τάξης. Όταν, στις 27 Ιούλη 2018, 29 εργάτες και ακτιβιστές που προσπάθησαν να φτιάξουν συνδικάτο στο εργοστάσιο Jasic Technology στο Σεντσέν συνελήφθησαν, προκλήθηκε θύελλα αντιδράσεων από τους φοιτητές οι οποίοι είχαν ήδη αρχίσει να εκδηλώνουν την αλληλεγγύη τους στους εργατικούς αγώνες. Η απάντηση του καθεστώτος ήταν η σκληρή καταστολή, οι κινέζικες αρχές απάντησαν με μαζικές συλλήψεις φοιτητών, που πήραν τη μορφή απαγωγών. Το στοίχημα για το αν θα μπορέσει αυτός ο γίγαντας, η εργατική τάξη της Κίνας με τη νεολαία ξανά στην πρώτη γραμμή, να φτάσει την επόμενη φορά στη νίκη είναι ανοιχτό. ■

Απεργιακή
φρουρά στις
καταλήψεις
εργοστασίων
στο Τορίνο.

Τα σοβιέτ στη Δύση

Ο Ντόνι Γκλούκσταϊν γράφει
για το κλασσικό βιβλίο του
που κυκλοφόρησε στα ελληνικά.

Τα εκατομμύρια των νεκρών στον ιμπεριαλιστικό Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο, σήμαιναν, όπως το έθεσε η Ρόζα Λούξεμπουργκ, ότι η ανθρωπότητα βρέθηκε αντιμέτωπη με το δίλημμα “Σοσιαλισμός ή Βαρβαρότητα”. Μέσα σε αυτό το σφαγείο ξεπήδησαν μαζικά κινήματα εργατικής δημοκρατίας που αμφισβήτησαν την εξουσία των καπιταλιστών. Από τον περασμένο αιώνα έχουν αλλάξει πολλά αλλά το βασικό ζήτημα παραμένει. Γι’ αυτό η κατανόηση εκείνης της περιόδου μας δίνει μαθήματα και για το παρόν και για το μέλλον.

Τον Οκτώβρη του 1917 η εργατική τάξη της Ρωσίας με τα σοβιέτ της πήρε την εξουσία υπό την ηγεσία των μπολσεβίκων. Το γεγονός ήταν έμπνευση και ώθηση για τη δημιουργία κομμουνιστικών κομμάτων σε όλον τον κόσμο. Ταυτόχρονα, οι ιδέες του Λένιν έδωσαν νέο νόημα στην επαναστατική μαρξιστική

στρατηγική και τακτική. Παρόλο που ο Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος επηρέασε όλες τις χώρες, η χώρα που γεννήθηκε το πρώτο εργατικό κράτος είχε κάποια ιδιαίτερος ασυνήθιστα χαρακτηριστικά.

Μέχρι και το ξέσπασμα της επανάστασης στην Ρωσία υπήρχαν ισχυρές επιβιώσεις της φεουδαρχίας: ένας τεράστιος αγροτικός πληθυσμός και το πολιτικό πλαίσιο της τσαρικής απολυταρχίας. Το γεγονός ότι τα σοβιέτ πήραν την εξουσία είναι δικαίωση της θεωρίας της Διαρκούς Επανάστασης του Λ. Τρότσκι που δήλωνε ότι ένα σοσιαλιστικό κράτος μπορούσε να εγκαθιδρυθεί σε μια καθυστερημένη οικονομικά χώρα. Αυτή η θεωρία προσάρμοζε τις μαρξιστικές κατηγορίες ανάλυσης που είχαν αναπτυχθεί στις δυτικοευρωπαϊκές συνθήκες ώστε να έχουν εφαρμογή στην Ρωσία. Υπό μια έννοια ο Τρότσκι μετέφρασε τον μαρξισμό στις συγκεκριμένες συνθήκες.

Ωστόσο, η απόπειρα, όπως έλεγε ένα δημοφιλές σύνθημα της εποχής, “να το κάνουμε όπως στην Ρωσία”, απαιτούσε μια “μετάφραση” στην αντίθετη κατεύθυνση και έθετε μια σειρά ερωτήματα. Πώς μπορούσε η εργατική εξουσία όπως της Πετρούπολης ή της Μόσχας να δημιουργηθεί αλλού σε πολύ διαφορετικές συνθήκες; Και με ποια πολιτική, οργάνωση και ηγεσία μπορούσε να γίνει κατορθωτό; Αυτό είναι το αφετηριακό σημείο για τα Σοβιέτ στη Δύση. Το βιβλίο προσπαθεί να κατανοήσει τις διαδικασίες που εκτυλίχθηκαν, ξεκινώντας με μια σύντομη αναδρομή στα σοβιέτ στην Ρωσία και στην συνέχεια εξετάζοντας την εμπειρία των πιο προχωρημένων κέντρων του δυτικοευρωπαϊκού καπιταλισμού -τις “επαναστατικές πρωτεύουσες” Γλασκόβη, Βερολίνο, Τορίνο.

Η περίοδος 1914-1920 μπορεί να μοιάζει πολύ μακρινή και -αφού δεν ζούμε σε συνθήκες παγκόσμιου πο-

λέμου- πολύ διαφορετική. Όμως, υπάρχουν πολλά κοινά γνωρίσματα. Η μορφή που είχε πάρει τότε η καπιταλιστική κρίση ήταν ο πόλεμος. Ο ανταγωνισμός των καπιταλιστών, που είναι έμφυτος στο σύστημα, οδήγησε σε μια γενικευμένη ενδοϊμπεριαλιστική σύγκρουση. Η σημερινή καπιταλιστική κρίση σημαδεύεται από το κραχ του 2008, τα βαλτωμένα ποσοστά κέρδους, τους ιμπεριαλιστικούς ανταγωνισμούς στην περιφέρεια (στη Μέση Ανατολή για παράδειγμα), τους εμπορικούς πολέμους. Ακόμα κι η κλιματική αλλαγή είναι ένα στοιχείο της κρίσης. Οπότε, η μορφή της μπορεί να είναι αλλαγμένη, αλλά τα προβλήματα του συστήματος είναι εξίσου βαθιά και δυσεπίλυτα.

Η απάντηση της άρχουσας τάξης, τότε και σήμερα, ήταν να φορτώσει το κόστος των δυσκολιών της στην πλειοψηφία του πληθυσμού. Στη διάρκεια του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου εκατομμύρια νέων ανθρώπων στάλθηκαν να πολεμήσουν μέχρι θανάτου για να σώσουν τους καπιταλιστές “τους”. Ταυτόχρονα, η εκμετάλλευση του εργατικού δυναμικού -γυναίκες και άνδρες- που έμεινε πίσω έφτασε σε ακραίο όριο με ατέλειωτες ώρες δουλειάς ενώ ο πληθωρισμός γκρέμιζε το βιοτικό επίπεδο.

Η επίθεση στην εργατική τάξη ήταν και ιδεολογική. Από το 1914 όλη η ισχύς του κράτους και των ΜΜΕ της εποχής επιστρατεύθηκαν για να καλλιεργήσουν το “διαίρει και βασίλευε”. Χρησιμοποίησαν τον πιο ακραίο εθνικισμό για να καλλιεργήσουν το μίσος για τον “εχθρό”, στους εργάτες της Βρετανίας για τους εργάτες της Γερμανίας, εκείνους να μισήσουν τους εργάτες της Ρωσίας κοκ. Η άρχουσα τάξη επιστρατεύει και σήμερα την ίδια μέθοδο όταν σπέρνει την έχθρα για τους πρόσφυγες, τους μετανάστες, τους μουσουλμάνους.

Το κράτος είχε βασικό ρόλο τόσο στο οικονομικό όσο και στο πολιτικό μέτωπο σε όλες τις εμπόλεμες χώρες στη διάρκεια του Πρώτου

Παγκοσμίου Πολέμου. Η αστική κοινοβουλευτική δημοκρατία ήταν ένα σχετικά πρόσφατο φαινόμενο και ρηχό -όλες οι γυναίκες και πολλοί άνδρες δεν είχαν καν δικαίωμα ψήφου. Όμως, το σύστημα δεν μπορούσε να αποδεχτεί ακόμα και αυτή την περιορισμένη ελευθερία. Μια σειρά έκτακτες νομοθετικές ρυθμίσεις επέβαλαν δρακόντειους περιορισμούς στην ελευθερία του λόγου, στο δικαίωμα στην απεργία κλπ. Ο κρατικός μηχανισμός εγκατέλειψε κάθε προσποίηση ότι αποτελεί ένα ουδέτερο επιδιαιτητή των κοινωνικών αντιθέσεων. Εμφανίστηκε όπως πραγματικά είναι, όργανο της ταξικής κυριαρχίας του κεφαλαίου. Έτσι εκτέθηκε όλο το σύστημα: *“Ατιμασμένη, βουτηγμένη στο αίμα και στάζοντας βρωμιά -προβάλλει η αστική κοινωνία...Αποκαλύπτεται στην αληθινή, γυμνή της μορφή”* έγραφε η Ρ. Λούξεμπουργκ.

Ποια ήταν η απάντηση των ρεφορμιστών; Παρά το πέρασμα του χρόνου υπάρχουν παραλληλισμοί και σε αυτό το επίπεδο. Τα σοσιαλδημοκρατικά κόμματα και τα συνδικάτα αποδέχονται τους “κανόνες του παιχνιδιού” που ορίζει το σύστημα, όπως για παράδειγμα την ιδέα ότι το κράτος είναι ουδέτερο εργαλείο. Πιστεύουν ότι θα εκφράσουν τις ελπίδες της εργατικής τάξης για μια καλύτερη ζωή (ακόμα και για το σοσιαλισμό) και για ανακούφιση από την καταπίεση και την εκμετάλλευση μέσα από το κοινοβούλιο. Όμως, το ξέσπασμα του πολέμου στις 4 Αυγούστου του 1914 έθεσε αυτά τα κόμματα μπροστά στο δίλημμα να επιλέξουν ανάμεσα στο “δικό τους” καπιταλιστικό κράτος και την εργατική τάξη. Οι σοσιαλδημοκρατικές ηγεσίες με λιγοστές εξαιρέσεις (όπως των μπολσεβίκων της Ρωσίας) υποτάχτηκαν στις άρχουσες τάξεις και έκαναν πειθήνια ό,τι τους ζήτησαν. Στήριξαν την απαγόρευση των απεργιών, την καταστολή ακόμα και τη δολοφονία εκείνων, όπως η Ρόζα Λούξεμπουργκ και ο Καρλ Λήμπνεκχτ που τόλμησαν να αμφισβητήσουν την συνθηκολόγησή τους.

Αυτή η προδοσία άνοιξε το δρόμο για τη δημιουργία των μαζικών κομμουνιστικών κομμάτων με το τέλος του πολέμου.

Όμως, ο καπιταλισμός επιβίωσε. Η οικονομική άνθηση μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο έφερε και την αναζωογόνηση της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας και τη διεύρυνση των λειτουργιών του αστικού κράτους. Έμοιαζε ότι και οι δυο πλευρές του ταξικού χάσματος έμοιαζαν να είναι ωφελημένες. Οι άρχουσες τάξεις χρειαζόνταν μια συνεργάσιμη, υγιή και μορφωμένη εργατική δύναμη σε συνθήκες πλήρους απασχόλησης. Η εργατική τάξη, επίσης, πίεζε για να κερδίσει αυτά τα πράγματα.

Έτσι η σοσιαλδημοκρατία κατόρθωσε να αποκαταστήσει τα ρεφορμιστικά της διαπιστευτήρια. Αριστερές κυβερνήσεις μπορούσαν να προσφέρουν μεταρρυθμίσεις που ευεργετούσαν την εργατική τάξη και ταυτόχρονα ανταποκρίνονταν στις ανάγκες της άρχουσας τάξης. Όμως, αυτή η ισορροπία δεν μπορούσε να διαρκέσει. Το τέλος της άνηθης υπήρξε περισσότερο αργό και λιγότερο δραματικό από μια και μόνη ημερομηνία όπως η 4 Αυγούστου 1914, αλλά η ταξική επιλογή είναι η ίδια. Οι σοσιαλδημοκρατικές και ρεφορμιστικές ηγεσίες συνθηκολογούν πάλι, στρέφονται ενάντια στους υποστηρικτές τους για να δυναμώσουν την ανταγωνιστικότητα της “δικιάς τους” άρχουσας τάξης.

Από μια άποψη το παρελθόν επιστρέφει. Σήμερα οι καπιταλιστές πιέζουν την εργατική τάξη με τις περικοπές στο κράτος πρόνοιας, τη λιτότητα. Βλέπουμε ένταση της εκμετάλλευσης στο χώρο δουλειάς και το αστικό κράτος (οι υπερεθνικοί οργανισμοί όπως η ΕΕ) προωθούν ακόμα πιο ανοιχτά τα καπιταλιστικά συμφέροντα. Μπορεί οι συνθήκες να μην είναι τόσο ακραίες όσο το 1914-1918, όμως η κατεύθυνση είναι η ίδια. Συνεπώς, οι παραλληλισμοί ανάμεσα στο 1919 και το 2019 είναι η κρίση, ο δεξιός εθνικισμός, οι αντιδραστικές κρατικές πολιτικές

και η συνθηκολόγηση του ρεφορμισμού.

Πώς πάλεψε εκείνη την εποχή η εργατική τάξη; Η δύναμη να αντισταθεί στην καπιταλιστική επίθεση αρχικά προήλθε από τους μεταλλεργάτες. Ήταν ένα τμήμα της εργατικής τάξης με μεγάλη διαπραγματευτική ισχύ εξαιτίας της ακόρεστης δίψας για πυρομαχικά. Χρειάστηκε μια ισχυρή συλλογική δύναμη για να αντισταθεί στην πίεση των ρεφορμιστικών πολιτικών και συνδικαλιστικών ηγεσιών που μετά το 1914 έριξαν όλο τους το βάρος για να στηρίξουν τις απαιτήσεις των καπιταλιστών. Ευτυχώς, σε πόλεις όπως η Γλασκόβη, το Βερολίνο και το Τορίνο είχαν αναπτυχθεί, ήδη πριν τον πόλεμο, ισχυρές συνδικαλιστικές δομές βάσης, με επίκεντρο αντιπροσώπους στο χώρο δουλειάς. Αυτή ήταν η οργανωτική αφετηρία της αντεπίθεσης.

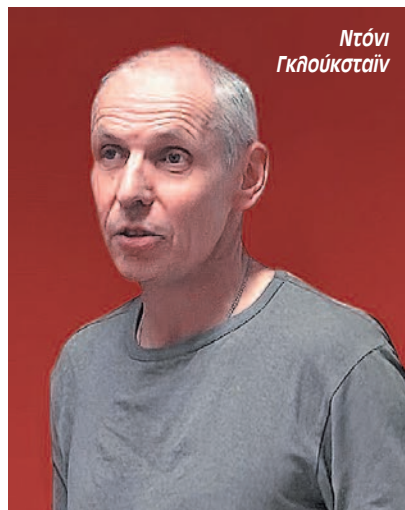
Αρχικά, οι αγώνες ήταν αμυντικοί και αφορούσαν οικονομικά ζητήματα. Η κοινοβουλευτική πολιτική και οι συνδικαλιστικές διαπραγματεύσεις είχαν παγώσει και έτσι ο αγώνας έπαιρνε τη μορφή μαζικών “ανεπίσημων” απεργιών που τις συντόνιζαν συμβούλια εκλεγμένων αντιπροσώπων της βάσης. Η ρωσική λέξη “σοβιέτ” σημαίνει συμβούλιο.

Οι εργάτες αντιπρόσωποι στο Σοβιέτ της Πετρούπολης, οι shop stewards της Εργατικής Επιτροπής του Κλάιντ, τα μαχητικά δίκτυα που λειτουργούσαν στο Βερολίνο και το Τορίνο, μοιράζονταν κάποια κοινά χαρακτηριστικά. Ήταν όργανα άμεσης, ταξικής δημοκρατίας. Οι αντιπρόσωποι σε αυτά εκλέγονταν από το χώρο παραγωγής αντί από κάποια νεφελωδή εκλογική περιφέρεια για το κοινοβούλιο. Ήταν άμεσα ανακλητοί από τους συναδέλφους τους (αντί να περνάνε χρόνια μέχρι τις επόμενες εκλογές). Δεν είχαν μισθούς και τρόπο ζωής που τους ξεχώριζαν από αυτούς που αντιπροσώπευαν και μοιράζονταν τις συνέπειες των αποφάσεών τους.

Πάνω από όλα δεν ήταν αφηρημένοι θεσμοί, αλλά οργανώσεις ταξικής πάλης. Και το όπλο τους ήταν η συλλογική δύναμη του προλεταριάτου.

Το βιβλίο εξετάζει πως αναπτύχθηκαν οι μαζικές απεργίες και πως ο χαρακτήρας τους σηματοδοτήθηκε από τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο. Η αφετηρία τους μπορεί να ήταν οικονομική αλλά όσο η κρίση εντεινόταν τόσο περισσότερο ωθούνταν να αντιμετωπίσουν ευρύτερα πολιτικά ζητήματα και μ' αυτό το τρόπο έγιναν το σπέρμα ενός εργατικού κράτους. Η βρετανική στρατιωτική νίκη σήμανε ότι η κατάσταση σε αυτή τη χώρα δεν ήταν τόσο έντονη όσο αλλού παρόλο που και δω τα τανκς βγήκαν στους δρόμους της Γλασκόβης για να πνίξουν την πάλη ενάντια στη μεταπολεμική ανεργία. Οι αγώνας των μεταλλεργατών του Τορίνο επικεντρώθηκε στον έλεγχο

της παραγωγής αλλά και αυτός στο τέλος ανασχέθηκε από την επέμβαση του κράτους. Όταν οι εργάτες της Βρετανίας και της Ιταλίας άρχισαν να ανακαλύπτουν την σημασία της πολιτικής ήταν αργά.

Αντίθετα, η ήττα στον πόλεμο και η κατάρρευση του κρατικού μηχανισμού έφερε την πολιτική στο προσκήνιο και στην Ρωσία και στην Γερμανία. Η απάντηση που έδωσε η εργατική τάξη της Πετρούπολης, ύστερα από έξι μήνες σκληρής αντιπαράθεσης ανάμεσα σε επαναστάτες και ρεφορμιστές, συνοψίζεται στα συνθήματα του Λένιν: “Ειρήνη, Ψωμί, Γη” και “Όλη η εξουσία στα Σοβιέτ!”. Το 1918 η επανάσταση ξέσπασε και στην Γερμανία. Όμως, η έκβασή της ήταν διαφορετική. Γιατί;

Για να φτάσει το εργατικό συμβούλιο να γίνει όργανο της εργατικής εξουσίας και ένα νέο σοσιαλιστικό κράτος, χρειαζόταν πρώτα την αντιπαράθεση με το ρεφορμισμό να την κερδίσει ένα επαναστατικό κόμμα. Τα Σοβιέτ της Δύσης εξετάζουν την προσπάθεια σημαντικών μαρξιστών όπως του Τζον Μακλιν στη Γλασκόβη, της Ρόζα Λούξεμπουργκ στο Βερολίνο, του Αντόνιο Γκράμσι στο Τορίνο, που πάσχισαν να κατανοήσουν την σημασία των εργατικών συμβουλίων και να διδαχθούν από την μολοσεβίκικη εμπειρία.

Σήμερα η κατάσταση που ζούμε είναι πολύ διαφορετική από εκείνη του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου. Όμως, η κρίση του καπιταλισμού είναι βαθιά και για μια ακόμα φορά η εργατική τάξη καλείται να πληρώσει το κόστος της. Παρούσα είναι επίσης και η χρεοκοπία του ρεφορμισμού και των κοινοβουλευτικών συστημάτων. Το σοβιέτ ή εργατικό συμβούλιο είναι το βασικό οργανωτικό πλαίσιο για μια σοσιαλιστική εναλλακτική. Αλλά η ιστορία δείχνει ότι για να γίνει πράξη είναι αναγκαίο ένα επαναστατικό κόμμα που θα ηγηθεί σε αυτή την προσπάθεια. ■

Η πάλη για την απελευθέρωση των γυναικών

Η Ειρήνη Λαγάνη, καθηγήτρια στο τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Ιστορίας Παντείου και η Φωτεινή Σιάνου, πρόεδρος του γυναικείου σωματείου ΚΕΔΕ και πρώην συνδικαλίστρια της ΟΤΟΕ μιλούν για το βιβλίο «Η πάλη για την απελευθέρωση των γυναικών» της Μαρίας Στύλλου. Τα κείμενα στηρίχτηκαν στις εισηγήσεις τους στην παρουσίαση της δεύτερης έκδοσης του βιβλίου που έγινε στο Μαξιστικό Βιβλιοπωλείο στις 8 Απρίλη.

Ειρήνη Λαγάνη

Χαίρομαι πολύ που το βιβλίο της Μαρίας Στύλλου βρίσκεται στη δεύτερη έκδοση. Θα ξεκινήσω με την παρουσίαση που έγινε στο τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Ιστορίας στο Πάντειο. Ήταν η πρώτη φορά που ένα θέμα που αφορά το γυναικείο ζήτημα παρουσιάστηκε και συζητήθηκε χάρη στο βιβλίο αυτό. Οι φοιτητές και οι φοιτήτριες είχαν πολύ μεγάλο ενδιαφέρον για όσα ειπώθηκαν και ειλικρινά έχω την αίσθηση ότι τέτοιες εκδηλώσεις θα έπρεπε να γίνονται πιο συχνά στον πανεπιστημιακό χώρο.

“Η πάλη για την απελευθέρωση των γυναικών” είναι επίκαιρο και χρήσιμο βιβλίο γιατί προσφέρεται για διάλογο και προβληματισμό. Γράφτηκε κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης που συνοδεύτηκε από την κάμψη του εργατικού κινήματος, την καταρράκωση του κοινωνικού κράτους, την αύξηση της ανασφάλειας και της έμφυλης βίας. Παράλληλα γράφτηκε τη μεταφεμινιστική εποχή, όπου ως γυναικείο πρότυπο προβάλλεται κατά κόρον από τα ΜΜΕ το άψογο αισθητικά μοντέλο που υπαγορεύει στις γυναίκες να αγωνίζονται για να διατηρή-

σουν με κάθε τρόπο την ομορφιά τους, προκειμένου να έχουν ανταλλακτική αξία μέσα στο καπιταλιστικό σύστημα.

Η παρανόηση της σεξουαλικής απελευθέρωσης, η οικειοποίηση του όρου από το καπιταλιστικό σύστημα ανάγει το γυναικείο κορμί σε εμπορευματικό είδος προς κατανάλωση, επισημαίνει εύστοχα η Μαρία Στύλλου. Ας μην ξεχνάμε ότι ενώ πριν πενήντα χρόνια και συγκεκριμένα στη δεκαετία του '70 στις ΗΠΑ και τη Δύση το περιοδικό Playboy ήταν το μαύρο πανί για τις φεμινίστριες, καθώς ταυτιζόταν με τη γυναικεία

υποταγή, σήμερα ταυτίζεται με την απελευθέρωση. Στις μέρες μας το να ποζάρεις γυμνή στο Playboy είναι ένδειξη δύναμης και προοπτικής ανόδου.

Η συγγραφέας σε ένα μικρό σε μέγεθος βιβλίο κατορθώνει να θέσει τα ερωτήματα και τον προβληματισμό που βρίσκονται σήμερα στην καρδιά της πάλης των γυναικών, θεωρώντας την πάλη αυτή αναπόσπαστο κομμάτι του αγώνα της εργατικής τάξης. Γράφει στις πρώτες σελίδες: «Το ότι ο καπιταλισμός έχει φτάσει σήμερα να μην εξασφαλίζει τις βασικές ανάγκες των αν-

θρώπων και ταυτόχρονα να χρησιμοποιεί τις χειρότερες σεξιστικές και ρατσιστικές ιδέες για να κρατήσει τους από κάτω διαιρεμένους, είναι μια πραγματικότητα». Μήπως η παραδοχή αυτή δεν αντικατοπτρίζει την απόπειρα του καπιταλισμού του 21ου αιώνα να κατατιμήσει θεμελιώδη δικαιώματα του ανθρώπου σε δικαιώματα ειδικών κατηγοριών προκειμένου να στρέφεται η μία ομάδα εναντίον της άλλης και να αποτρέπεται έτσι η συλλογική πάλη;

Η συγγραφέας αρχίζει από την ανάλυση του σήμερα για να φτάσει στο ιστορικό χτες που σκόπιμα κατά τη γνώμη μου έχει περιπέσει στη λήθη. Μας υπενθυμίζει το ρόλο της γυναίκας στην ιστορία του παγκόσμιου επαναστατικού κινήματος. Η επανάσταση στη Ρωσία ξεκίνησε από τα κάτω με κινητοποιήσεις των εργατριών για τη Διεθνή Μέρα των Γυναικών στις 23 Φλεβάρη 1917. Η παράθεση αποσπασμάτων από αναφορές της αστυνομίας και αποσπάσματα εφημερίδων το Γενάρη του 1917 είναι αποκαλυπτικά, όπως άλλωστε και τα συνειδητά άλματα που έγιναν τότε για την απελευθέρωση των γυναικών.

Αίσθηση προκαλεί στον αναγνώστη η περιγραφή της κατάστασης των γυναικών πριν και μετά την επανάσταση. Είναι χαρακτηριστικό το απόσπασμα της Κλάρα Τσέκιν που παρατίθεται για τις μουσουλμάνες του Καυκάσου για το πώς η επανάσταση ήρθε σαν καταιγίδα και τσάκισε την αδικία και τη σκλαβιά αιώνων. Το σχόλιο της Μαρίας

Στύλλου, «πόσο διαφορετική εικόνα από τις ισλαμοφοβικές εκστρατείες και τις πολεμικές επεμβάσεις με τις οποίες η “πολιτισμένη Δύση” υποκρίνεται ότι θέλει να απελευθερώσει τις γυναίκες του Ισλάμ», για μένα είναι πολύτιμο.

Ένα χαρακτηριστικό του βιβλίου είναι ότι ο λόγος και η αγωνιστικότητα των εργατριών υπερβαίνει τα εθνικά πλαίσια. Πράγματι στις σελίδες του βιβλίου οι γυναίκες απεργοί στο εργοστάσιο Ρετσίνα του Πειραιά στα 1892 συνυπάρχουν με τις γυναίκες απεργούς στα κλωστήρια Λώρενς της Μασαχουσέτης του 1912. Και όταν λέω συνυπάρχουν, υπάρχει μια συνέχεια. Στη μια σελίδα διαβάζεις για τις εργάτριες απεργούς στην Ελλάδα και στην άλλη σελίδα για τις αμερικανίδες στη Μασαχουσέτη. Κοινό στοιχείο του αγώνα τους η αποφασιστικότητα για κοινή δράση, η τόλμη, το θάρρος και η αγωνιστικότητά τους απέναντι σε μια κυρίαρχη τάξη που μπορεί να βρίσκεται στην “κορυφή” όχι μόνο γιατί έχει την οικονομική δύναμη, αλλά γιατί μπορεί και κρατάει τους εργαζόμενους/ες απομονωμένους, φοβισμένους και διαιρεμένους.

Η συγγραφέας για τις σχέσεις μεταξύ ανδρών και γυναικών παραθέτει απόσπασμα από άρθρο της Κρούπσκαγια στην εφημερίδα Ρομπότνισα: «Οι αστές διεκδικούν τα γυναικεία δικαιώματα από τους άντρες. Γι’ αυτές η σύγχρονη κοινωνία χωρίζεται σε δύο βασικές κατηγορίες, άντρες και γυναίκες. Οι άντρες έχουν τα πάντα και όλα τα

δικαιώματα. Το πρόβλημα είναι να αποκτήσουμε κι εμείς οι γυναίκες τα ίδια. Για τις εργαζόμενες γυναίκες το γυναικείο ζήτημα είναι τελείως διαφορετικό. Οι πολιτικά πιο συνειδητοποιημένες γυναίκες βλέπουν τη σημερινή κοινωνία να χωρίζεται σε τάξεις... Αυτό που ενώνει τις γυναίκες-εργάτριες με τους άντρες-εργάτες είναι πιο δυνατό από αυτά που τους χωρίζουν... Χρειάζεται να παλέψουμε το “γυναικείο ζήτημα” σαν τάξη κι αυτό σημαίνει αλληλεγγύη ανάμεσα στους εργαζόμενους (άντρες και γυναίκες), κοινός στόχος και κοινή πάλη για να πετύχουμε αυτόν τον στόχο».

Σε μια εποχή που το εργατικό κίνημα βρίσκεται σε κάμψη, ενώ καταρρέει το κοινωνικό κράτος στη Δύση και περισσεύει η ανασφάλεια για το αύριο, ποιος θα μπορούσε αλήθεια να αμφισβητήσει τα παραπάνω;

Φωτεινή Σιάνου

Ενθουσιάστηκα πολύ από το βιβλίο, την πολύ απλή, κατανοητή και συγκεκριμένη γλώσσα του. Το είδα σαν ένα εργαλείο μελέτης για όσες/ους δεν γνωρίζουν, σαν ένα εργαλείο υπενθύμισης για όσες/ους έχουν ξεχάσει. Θεωρώ ότι μπορεί να είναι ένας πολύς σοβαρός μπουσουλός, να δώσει κατευθυντήριες γραμμές για κάποιον/ια που θέλει να εμβαθύνει ερευνητικά. Εί-

Από τη συζήτηση στο Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο.

ναί επίσης πολύ σημαντική η συζήτηση που έγινε μέσα στους χώρους δουλειάς και ότι η δεύτερη έκδοση περιλαμβάνει και συνοψίζει αυτούς τους διαλόγους.

Λέει η Μαρία στο βιβλίο: «Οι μαρξιστές δεν πιστεύουν ότι υπάρχουν μόνιμα χαρακτηριστικά στις διαφορετικές κοινωνίες. Αντίθετα, θεωρούν ότι οι συμπεριφορές και η θέση των γυναικών αλλάζει, και ότι μπορεί να υπάρξει μια κοινωνία όπου όλοι να είναι ίσοι και ελεύθεροι». Αλίμονό μας αν δεν το πιστεύαμε αυτό. Οι άνθρωποι αλλάζουν, εξελίσσονται, αναπτύσσονται.

Ζούμε σε ένα σύστημα που δεν εξασφαλίζει ούτε στέγη, ούτε διατροφή, ούτε ένδυση. Μιλάμε για τις θεμελιώδεις ανάγκες, που είναι ένας αγώνας καθημερινός. Εάν δεν μπορεί να τα εξασφαλίσει αυτά κάποιος, πώς θα σκεφτεί για παραπάνω; Για την κατάσταση των γυναικών στον κόσμο σήμερα, η Μαρία έχει αναλυτική περιγραφή. Έχει γίνεi πρόοδος, αλλά η κατάσταση είναι δραματική.

Ας πιάσουμε τα πεδία φτώχεια, υγεία, εκπαίδευση, μητρότητα που το καμπανάκι χτυπάει πάρα πολύ άσχημα. Οι γυναίκες είναι τα δύο τρίτα των φτωχών του κόσμου, είναι κοντά 1 δις όσοι έχουν ένα δολάριο περίπου την ημέρα. Στον αναπτυγμένο κόσμο πάλι τα δύο τρίτα είναι γυναί-

κες. Η μητρότητα είναι επικίνδυνη αποστολή, δεν υπάρχουν τα στοιχειώδη. Τον Οκτώβριο του 2018 πήγα στο Νεπάλ για ένα πρόγραμμα καταπολέμησης της βίας κατά των γυναικών. Η κατάσταση εκεί είναι τραγική.

Στην Ευρώπη οι κατακτήσεις είναι πολλές και σημαντικές. Όταν ξεκινήσαμε τον αγώνα για την ένταξη των γυναικών στα λεγόμενα “αντρικά” επαγγέλματα -ξεκινήσαμε θυμάμαι με τον ΟΤΕ, να μπουν οι γυναίκες στις τεχνικές υπηρεσίες- αντιμετωπίσαμε πάρα πολλές δυσκολίες. Τώρα βλέπω γυναίκες τροχονόμους, γυναίκες να οδηγούν το τρόλεϊ, δεκάδες γυναίκες στο μετρό. Δεν έχει επιλυθεί πλήρως το ζήτημα, αλλά υπάρχει πρόοδος και πρέπει να αναγνωρίζεται και σιγά σιγά να προχωράμε.

Στην Ευρώπη έχουμε απίστευτη δυσκολία με τη συμμετοχή των γυναικών στην πολιτική. Είναι πολύ μακριός ο αγώνας. Το 1980 ξεκινήσαμε διεκδικώντας ένα 35% των γυναικών σε όλα τα ψηφοδέλτια όλων των κομμάτων, γιατί τόσο ήταν τότε η συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας. Τώρα είναι πολύ μεγαλύτερη. Και έχουμε και πολύ μεγάλο ποσοστό ανεργίας, μπορεί να φτάνει και 45%. Αυτό το θέμα είναι για μένα πάρα πολύ σημαντικό, διότι έτσι δημιουργούνται προϋ-

ποθέσεις συμμετοχής κι άλλων γυναικών.

Το λέω αυτό από την εμπειρία μου μέσα στο συνδικαλιστικό κίνημα. Στις αρχές του '80, από το Σύλλογο της Τσείζμανχάταν που δούλευα τότε, εκλέχτηκα στην ΟΤΟΕ. Έκανα ένα κάλεσμα και φτιάξαμε την πρώτη Επιτροπή Γυναικών στην ΟΤΟΕ. Ήρθαν γυναίκες από όλες τις τράπεζες και έγινε μία γραμματεία που ήταν πάρα πολύ σπουδαία και σοβαρή και παρήγαγε έργο και έφτιαξε συμβάσεις. Το Νοέμβριο του '89 εκλέχτηκα στη ΓΣΕΕ. Φτιάξαμε την πρώτη Γραμματεία Γυναικών της ΓΣΕΕ. Στην αρχή γελάγανε, κοροϊδεύανε, το χαβά μου εγώ, το χαβά τους κι αυτοί. Όταν το '80 χτυπάγαμε τις πόρτες των επιθεωρήσεων εργασίας και λέγαμε «σεξουαλική παρενόχληση», έλεγαν «δεν μας αφορά, δεν είναι εργατικό θέμα». Έχουμε περάσει πάρα πολλές δυσκολίες και έχουμε αποτελέσματα.

Τις ίδιες δυσκολίες έχουμε στο ζήτημα συνδυασμού επαγγελματικών και οικογενειακών υποχρεώσεων. Δεν ξέρω αν θα επιλυθεί πλήρως σε ένα άλλο κοινωνικοοικονομικοπολιτικό καθεστώς. Όμως θα πρέπει να δούμε πώς θα επιλυθεί αυτό το βάρος, από τα μωρά και την ευθύνη του σπιτιού μέχρι το να γιατροπορέψεις όλο το σόι. Αυτό έχει αντίκτυπο και στην ανισότητα των αμοιβών. Τι είναι η ανισότητα των αμοιβών; Το '80 υπήρχε καθαρή ανισότητα των αμοιβών σε ολόκληρους “ειδικούς” κλάδους, πχ δακτυλογράφους.

Σήμερα έχουμε κλάδους που είναι χαμηλά αμειβόμενοι διότι γυναικοκρατούνται και οι άντρες που μπαίνουν σε αυτούς, οι λίγοι, είναι κι αυτοί χαμηλά αμειβόμενοι. Κλωστοϋφαντουργία, ιματισμός, νοσηλεύτριες, δασκάλες, είναι κλάδοι χαμηλά αμειβόμενοι.

Μετά τι συμβαίνει; Όταν εγώ παίρνω άδεια να γεννήσω, να φροντίσω την πεθερά και τη μαμά, τη θεία, τα παιδιά, όταν κόβονται οι αμοιβές, αυτό έχει επιπτώσεις και

στη σύνταξή μου.

Θέλω να τονίσω ένα ακόμα θέμα που είναι η βία κατά των γυναικών. Έχετε καταμετρήσει γυναικοκτονίες το 2018 και μέχρι τώρα; Είναι περίπου 17 στην Ελλάδα. Δεν αφορά μια τάξη μόνο. Διαπερνά όλες τις τάξεις, κάθε μορφωτικό και εισοδηματικό επίπεδο. Το αποδεικνύουν όλα τα στοιχεία που έχουμε, από όλες τις τηλεφωνικές γραμμές, από όλες τις έρευνες. Βλέπεις άντρες και γυναίκες της εργατικής τάξης να παλεύουν, να προσπαθούν και να δουλεύουν σε ένα πνεύμα συνεργασίας, κατανόησης και ανεκτικότητας. Οπότε δεν είναι πρόβλημα της εργατικής τάξης όπως μας λέγανε.

Με αφορμή αυτό, ένα μεγάλο πρόβλημα της εποχής που εγώ το κατατάσσω στη βία κατά των γυναικών, είναι η πορνεία. Λέει η Μαρία στο βιβλίο ότι η Ρώσικη Επανάσταση φρόντισε αμέσως -στα πρώτα χρόνια μιλάμε τώρα- να συγκεντρώσει τις γυναίκες που ήταν στην πορνεία, να τις εκπαιδεύσει, να τις επιμορφώσει και να τις βάλει σε δουλειές με αξιοπρέπεια να κερδίζουν το ψωμί τους και το ψωμί της οικογένειάς τους.

Συμπληρωματικά, το 1922, μετά τη μικρασιατική καταστροφή, στα Βούρλα στον Πειραιά, τα περισσότερα κοριτσάκια εκεί μέσα ήταν πρόσφυγες. Το 1950, ήταν κοριτσάκια που είχαν μείνει έγκυες και τα είχαν πετάξει στο δρόμο οι γονείς τους για την τιμή και την υπόληψη της οικογένειας. Όποια ιστορία και να πιάσεις από την πορνεία εκείνης της εποχής ήταν ένα απίστευτο δράμα.

Τώρα δεν είναι έτσι. Τώρα έχει μπει το θέμα ότι είναι επιλογή μου να διαθέτω το σώμα μου. Εγώ δεν αποδέχομαι αυτή τη λογική. Δεν μπορεί να επαγγελματοποιηθεί η πορνεία. Αυτή τη στιγμή βρισκόμαστε στην κατάσταση που φίλοι και αγαπημένοι των ανθρωπίνων δικαιωμάτων έχουμε χωριστεί στα δυο, διότι -δεν υπάρχει κακή πρόθεση από κανέναν, υπάρχει διαφορετικός

Απεργία 8 Μάρτη.

προσανατολισμός- λένε ότι αυτό λέγεται sex work, ότι είναι sex workers.

Επειδή το κριτήριο το δικό μου σε όλη μου τη ζωή είναι τι θα έκανα αν ήταν ο γιος ή η κόρη μου σε αυτή τη θέση, δεν θα ήθελα ποτέ να τους πω ότι μπορείς να γίνεις γιατρός, δικηγόρος, καθηγήτρια, μπορείς να γίνεις και πόρνη. Το λέω γιατί υπάρχει μεγάλη ρήξη. Υπάρχει θέμα δικαιωμάτων, πώς τις διαχειρίζονται και πώς τις εκμεταλλεύονται διάφοροι και πώς μπορείς να προστατεύσεις αυτές τις γυναίκες, αλλά δεν μπορώ τουλάχιστον εγώ να αποδεχτώ ότι είναι επιλογή.

Δυο λόγια για την ακροδεξιά. Υπάρχουν ηγεσίες στα ακροδεξιά κόμματα στην Ευρώπη που είναι αρκετά ελκυστικές σε κάποιες γυναίκες. Για παράδειγμα, η Λεπέν έχει μεγάλο ποσοστό ψήφων από γυναίκες. Αντίθετα στην Ελλάδα είναι μισή η ψήφος των γυναικών προς τη Χρυσή Αυγή απ' ότι των αντρών. Υπάρχει μίσος των ακροδεξιών κομμάτων προς τις γυναίκες και το γυναικείο κίνημα. Ο Όρμπαν σταμάτησε τις γυναικείες σπουδές από τα πανεπιστήμια στην Ουγγαρία. Το κόμμα Vox της Ανδαλουσίας που το Δεκέμβρη πήρε 11% δεν κρύβει καθόλου την εκδικητικότητά του κατά των γυναικείων οργανώσεων. Χρειάζεται καθαρό μέτω-

πο απέναντί τους.

Η Μαρία αναφέρεται στην προπαγάνδα ότι ο άνθρωπος από τη φύση του είναι ανταγωνιστικός. Εγώ δεν το αποδέχομαι αυτό. Όταν κατεβαίνουμε στη γη, κατεβαίνουμε αγνά πλασματάκια. Τότε αρχίζουν και "γράφουν" όλοι, η μάνα, ο πατέρας, το εκπαιδευτικό σύστημα. Αντί αυτής της ανταγωνιστικότητας, χρειάζεται, όπως λέει και η Μαρία, να μιλάμε για συνεργασία. Οι άνθρωποι θαυματοουργούν όταν συνεργάζονται. Το κρίσιμο για μένα είναι η κοινωνική συμμετοχή και συνεισφορά και οι αγώνες. Πάντα καλώ σε αυτούς.

Επιμέλεια: Λένα Βερδέ

Η πάλη για την απελευθέρωση των γυναικών

Μαρία Στύλλου

ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΚΔΟΣΗ

136 σελίδες, 8 ευρώ

Μαξιστικό Βιβλιοπωλείο, 2019

Από την απελευθέρωση στα Δεκεμβριανά

Μια τομή στην πολιτική
ιστορία της Ελλάδας:
Πρακτικά ημερίδας
19-23 Νοεμβρίου 2014

Επιμέλεια
Προκόπης Παπαστράτης,
Μιχάλης Π. Λυμπεράτος,
Λη Σαράφη

778 σελίδες, 16 ευρώ

Σωματείο Σύγχρονη Ιστορία, 2016

Στα τέλη του 2018 κυκλοφόρησε σε δεύτερη έκδοση ο τόμος με τα πρακτικά του συνεδρίου που είχε γίνει τον Νοέμβριο του 2014 στο Πάντειο με θέμα «Από την Απελευθέρωση στα Δεκεμβριανά μια τομή στην πολιτική ιστορία της Ελλάδας». Το είχε οργανώσει το Τμήμα Μεταπτυχιακών Σπουδών σε συνεργασία με το τμήμα Πολιτικής Ιστορίας και Επιστήμης του Παντείου, και την επιμέλεια των πρακτικών έκαναν οι Πρ. Παπαστράτης και Μιχ. Λυμπεράτος.

Το συνέδριο είχε γίνει πάνω στην επέτειο των 50 χρόνων από τον «Κόκκινο Δεκέμβρη» του 1944, της πιο κρίσιμης αναμέτρησης του κινήματος της Αντίστασης. Τα ερωτήματα για το αν η σύγκρουση ήταν αναπόφευκτη, αν μπορούσε η Αριστερά να βγει νικήτρια από αυτή την αναμέτρηση, ήταν έτσι κι αλλιώς ζωντανά και προβληματίζαν μια πλειάδα παλιών και νέων ερευνητών και αφορούσαν ολόκληρη τη δεκαετία του '40.

Η πολιτική συγκυρία έκανε το ενδιαφέρον ακόμα πιο έντονο και

πλατύ. Η κυβέρνηση των Σαμαροβενιζέλων έπνεε τα λοίσθια και ο ΣΥΡΙΖΑ έπαιρνε φόρα για την εκλογική νίκη του Γενάρη του 2015. Η Αριστερά διεκδικούσε για πρώτη φορά την κυβέρνηση και η εκστρατεία της δεξιάς επιστράτευε και τη διαστρέβλωση της ιστορίας σαν όπλο της. Η «θεωρία» των «δυο άκρων» ήταν στα φόρτε της, και όπως θύμιζε μια ανακοίνωση στο συνέδριο η πρώτη της εκδοχή είχε εμφανιστεί το 1945 μετά την ήττα του ΕΛΑΣ στη Μάχη της Αθήνας και την υπογραφή της Συμφωνίας της Βάρκιζας.

Η επανέκδοση του βιβλίου, είναι απόδειξη ότι το ενδιαφέρον για εκείνη την περίοδο παραμένει έντονο και είναι δεμένο με τα ερωτήματα του κόσμου της Αριστεράς σήμερα. Είναι μοιραίοι οι συμβιβασμοί; Υπάρχει άλλος δρόμος; Τι δείχνει η εμπειρία του 1944;

Απειλή

Ο Πρ. Παπαστράτης στο εισαγωγικό σημείωμα του τόμου γράφει:

“Όταν ο εκπρόσωπος του Λαϊκού Κόμματος και μετέπειτα πρωθυπουργός Κ. Τσαλδάρης επισημαίνει στον Εμ. Τσουδερό τον Μάρτιο του 1943 ότι ‘ενισχύσεις παντός ανατρεπτικού στοιχείου...εδημιούργησαν χάος και ανυπαρξία πλήρη πάσης κοινωνικής ιεραρχίας’, εκφράζει αυτό που ακριβώς φοβίζει τους πολιτικούς εκπροσώπους της αστικής τάξης και τους οπαδούς τους: τον κίνδυνο ανατροπής της ταξικής κυριαρχίας τους”.

Πράγματι το 1943 είναι η χρονιά όπου αρχίζει να γιγαντώνεται η επιρροή του ΕΑΜ και του ΚΚΕ. Ένα σημαδιακό γεγονός εκείνου

του μήνα ήταν η Γενική Απεργία στην Αθήνα που είχε ακυρώσει τα σχέδια για πολιτική επιστράτευση.

Ο φόβος δεν ήταν αβάσιμος ούτε περιοριζόταν στην Ελλάδα. Ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος είχε πυροδοτήσει μια διαδικασία ριζοσπαστικοποίησης σε όλη την Ευρώπη που ενσάρκωναν τα κινήματα της αντιφασιστικής Αντίστασης. Η «κοινωνική ιεραρχία» κλονιζόταν και το ερώτημα ποιος θα πλάσει τον μεταπολεμικό κόσμο έμπαινε στην ημερήσια διάταξη. Σε αντίθεση, όμως, με το τέλος του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου δεν υπήρχε μια επαναστατική πολιτική δύναμη που να μπορεί να απαντήσει έμπρακτα σε αυτό το ερώτημα. Τα σταλινικά Κομμουνιστικά Κόμματα, εγκλωβισμένα στη στρατηγική του «Λαϊκού Μετώπου» και στο πλευρό των «Μεγάλων Συμμάχων» ήταν δύναμη που έσπρωχνε -επέβαλλε- τον συμβιβασμό και την ταξική συνεργασία.

Από αυτή την άποψη η ελληνική περίπτωση δεν ήταν εξαίρεση. Από την Ιταλία μέχρι το Βέλγιο, το ζήτημα του αφοπλισμού των αριστερών κινήματων Αντίστασης έγινε κομβικό σημείο τη στιγμή της Απελευθέρωσης από τους ναζί. Όμως σε κάθε περίπτωση ακόμα και όταν τα πράγματα φτάσανε στα πρόθυρα της ένοπλης σύγκρουσης όπως στο Βέλγιο το Νοέμβριο του 1944, η ηγεσία του Αριστεράς κατάφερε να επιβάλλει τις επιλογές της. Έτσι όπως γράφει η Λη Σαράφη αναφερόμενη στην βελγική περίπτωση:

“Πέντε μήνες μετά την Απελευθέρωση κανένα από τα ζωτικά κοινωνικά προβλήματα του Βελγίου δεν είχε λυθεί. Όμως, ο στόχος

των Συμμάχων και των Βέλγων πολιτικών αντιπάλων του Μετώπου Ανεξαρτησίας και του Κομμουνιστικού Κόμματος να 'ακουράσουν' το πολιτικό και κοινωνικό κεκτημένο της Αντίστασης είχε για την ώρα επιτευχθεί".

Στην Ελλάδα ωστόσο, η πολιτική και κοινωνική κρίση που αναδείχτηκε έντονα από τις μέρες της Απελευθέρωσης (12 Οκτώβρη για την Αθήνα) οδήγησε στην ένοπλη σύγκρουση του Δεκέμβρη που κράτησε 33 ολόκληρες μέρες.

Συμβιβασμοί

Η σταθερή επιδίωξη του αγγλικού ιμπεριαλισμού να κρατήσει την Ελλάδα στη "σφαίρα επιρροής" του ήταν δεδομένη από την αρχή του πολέμου και της Κατοχής. Αυτό σήμαινε την επιστροφή του βασιλιά Γεώργιου Β', επικεφαλής της κυβέρνησής του - που θα γινόταν κυβέρνηση "εθνικής ενότητας"- και ενός "αξιόπιστου" στρατού με αγγλική συμμετοχή.

Η αλματώδης ανάπτυξη της Αριστεράς (του ΕΑΜ-ΕΛΑΣ και του ΚΚΕ) έβαζε σε ερωτηματικό την "ομαλή" εφαρμογή αυτών των επιδιώξεων. Ο αγγλικός ιμπεριαλισμός δεν διέθετε τις δυνατότητες να τις επιβάλλει στρατιωτικά. Όταν ο Τσόρτσιλ ζήτησε το φθινόπωρο του 1943 να ετοιμαστεί μια ένοπλη δύναμη για αποστολή στην Ελλάδα τη στιγμή της Απελευθέρωσης, οι στρατηγοί του απάντησαν ότι για μια επιχείρηση τέτοιου είδους απαιτούνταν τουλάχιστον 80 χιλιάδες στρατιώτες. Τελικά, ο αριθμός που εγκρίθηκε ήταν 5 χιλιάδες.

Γι' αυτό το λόγο η πρώτη επιλογή ήταν η προσπάθεια να εξουδετερωθεί η Αριστερά πολιτικά αφού πιεστεί στρατιωτικά με την ενίσχυση του ΕΔΕΣ και άλλων δεξιών ένοπλων οργανώσεων. Και η ηγεσία της Αριστεράς απαντάει με την "πολιτική της συνεργασίας" όπως σημειώνει ο Πρ. Παπαστράτης.

"Η ηγεσία όμως του ΕΑΜ και του ΚΚΕ εφαρμόζει την πολιτική συνεργασίας των λαϊκών μετώ-

πων και στο πλαίσιο αυτό η αντιμετώπιση του ξένου παράγοντα περιορίζεται στην πολιτική αντιπαράθεση.

Από την άνοιξη του 1944 έχουμε μια σειρά κρίσιμες αποφάσεις του ΕΑΜ και του ΚΚΕ που υπογραμμίζουν αυτή την πολιτική συνεργασίας: τη συμμετοχή στο συνέδριο του Λιβάνου και τελικά την αποδοχή του εθνικού συμβολαίου, την αποδοχή τελικά του Παπανδρέου ως πρωθυπουργού

της Κυβέρνησης Εθνικής Ενότητας, την υπογραφή της Συμφωνίας της Καζέρτας.

Αυτές τις αποφάσεις η αντίπαλη πλευρά, οι Αγγλοι και οι αστοί πολιτικοί, τις αντιμετωπίζουν ως σημεία υποχωρητικότητας και όχι συνεργασίας".

Απ' την Απελευθέρωση στο Δεκέμβρη

Όταν η κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας -με τους πέντε υπουργούς και υφυπουργούς της Αριστεράς- έφτασε στην Αθήνα στις 18 Οκτώβρη, βρήκε μια πόλη βαθιά πολωμένη ταξικά και πολιτικά, με το ΕΑΜ και το ΚΚΕ όμως να τηρούν απαρέγκλιτα την πολιτική της "εθνικής ενότητας". Πώς από αυτή την "συμφωνία" φτάσαμε στην σύγκρουση τον Δεκέμβρη;

Το σχήμα που επέβαλε για δεκαετίες η άρχουσα τάξη και η Δε-

ξιά και ανέσθησε το υποτιθέμενο "νέο κύμα" με εκπροσώπους όπως ο Καλύβας και ο Μαραντζίδης στη δεκαετία του 2000, είχε μια απλή εξήγηση: η Αριστερά πήρε την πρωτοβουλία για να επιβάλλει τον "κόκκινο ολοκληρωτισμό". Όπως σημειώνει ο Μιχ. Λυμπεράτος στην ανακοίνωση «Τα Δεκεμβριανά και η ερμηνεία τους» αυτό το σχήμα:

"Γλαισιώθηκε από μια 'έπιστημονική' έρευνα που δεν τήρησε καν τον όρο ενός συνεκτικού, λογικά συγκροτημένου, αφηγήματος. Δεν χρειάστηκε καν να εκλογικευθεί γιατί η Αριστερά επέλεξε την εμπλοκή σε μια σύγκρουση...όταν λίγο πριν την περίοδο της Απελευθέρωσης παρέδωσε την εξουσία αυτή απολύτως ομαλά στην Εθνική Κυβέρνηση και χωρίς καν αντιπάλους".

Ο Δημήτρης Μαριόλης εξηγεί στην ανακοίνωση (που το 2015 εκδόθηκε σε βιβλίο) «Η Αδύνατη Ταξική Ανακωχή» την έκταση που ήταν διατεθειμένη να φτάσει τους συμβιβασμούς της η ηγεσία του κινήματος. Χαρακτηριστικά, σε μια τριμερή σύσκεψη στο υπουργείο Εργασίας με τους βιομήχανους και την ΓΣΕΕ, ο Κ. Θέος, στέλεχος του ΚΚΕ, εκ μέρους της τελευταίας αναφέρθηκε στην "πατριωτική στάση" των βιομηχάνων στη διάρκεια της Κατοχής και ο Μ. Πορφυρογένης, υπουργός Εργασίας και μέλος της ΚΕ του ΚΚΕ, δήλωνε: "Πρέπει να μην έχουμε προκαταλήψεις και πρέπει να κατανοηθεί ότι όλοι αγωνιζόμαστε με όλες μας τις δυνάμεις για να μπούμε από την ανωμαλία στην ομαλότητα".

Στις "προκαταλήψεις" περιλαμβάνονταν και η αποδοχή του πετσοκόματος των μισθών των ημερομισθίων που έφερε ο περίφημος νόμος "περί της νομισματικής διαρρυθμίσεως" που εκβίασαν οι Αγγλοι "σύμβουλοι" και οι Έλληνες τραπεζίτες και αποδέχτηκε η Αριστερά.

Μπορεί η ηγεσία να κατόρθωνε να φρενάρει την πάλη, αυτό, όμως καθόλου δεν σήμαινε ότι καθυσχάζε τη δυσαρέσκεια του κό-

σμου της, που έβλεπε τους βρικόλακες της Κατοχής να συνεχίζουν να πλουτίζουν από την πείνα και τη δυστυχία των φτωχών. Ταυτόχρονα, η ανασύνταξη, γύρω από τον «πυρήνα της απελευθέρωσης», όπως θα ονόμαζε αργότερα ο Θ. Χατζής την κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας των ταγματασφαλιτών, των δωσιλόγων και των φασιστών της κατοχής, προξενούσε ακόμα μεγαλύτερες ανησυχίες.

Μια από τις ανακοινώσεις του συνεδρίου, από τον Α. Μπουρούτη ξεθάβει για παράδειγμα την επιχείρηση "Scarlet Pimpernel" που οργάνωσαν οι Βρετανοί για να φυγαδεύουν "σημαντικά πρόσωπα" από την Θεσσαλονίκη στην Αθήνα. Επρόκειτο περί "εκατοντάδων Ελλήνων στρατιωτικών και μη (Χωροφυλακή, έφεδροι ή επανελθόντες εν ενεργεία αξιωματικοί συμμετέχοντες σε παρακρατικές ομάδες) με κατεύθυνση και τελικό προορισμό την Αθήνα. Όλοι αυτοί που φυγαδεύονταν ελέγχονταν για τις σχέσεις τους με τους Γερμανούς και με το κατοχικό καθεστώς".

Είναι σωστή η παρατήρηση του Δ. Μαριόλη ότι οι κινητοποιήσεις που οργανώνουν τα συνδικάτα κατά κλάδους δηλαδή συγκεκριμένες, παράδοση υπομνημάτων «παρότι εκφράζουν τις ανάγκες της λαϊκής βάσης του ΕΑΜ και προκαλούν μια συνεχή κοινωνική και πολιτική πίεση δεν αμφισβητούν παρά πλευρές της κυβερνητικής πολιτικής, οργανώνονται έτσι ώστε να εδραιώνουν το ρόλο του εργατικού κινήματος ως κοινωνικού εταίρου και να μη δημιουργούν πολιτικό πρόβλημα ή να μην κινδυνεύει να κατηγορηθεί το ΕΑΜ για υπονόμηση της κυβερνητικής πολιτικής και της στρατηγικής επιλογής της εθνικής ενότητας και της οικονομικής ανασυγκρότησης».

Ωστόσο, όπως επισημαίνει σωστά, δημιούργησαν ένα «καθεστώς ακήρυκτου κοινωνικού εμφυλίου» σε αλληλοτροφοδότηση με τα «κεντρικά πολιτικά» φλέγοντα ζητήματα του αφοπλισμού

του ΕΛΑΣ και της τιμωρίας των δωσιλόγων.

Η οπτική που αντιμετωπίζει την εργατική τάξη και το κίνημά της σαν ένα τρίτο πρωταγωνιστή της περιόδου, που διαμορφώνει το πλαίσιο στο οποίο κάνουν τις επιλογές τους και η άρχουσα τάξη με τους Βρετανούς ιμπεριαλιστές και η ηγεσία της Αριστεράς, είναι ένα προχώρημα στη συζήτηση για αυτήν την περίοδο.

Άλλος δρόμος:

Αυτός ο "ακήρυκτος κοινωνικός εμφύλιος" καθόρισε την έκρηξη και την ένταση της σύγκρουσης του Δεκέμβρη. Η σφαγή των διαδηλωτών στο Σύνταγμα στις 3 Δεκέμβρη, που ανταποκρίθηκαν στο κάλεσμα του ΕΑΜ που είχε παραιτηθεί από την κυβέρνηση σε ένδειξη διαμαρτυρίας για τη διαταγή αφοπλισμού του ΕΛΑΣ, ήταν η αφετηρία.

Η έκρηξη οργής της εργατικής τάξης, των εργατικών και προσφυγικών γειτονιών, υποχρέωσε την ηγεσία να μπει σε μια σύγκρουση που ουσιαστικά δεν την ήθελε. Ο Μ. Λυμπεράτος γράφει: "Έτσι και με σαφή συνειδηση ότι μια παρατεταμένη σύγκρουση με τους Βρετανούς δεν είχε προοπτική, η ηγεσία του ΕΑΜ και του ΚΚΕ δεν είχε άλλη επιλογή από την εμπλοκή σε έναν αμυντικό πόλεμο, παρακαλώντας στις προκηρύξεις τους να μην στραφούν σύμμαχοι εναντίον συμμάχων". Θυμίζει ότι "παρά τη σφοδρότητα της επίθεσης που δεχόταν το ΚΚΕ προσφωνούσε τον Scobie 'αυτού υψιλότητα' όταν στις 7,12,15 Δεκεμβρίου 1944 ζήτησε διευθέτηση και επίλυση της κρίσης στα όρια της αμοιβαίοτητας ανάληψης της ευθύνης".

Ισχύει, όμως, ότι μια "παρατεταμένη σύγκρουση δεν είχε προοπτική" κι ότι η ηγεσία δεν είχε άλλη επιλογή;

Μια Αριστερά που θα είχε ξεκάθαρη αντιμετώπιση για τον «συμμαχικό» ιμπεριαλισμό, όχι μόνο δεν θα υποδεχόταν σαν «ελευθερωτές» τον βρετανικό στρατό τον Οκτώβρη, αλλά θα

προσπαθούσε να κερδίσει τους φαντάρους του με το μέρος της επανάστασης.

Μια προφανής κατηγορία ήταν οι χιλιάδες Ινδοί στρατιώτες της 4ης Ινδικής Μεραρχίας που βρέθηκαν στην Ελλάδα στην Απελευθέρωση και πολλοί συμμετείχαν στις μάχες του Δεκέμβρη στον Πειραιά, την Καλλιθέα και τη Ν. Σμύρνη. Μια Αριστερά που θα στήριζε το εθνικοαπελευθερωτικό κίνημα στην Ινδία, αντί να το καταγγέλλει ως «5η φάλαγγα του Άξονα» (όπως έκανε η σταλινική αριστερά στην Ινδία και τη Βρετανία) θα προκαλούσε μεγάλα προβλήματα στον Σκόμπι και τους διοικητές του.

Η ανακοίνωση του Γιάννη Αγγελάκη με τίτλο «... κι από πίσω ένα σύνταγμα Ινδού: οι "Ινδοί" στα Δεκεμβριανά» εξετάζει την στάση της ηγεσίας του ΕΑΜ απέναντι σε αυτό ακριβώς το ζήτημα και την αντιπαραθέτει με την εκτίμηση του Δ. Λιβιεράτου, "μαχητής του ΕΛΑΣ τότε" που "θα διαγνώσει μια χαμένη ευκαιρία απεύθυνσης στους αποικιοκρατούμενους Ινδούς με προκηρύξεις που επικαλούνταν ακριβώς την ιδιότητά τους αυτή, στο πλαίσιο μιας διεθνιστικής προσέγγισης των αντίπαλων στρατιωτών". Ο "λόγος" της ΕΑΜικής ηγεσίας όμως σύγκρινε τους Ινδούς με τους "Αιγύπτιους" του Ιμπραήμ που είχε ρημάξει την Πελοπόννησο το 1825...

Το κίνημα που πέρασε τη φωτιά της Αντίστασης και τις εμπειρίες της Απελευθέρωσης ήταν αρκετά ισχυρό και ριζοσπαστικό ώστε να υποχρεώσει την ηγεσία του να ανταποκριθεί. Όμως, δεν έλεγε αυτή την ηγεσία και δεν μπορούσε να διαμορφώσει έγκαιρα μια άλλη μέσα στη φωτιά της σύγκρουσης. Αυτό που έλειπε δεν ήταν η δύναμη. Ήταν η ηγεσία και η στρατηγική που θα έκαναν αυτή τη δύναμη νικηφόρα βήματα προς την εξουσία.

Λεάνδρος Μπόλαρης